

Torsdagen den 14 december

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 6 innevarande månad.

§ 2 Herr förste vice talmannen meddelade att herr *Nilsson* i Trobro enligt till kammaren inkommet läkarintyg var sjukskriven under tiden den 11 december tills vidare.

Herr Nilsson i Trobro beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgörö-målen.

§ 3 Ang. avsiktligt för stora fyllnadsinbetalningar av skatt

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Janssons* (s) i kammarens protokoll för den 4 december intagna fråga, nr 355, och anförde:

Herr talman! Herr Jansson har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att förhindra att avsiktligt för stora fyllnadsinbetalningar av skatt leder till oskäligen räntevinster.

Under den senaste tiden har det framkommit att vissa skattskyldiga missbrukat bestämmelserna om ränta på överskjutande skatt. Skattskyldiga har gjort inbetalningar, betecknade som fyllnadsinbetalning av preliminär skatt, för att sedermera kunna återfå beloppen tillsammans med den relativt förmånliga ränta som ges på överskjutande skatt. Med anledning härav låter jag för närvarande se över räntebestämmelserna inom finansdepartementet. Jag avser att i början på nästa år lägga fram förslag om sådan ändring i räntebestämmelserna att missbruk förhindras.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för det positiva svaret på min fråga. Den är som bekant föranledd av de till synes helt omotiverade stora fyllnadsinbetalningar av preliminärskatt som bl. a. har upptäckts på skatteavdelningen vid länsstyrelsen i Skaraborgs län. Där har det avslöjats att såväl enskilda personer som vissa företag utnyttjat möjligheten att betala in stora belopp i form av fyllnadsinbetalningar, belopp som inte stått i rimlig proportion till den kvarskatt som man har väntat sig. Det har tydligen varit en spekulation i att få goda räntevinster.

Eftersom pengarna i dessa fall stått inne i sju månader till en ränta på 7 procent innebär det en ränta på ca 12 procent eller dubbelt så mycket som något kreditinstitut i dag betalar på insatta medel.

Eftersom det inte kan ha varit, som det heter, lagstiftarens mening att systemet med fyllnadsinbetalningar skulle öppna möjligheter till sådana

Torsdagen den
14 december 1972

*Ang. avsiktligt för
stora fyllnadsin-
betalningar av
skatt*

Torsdagen den
14 december 1972

*Ang. verkningarna
av borttagande av
moms på livs-
medel*

här spekulationer, är det ju nödvändigt att något görs för att komma till rätta med dessa missförhållanden. Det är såvitt jag kan se inte i egentlig mening fråga om fyllnadsinbetalning av preliminärskatt utan fastmer en kapitalplacering i syfte att spekulera i höga ränteavkastningar. Det har t. o. m. hänt att folk har lånat upp pengar för att göra inbetalningar på det här sättet. Och det har varit människor som uppenbarligen inte haft anledning att vänta någon som helst kvarskatt.

Till yttermera visso har även vissa banker funnit med sina intressen förenligt att på det här sättet låna ut pengar till staten, som tydligen givit bättre avkastning än andra penningplaceringar.

Nu är jag mycket tacksam för det svar som finansministern här ger, att man redan nästa år kommer att framlägga ett förslag som förhindrar fortsatt missbruk i detta avseende.

Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. verkningarna av borttagande av moms på livsmedel

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Brundins* (m) i kammarens protokoll för den 7 december intagna fråga, nr 361, och anförde:

Herr talman! Herr Brundin har frågat mig om jag instämmer i påståendet att ett borttagande av moms på livsmedel skulle leda till en kraftig skatteflykt bland affärsmännen.

Jag kan kort och gott konstatera, att tidigare avveckling av indirekta skatter inte medfört motsvarande prisnedsättningar. Någon tillförlitlig utredning om orsaken härtill har mig veterligen inte gjorts. Huruvida det av skattesänkningen uppkomna utrymmet gått till förbättrad företagsvinst, höjda arbetslöner, allmän konsolidering av företagen, prisnedsättning eller en kombination härav torde ingen med säkerhet kunna uttala sig om. Min slutsats blir därför, att ett borttagande av mervärdeskatten på livsmedel inte med rimlig säkerhet kan förväntas komma konsumenterna till godo genom motsvarande prissänkningar. Jag har därmed inte stämplat affärsmännen som "skatteflyktare".

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Sträng för svaret på min enkla fråga. Till svarets första del finns väl en kort kommentar att göra.

Jag vet inte riktigt vilka avvecklingar av indirekta skatter som statsrådet tänker på. Möjligen kan han syfta på t. ex. borttagandet av försäljningskatten på guldsmedsvaror. Mig veterligt har det givit helt och fullt utslag i sänkta priser på guldsmedsvaror. Om statsrådet Sträng tänker på någon avveckling för många år sedan av en eller annan lyxskatt, kan jag tyvärr inte ge någon kommentar till hans påstående.

Möjligen skulle statsrådet ha kunnat tillägga att det också är så att höjning av indirekta skatter icke har fullt slagit igenom i form av höjda priser på grund av den hårda konkurrensen inom handeln. Det gäller vid

Torsdagen den
14 december 1972*Ang. verkningarna
av borttagande av
moms på livs-
medel*

de tillfällen då omsen och sedermera momsen har höjts.

Den sista meningen i svaret var ju något välgörande. Statsrådet säger där att han i och med sitt svar inte har stämplat affärsmännen som "skatteflyktare". Orsaken till min fråga är emellertid ett brev som utgått från finansdepartementet till en enskild medborgare som svar på en förfrågan om möjligheten att avskaffa momsen på livsmedel. I detta brev, som anges ha skrivits på uppdrag av finansministern, finns det såvitt jag kan förstå en del anmärkningsvärda uppgifter. Det sägs bl. a. att riksdagen har två huvudorsaker till att motsätta sig borttagande av moms på exempelvis livsmedel, dels att det skulle vara omöjligt att klara skattekontrollen beträffande affärsmännen, dels att det med sannolikhet skulle leda till en kraftig skatteflykt.

Herr statsråd! Riksdagen har aldrig gjort ett sådant uttalande. Det får stå för finansdepartementets räkning och innebär såvitt jag kan förstå en klar anklagelse mot affärsmännen för att vara illojala och icke laglydiga. Jag önskar att statsrådet kommenterar det påstående som gjorts i detta brev.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Frågeställaren efterlyste på vilka grunder jag i mitt svar uttalade att tidigare avveckling av punktskatter hade givit tämligen medelmåttiga resultat i form av prissänkningar. Jag kan också stå till förfogande med upplysningar om detta.

Vi sänkte för en del år sedan chokladskatten med en ganska kraftig procentsats. Jag avslöjar inga hemligheter, om jag säger att det var ett intresse från både företagarna och de anställda att denna skatt skulle reduceras. Jag mottog bl. a. uppvaktningar från de båda partsintressena, som gemensamt intervenerade i denna fråga. Motivet för de anställda var att de ville kunna ta ut något bättre arbetslöner, vilket de skulle få möjlighet till om skatten sänktes. Motivet för företagen var att näringen var så hårt pressad att den behövde skattesänkningen för att konsolidera sig. I sak fanns det motiv för båda parternas intressen i detta avseende.

Det visade sig sedermera också att denna skattesänkning inte resulterade i de prissänkningar som man hade anledning att hoppas på, om skattesänkningen direkt skulle ha evalverats i en prissänkning.

Ungefär samma erfarenhet gjorde jag när riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beslöt att avveckla glasskatten. Jag skulle kunna upprepa beskrivningen på ytterligare vissa sådana områden.

Det har nu bara gått några månader sedan försäljningsskatten på guldsmedsvaror avvecklades. Det är för tidigt att bedöma om det blir något bestående prissänkingsvärde i denna avveckling. Men innan guldsmedsskatten avvecklades var argumentationen densamma. Man ville kort sagt ha skatten avvecklad för att förbättra branschens lönsamhet. Så det finns faktiskt skäl för vad jag här svarade frågeställaren.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag förstår mycket väl att herr statsrådet helt disponerar tiden för att tala om de mera inledande resonemangen i svaret, men den väsentliga delen av min fråga är fortfarande obesvarad. I ett brev från

Torsdagen den
14 december 1972

*Ang. kvalifikations-
kraven för anställ-
ning i vissa statliga
bolag*

finansdepartementet binder man felaktigt riksdagen vid ett uttalande som riksdagen inte gjort. Står finansministern för den formulering som använts i brevet från finansdepartementet och därmed bakom anklagelsen gentemot Sveriges affärsmän för illojalitet?

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det brev som frågeställaren citerar anför två skäl mot avvecklingen: dels de kontrolltekniska svårigheterna, dels risken för vad som i brevet kallas för skatteflykt. Jag kan återge ett uttalande från skatteutskottet, där det heter: "Skatteutskottet vill också framhålla de administrativa och kontrolltekniska svårigheter som en differentiering av mervärdeskatten innebär." Det sägs som svar på ett krav om sänkning av mervärdeskatten på livsmedel.

I det första avsnittet finns det följaktligen full täckning för vad som sägs i brevet. I det andra avsnittet är det väl mera en fråga om hur man verbalt uttrycker det förhållande jag beskrev i mitt första inlägg, nämligen erfarenheterna av att man inte får ett resultat som jag gissar att konsumenterna förväntar sig, när det sker en sådan här sänkning.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Kvar står alltså att brevet inte är verbalt tillfredsställande. Det ger ett intryck av att man i finansdepartementet har den uppfattningen att affärsmännen skulle vara särdeles benägna att göra sig skyldiga till skatteflykt och laglöshet. Jag tycker nog att finansministern kunde på ett klarare sätt ha tagit avstånd från att formuleringar görs på det här sättet. Dessutom har brevet cirkulerat i pressen, så det har nått en mycket stor allmänhet.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag tycker väl att frågeställaren herr Brundin kan vara helt tillfredsställd och dämpa sin indignation, eftersom jag har svarat på hans fråga att jag inte stämplat affärsmännen som några skatteflyktare.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. kvalifikationskraven för anställning i vissa statliga bolag

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Romanus'* (fp) i kammararens protokoll för den 8 december intagna fråga, nr 365, och anförde:

Herr talman! Herr Romanus har frågat mig om jag anser att egenskapen att vara en "representativ dam i 30-årsåldern" är nödvändig för att kunna fungera som sekreterare i bolag som sorterar under finansdepartementet.

Enligt min mening ankommer det inte på mig att yttra mig över tillvägagångssättet vid tjänsteställningar i självständiga bolag. Herr Romanus bör, om han så finner nödvändigt, i stället vända sig till styrelsen för vederbörande statliga företag, i vilken även riksdagen är representerad.

Torsdagen den
14 december 1972

*Ang. kvalifikations-
kraven för anställ-
ning i vissa statliga
bolag*

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Könsdiskriminering är ju inte tillåten vid anställning i statliga myndigheter. Där skall endast förtjänst och skicklighet fälla utslaget. I arbetsmarknadsstyrelsens anvisningar för arbetsförmedlingen har man också när det gäller enskilda företag talat om, att arbetsmarknadsverket inte ställer sina resurser till förfogande för att vidarebefordra platsinformation som innehåller köns- och arbetsvillkor och som därmed motarbetar arbetsmarknadsverkets klart utsagda intentioner att söka undanröja diskriminerande drag i rekryteringspraxis. Justitieombudsmannen har också utvecklat en betydande aktivitet för att få en bättre ordning till stånd när det gäller jämlikhet mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden.

Men de statliga bolagen lyder varken under reglerna i grundlagen eller under arbetsmarknadsverkets anvisningar eller under justitieombudsmannen. Statsrådet Wickman har, på den tid då han var industriminister, uttalat att de statliga företagen skall vara ett föredöme för den enskilda arbetsmarknaden. Därför kunde man kanske förvänta sig att de även i detta fall gick i spetsen och avstod från könsdiskriminering.

Herr talman! Jag visar nu på TV-skärmen som ett exempel en annons som understryker att så inte är fallet. Det är en annons från Vin- & Spritcentralen, i vilken man söker en "representativ dam i 30-års åldern" för sekreterargöromål. Det är alltså bara ett exempel. Vi bör vara medvetna om att, även om man i detta fall annonserar efter en kvinna, uppdelningen av arbetsmarknaden i manliga och kvinnliga tjänster i stort sett är till nackdel för kvinnorna, därför att den innebär att de yrken som de huvudsakligen dominerar får lägre lön, lägre ställning, sämre avansementmöjligheter osv. Därför är uppdelningen i huvudsak till nackdel för kvinnorna.

Nu är det klart att finansministern är den som kan påverka de här bolagen som sorterar under finansdepartementet. Därför är det så mycket mer förbluffande att han inte ens vill uttala den självklarheten att könsdiskriminering inte skall förekomma i dessa bolag. Det stämmer inte riktigt med herr Wickmans tidigare allmänna tes om statliga företag som ett föredöme.

Folkpartiet har föreslagit att man skulle ha en lag mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden över huvud taget, men vi hade inte föreställt oss att den lagen skulle behövas för att få de statliga bolagen att arbeta efter denna, som vi trodde, ganska självklara princip för offentlig verksamhet. Det socialdemokratiska partiet har tidigare i höst annonserat att man nu tänker ta itu med att skapa jämlikhet mellan män och kvinnor – men det är uppenbart att finansministern inte deltar i den kampanjen.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag är litet överraskad över att frågeställaren med utgångspunkt i det här exemplet tar upp frågan om könsdiskriminering. I allmänhet diskuteras ju det problemet utifrån utgångspunkten att kvinnorna har svårt att göra sig gällande. Här har man speciellt sökt en kvinna, och den här intressanta diskussionen, om detta är diskriminering av männen, har aldrig tidigare förekommit. Därför utgår jag ifrån att det

Torsdagen den
14 december 1972

*Ang. kvalifikations-
kraven för anställ-
ning i vissa statliga
bolag*

är ett dåligt valt exempel om man skall diskutera könsdiskrimineringen som sådan. Jag hoppas att frågeställaren har velat ta upp problemet mer ur principiell synpunkt, och då kan jag ursäkta honom – även om jag vidhåller att exemplet är illa valt.

Men även om man kanske har för sig ibland att finansministern skall vara en Mädchen für alles, som lägger näsan i blöt i allting, bör han inte göra det när det gäller de självständiga bolagens personalrekrytering och de former de använder för den. Framför allt när det gäller ett bolag där kammarens högt värderade förste vice talman sitter med i styrelsen, och tillika skatteutskottets lika högt värderade vice ordförande är representant i styrelsen, finns det närmare kommunikationslinjer för herr Romanus än att gå till finansministern i den här frågan.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är ju uppenbart att finansministern var alldeles fel adressat, inte så mycket därför att han skulle sakna inflytande över de här företagen – för riktigt så maktlös är han inte, som han här vill ge intryck av – utan därför att det är uppenbart att han inte har de insikter som behövs för att åstadkomma en ändring. Han tror att det är till kvinnornas fördel att vissa yrken förbehålls huvudsakligen kvinnor. Jag tror inte att många av dem som sysslar med dessa frågor delar den uppfattningen i dag. Fenomenet kan väl enkelt sammanfattas så här: Om vissa yrken är kvinnoyrken blir de låglöneyrken med låg status och dåliga avancemangsmöjligheter.

Att det här inte är något enstaka olycksfall är tyvärr alldeles säkert. Inom detta företag, liksom inom många andra företag, har man den föreställningen att sådana här sekreterarsysslor är bättre lämpade för kvinnor, och därför bör man söka efter kvinnor. Sedan blir det en effekt som i vissa fall kan vara avsedd, i andra fall kanske är oavsiktlig, nämligen att då blir det ett låglöneyrke i förhållande till andra yrken med samma kvalifikationer där män finns med. Det är naturligtvis på det hela taget till nackdel för kvinnorna. Det är givet att uppdelningen av arbetsmarknaden i manliga och kvinnliga yrken är till nackdel för både män och kvinnor. Kvinnorna är dock fortfarande de som förlorar mest på den här uppdelningen.

Sedan hänvisar finansministern till att det sitter vissa riksdagsmän i ledningen för detta bolag. Med tanke på herr Strängs inställning i sakfrågan får jag väl vända mig till dessa riksdagsmän. Men de sitter där ju som representanter tillsatta av regeringen, och därmed är det väl regeringen som har ansvaret för den anställningspolitik som dessa företag bedriver. När industriministern säger att statliga företag skall vara ett föredöme måste han väl mena att regeringen skall kunna se till att det blir på det sättet.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det sista måste jag faktiskt protestera mot. Regeringen kan inte ta ansvaret för de självständiga bolagens personalanställningsformer. Det ansvaret må läggas i händerna på den i vanlig ordning och med stort förtroende tillsatta styrelsen.

Jag vidhåller att herr Romanus kunde ha valt ett lämpligare exempel, om han ville ha en principiell diskussion om dessa frågor. Här rörde det sig om den närmaste medarbetaren till en av cheferna i bolaget, och som kvalifikation krävdes bl. a. utvecklade språkkunskaper. Följaktligen utgår jag från – utan att jag tagit reda på det – att det här är fråga om en tämligen välbetald sysselsättning.

Vill herr Romanus, som ju är specialintresserad av dessa frågor, diskutera dem principiellt vill jag råda honom att välja ett annat typexempel än just det som han har valt.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Man måste onekligen ställa frågan: Vad menade herr Wickman när han sade, att de statliga företagen skall vara ett föredöme, om det sedan visar sig att regeringen saknar möjlighet att öva inflytande på bl. a. principerna för anställningspolitiken?

Jag har inte begärt att finansministern skall uttala sig om denna annons – jag har begärt ett principiellt uttalande mot könsdiskrimineringen. Men ett sådant uttalande har finansministern trots tre inlägg inte lyckats göra.

Sekreteraruppgifter kan vara välbetalda i förhållande till andra kvinnliga yrken, men uppdelning av arbetsmarknaden som i detta fall, med i huvudsak kvinnliga sekreterare, leder till att välkvalificerad kvinnlig arbetskraft får lägre lön än motsvarande manlig arbetskraft med samma kvalifikationer och lika svåra uppgifter. Att inte finansministern är medveten om det är ytterst beklagligt, med tanke på hans stora inflytande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. Gotlands framtida kraftförsörjning

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr *Gustafssons* i Stenkyrka (c) i kammarens protokoll för den 22 november intagna fråga, nr 336, och anförde:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stenkyrka har frågat mig om jag anser snara åtgärder nödvändiga för säkrande av Gotlands framtida kraftförsörjning och om så är fallet om jag avser att föreslå statsbidrag till den avsedda utbyggnaden så att Gotlands kraftpriser jämsättes med Vattenfalls taxor inom motsvarande områden på fastlandet.

Gotlands kraftverk, som är råkraftleverantör på Gotland, utreder för närvarande frågan hur den ökande elbelastningen på Gotland bäst skall täckas. Två alternativ finns, dels en lokal produktionsutbyggnad med små värmekraftenheter, dels ytterligare en likströmsförbindelse från fastlandet.

Vilket alternativ man än väljer kommer råkraftpriset på Gotland att bli högre än på fastlandet. Om och i så fall på vilket sätt man skall söka kompensera industrin och befolkningen på Gotland får övervägas när slutlig ställning tas till hur kraftförsörjningen skall ordnas.

Torsdagen den
14 december 1972

*Ang. Gotlands fram-
tida kraftförsörj-
ning*

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret. Tyvärr finner jag att det egentligen inte är något svar på någon av de två delfrågor som jag har ställt. Statsrådet säger inte om han anser snara åtgärder nödvändiga, och han säger inte heller om han avser att föreslå statsbidrag så att priserna jämföras med taxorna i motsvarande delar av landet.

En anledning till att jag tagit upp problemet nu, och i form av en enkel fråga för att få svar snabbt, är de uppgifter jag har fått just från Gotlands kraftverk om att man behöver ha ett besked så snart som möjligt, helst före detta års slut. En annan anledning är den att jag har tagit del av länsstyrelsens yttrande i de här frågorna, som för resten finns fogat till Kungl. Maj:ts proposition nr 111 angående regionalpolitiken. Jag ber att få citera vad länsstyrelsen anför:

”I en utredning om elförsörjningen på Gotland konstateras att det ständigt ökade elbehovet medför att nuvarande fastlandsförbindelse blir otillräcklig och att kraftbehovet nu måste lösas långsiktigt.

Länsstyrelsen har i sitt yttrande över utredningen förordat att en utbyggnad sker och anser det ytterst angeläget – för att inte säga nödvändigt – att en ny förbindelse utförs med statsbidrag till 100 % så att kraftpriserna på Gotland kan hållas i paritet med fastlandet. Länsstyrelsen framhåller vidare att en snar utbyggnad måste bedömas som närmast ofrånkomlig för en vidareutveckling av det gotländska näringslivet.”

Det skall väl sägas att när kabeln mellan Gotland och fastlandet kom till innebar det ett stort framsteg såväl tekniskt som, för Gotlands del, ekonomiskt. Likströmskabeln har fungerat bra, och alltsedan den togs i drift har Gotlands kraftverk enligt uppgift tillämpat samma taxor som de sydsvenska kraftverken, detta trots att kraftproduktionsapparaten på Gotland samtidigt har utbyggts.

De uppgifter jag nu har fått från Gotlands kraftverk tyder på att man ganska snart måste bestämma sig för vilket alternativ man skall följa: om man skall göra en lokal utbyggnad av värmekraft på ön eller om man har att tänka sig en ny likströmskabel. Man har t. o. m. infordrat offerter från olika företag när det gäller utbyggnad av värmekraft, och dessa gäller fram till årsskiftet.

Den utredning som har sysslat med kabelfrågan är ju inte ny. Den första utredningen från AB Skandinaviska elverk kom fram 1970, och under året har lagts fram nya resultat i frågan. Vattenfall har efter vad jag kan förstå tillstyrkt utbyggnad av en likströmskabel.

Jag skulle alltså vara tacksam, om statsrådet något närmare ville precisera sin syn på de här för Gotland så utomordentligt viktiga frågorna. Skall vi hålla vårt befolkningstal, måste vi bygga ut näringslivet. Skall vi kunna bygga ut näringslivet, måste vi ha likartade strömkostnader.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Vi är medvetna om att det är en viktig fråga, men

eftersom vi har problemet under handläggning är jag i dag inte beredd att redovisa till vilket resultat vi kommer.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. utländska uppköp av svenska företag

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr Levins (fp) i kammarens protokoll för den 4 december intagna fråga, nr 356, och anförde:

Herr talman! Herr Levin har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att förhindra att utländska intressen genom uppköp av svenska företag skaffar sig ett dominerande inflytande över vissa branscher.

Frågor av liknande innebörd har ställts i riksdagen vid flera tidigare tillfällen. I svaren har då erinrats om de grundläggande svenska etableringsbestämmelserna i 1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom, eller gruva, eller aktier i vissa bolag. Genom denna lagstiftning åstadkommes ett skydd mot utländskt förvärv av svenska naturtillgångar. Den ger däremot inte möjligheter att ingripa mot förvärv av företag som saknar naturtillgångar. Då svensk industris verksamhet sedan lagens tillkomst förskjutits från råvaruproduktion till mer förädlade produkter, har 1916 års lag bedömts vara i behov av en översyn. Arbetet med denna pågår för närvarande.

Låt mig samtidigt framhålla att antalet sysselsatta i utlandskontrollerade företag torde uppgå till 7–8 procent – dvs. omkring 70 000 – av det totala antalet sysselsatta i svensk industri. Detta är en mycket låg siffra internationellt sett, speciellt för ett land med Sveriges stora utrikeshandelsberoende.

Inom livsmedelsindustrin – där flera uppmärksammade utländska förvärv skett under de senaste åren – svarar de svenskägda företagen, framför allt inom KF och jordbrukskooperationen, för den helt dominerande andelen – ca 90 procent – av produktionen och sysselsättningen. Någon radikal förändring av denna situation torde knappast vara att vänta.

Det finns ingen anledning att mot denna bakgrund dramatisera den senaste tidens utveckling. De utländska företagen kan bidra till den svenska välbefinnandets utvecklingen genom att skapa sysselsättning och tillföra landet tekniskt kunnande. Det är samtidigt uppenbart att en okontrollerad etablering av utländska företag i Sverige kan medföra risker för en utländsk dominans inom vissa sektorer av vårt näringsliv. Anledning finns därför att noggrant följa utvecklingen. Som en åtgärd för att förebygga sådana risker kommer regeringen som tidigare meddelats att tillsätta en grupp med uppgift att närmare studera problemen kring multinationella företag och utländska förvärv av svenska företag.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Jag ber att till industriministern få framföra mitt tack för ett lika utförligt som i huvudsak positivt svar på min fråga.

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Ang. utländska uppköp av svenska företag

Torsdagen den
14 december 1972

*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen för
tandtekniker*

De amerikanska storföretagens framryckning i ett tempo som kommit den icke ökände fransmannen Servan-Schreiber att tala om "den amerikanska utmaningen" har föranlett de europeiska bolagen att som motåtgärd köpa upp sina konkurrenter och de facto monopolisera vissa branscher i vår världsdel. Jag ser inget negativt i en internationalisering, som kan ha en balanserande effekt, främja önskvärd konkurrens och i bästa fall skapa sysselsättningsmöjligheter inom vårt land. Då jag likväl av oro för utvecklingen har ställt min fråga, beror det dels på utländska företags tendens att hellre köpa upp svenska bolag än att etablera egna, sysselsättningsskapande fabriker, dels på att vissa branscher tycks ha lagts under utländsk kontroll – mer eller mindre.

Otvivelaktigt kan det engelska förvärvet av t. ex. Felix få negativa följder. De beslut om Findus som förr i tiden fattades i Bjuv tillkommer numera i Vevey. Herr Engwall i Gävle har överlåtit åt amerikanska General Foods att bestämma över sitt gamla familjeföretag. Det Uppsalaföretag som producerar Slottssenap och mycket annat inom livsmedelssektorn har också övergått i utländsk ägo. Bland de ca 4 000 utlandskontrollerade företagen kan säkert fler exempel räknas upp, men det anförda räcker för att visa att nästan all privatägd livsmedelsindustri nu kontrolleras av utländska koncerner.

Herr statsråd! Stor oro råder inte bara bland de anställda vid Felix utan också bland alla dem som bor på de orter där Felix för närvarande bedriver sin verksamhet. Många fruktar – med rätt eller orätt – att köpet bara syftar till att komma åt varumärke och säljorganisation och att produktionen i Sverige snart kommer att inställas med arbetslöshet och avsättningsproblem för anställda respektive råvaruleverantörer som följd. Det är mot den bakgrunden min fråga skall ses.

Statsrådets svar är utan tvivel positivt. Men det lugnar knappast dem som hade hoppats få ett konkret besked om regeringens planer på att förhindra transaktioner som leder till monopolisering eller -- ännu värre -- hotar vitala svenska intressen. Att jag konstaterar detta betyder inte att jag dramatiserar den senaste tidens utveckling.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om åtgärder för att trygga sysselsättningen för tandtekniker

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Ekinges* (fp) i kammarens protokoll för den 7 december intagna fråga, nr 358, och anförde:

Herr talman! Herr Ekinge har frågat vilka arbetsmarknadspolitiska åtgärder jag avser vidta i syfte att trygga sysselsättningen för tandteknikerna under övergångstiden fram till tandvårdsförsäkringens införande.

Arbetsmarknadsverket har kontakt med de berörda parterna. I första hand kommer en kartläggning att göras av arbetsmarknadssituationen för personal inom tandvården och en bedömning av de konsekvenser ett beslut om att införa tandvårdsförsäkring kan få. Resultatet härav får visa i vad mån arbetsmarknadspolitiska insatser behöver göras.

Torsdagen den
14 december 1972*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen för
tandtekniker*

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Det är positivt att frågan är under observation och att den således inte är bortglömd. Det hade jag väl inte heller i och för sig misstänkt att den var. Att jag tog upp frågan i detta sena skede av riksdagssessionen beror på att jag fått en hel del uppgifter om att många tandtekniker redan nu har dåligt med jobb. Det finns en stor grupp som i dag inte har mer än ungefär hälften av den arbetsvolym som de hade för bara ett år sedan. Och det är klart att om läget är sådant nu, mer än ett år innan tandvårdsreformen skall genomföras, blir man orolig för hur deras situation kommer att vara fram på våren.

Statsrådet säger att sedan man har gjort en kartläggning får resultatet visa i vad mån man behöver vidtaga några åtgärder. Det enda jag är rädd för är att det då kan vara för sent. Det finns tandtekniker som redan i dag söker sig över till andra sysselsättningar, beroende på att de nu har så pass litet jobb och ändå har så pass mycket av fasta kostnader för sin verksamhet att de helt enkelt måste söka sig till något annat område.

Då uppstår frågan: Hur blir situationen när reformen genomförs, om vi då saknar ett antal tandtekniker som har lämnat sin sysselsättning därför att de under det här året inte kunnat klara sig?

Jag är medveten om att det här också drabbar tandläkare och tandsköterskor, men den akuta situationen för deras del kommer att utlösas något senare än just för tandteknikerna. Det är väl så att tandteknikernas tjänster tas i anspråk och efterfrågas i första hand vid mera omfattande tandvårdsåtgärder, och det är sådana som folk väntar med i avvaktan på reformen.

Jag vill, herr talman, till sist fråga: Vad kan man göra utöver det här? Har man inte funderat över att sätta in någon upplysningskampanj i syfte att motverka att människor nu dröjer med sin tandvård? Även det leder ju till en besvärlig situation, och jag tror det kunde vara skäl att överväga att upplysa människor om att ifall de dröjer med omfattande åtgärder, så kan det bli dyrare för dem även sedan reformen har genomförts. Detta på grund av att de åtgärder som då måste vidtagas blir så kostnadskrävande att patienterna, också med utnyttjande av försäkringen, själva får betala mera än om de genomförde tandvårdsåtgärderna nu.

Jag frågar alltså statsrådet: Har man inte funderat på att försöka genomföra någon sådan här upplysningskampanj?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det är självklart att tandvården liksom mycket annat är konjunkturkänslig, och därför är det mycket svårt att veta vad nedgången kan bero på. Ännu föreligger ju inte förslaget här i riksdagen, och det är omöjligt att säga i hur hög grad den tilltänkta reformen kan ha medverkat till den situation som herr Ekinge beskriver.

Men jag vill konstatera att socialministern har haft kontakt med de berörda grupperna. Vid dessa överläggningar har representanter för både arbetsmarknadsstyrelsen och inrikesdepartementet varit med, och det borde kunna tas som uttryck för att frågan är under observans, som jag har sagt, och att man kartlägger hur situationen kan tänkas bli.

Torsdagen den
14 december 1972

*Om åtgärder för
att trygga syssel-
sättningen för
tandtekniker*

Det är enligt min mening för tidigt att på det här stadiet kunna ge något annat svar än att man nu studerar frågan. Några åtgärder är det omöjligt att antyda i dag. I den mån det skulle behövas upplysningsverksamhet, så bör det väl i första hand ankomma på dem som är närmast intresserade här — tandläkare och tandtekniker — att se till att en sådan information ges. Jag tror inte det är möjligt för staten att ta på sig den uppgiften.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Vad åtgärderna beträffar är det väl i och för sig inte en så stor sak att låta tandtekniker komma i ätnjutande av i stort sett samma förmåner som nu ges genom lokaliseringstödet. Jag har av tandteknikerna hört att de i avvaktan på att den tilltänkta reformen genomförs skulle vara mycket betjänta av att få hyggliga lån. Då kan de klara sina fasta utgifter och de kostnader som hör samman med räntor och amorteringar. De borde kunna få låna på de hyggliga ränte- och amorteringsvillkor som gäller i andra sammanhang.

Vidare tror jag att det vore värdefullt om man från samhällets sida stimulerade människor att sköta sina tänder under tiden som vi väntar på reformen. Som jag ser det behöver det inte vara någon alltför omständlig och svår sak att intressera människor för det. En sådan kampanj från samhällets, regeringens eller något statligt organs sida tror jag skulle vara värd att fundera på. Den bör i så fall sättas i gång omedelbart i början av det nya året. Den får inte fördröjas till fram på våren, ty då förlorar den säkert sin effekt.

Slutligen bör man också — som det står i utredningen — se på hur utvecklingen under den närmaste tiden kommer att bli med avseende på de övergångsordningar som måste till för att anpassa den nya försäkringen till situationen. Man kan måhända låta övergångsbestämmelserna träda i funktion tidigare. Det är någonting som jag tror man bör ta med i bilden.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag undrar om herr Ekinge ändå inte måste erkänna att det är för tidigt att gå in på dessa frågor innan vi sett hur reformförslaget kommer att se ut.

Jag utesluter inte att det kan vara möjligt att ge lån till företagare som under övergångstiden kan råka ut för svårigheter, men det är just sådana saker som man har anledning diskutera med arbetsmarknadsverket. Jag vet också att sådana överläggningar är utsatta att äga rum redan före jul.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om översyn av regler och praxis beträffande påstådd mentalsjukdom

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Om översyn av
regler och praxis
beträffande på-
stådd mentalsjuk-
dom*

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr Möllers i Göteborg (fp) i kammarens protokoll för den 7 december intagna fråga, nr 362, och anförde:

Herr talman! Herr Möller i Göteborg har frågat mig om jag överväger att göra en samlad översyn av de regler och den praxis som nu gäller vid påstådd mentalsjukdom.

Vården för psykisk sjukdom regleras sedan den 1 januari 1967 liksom annan sjukvård genom sjukvårdslagen. Särskilda regler om tvångsintagning på sjukhus på grund av psykisk sjukdom finns i lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall.

En kartläggning beträffande tillämpningen av den senare lagen har genomförts av socialstyrelsen, och detta material skall nu bearbetas av en inom socialstyrelsen tillsatt arbetsgrupp. Resultatet av denna undersökning får visa om det finns anledning till någon översyn av ifrågavarande regler.

Av intresse i detta sammanhang är också att socialstyrelsen har utarbetat en principplan för den psykiatriska vården. Denna plan syftar till en utbyggnad av den förebyggande och uppsökande verksamheten samt till en mera differentierad vårdorganisation än den vi har i dag. Ett nära samarbete mellan olika organ på socialvårdens samt hälso- och sjukvårdens områden är enligt styrelsens mening en nödvändig förutsättning för tidig diagnostik och behandling, vilket i sin tur är väsentligt när det gäller att komma till rätta med bl. a. psykiska störningar och sjukdomar. I fråga om vårdorganisationen innebär socialstyrelsens principplan för den psykiatriska vården en betydande minskning av den slutna sjukhusvården och i stället en utbyggnad av öppna vårdformer av olika slag.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Herr talman! Tack för svaret, herr socialminister.

Inga människor har så svårt att göra sin rätt gällande i samhället som de s. k. politiskt fattiga, de som ibland inte själva har kraft nog eller som inte har de kontakter som behövs för att bli hjälpta. För de mentalsjuka eller ifrågasatt mentalsjuka är detta ofta en djupt upplevd realitet.

Jag vill fästa socialministerns uppmärksamhet på huvudledaren i DN den 29 november i år, där patientmisshandel på ett psykiatriskt sjukhus i Malmö konstateras, "upprullad via inspektioner och grava anmärkningar från både JO och socialstyrelsen och hittills resulterande i domar" mot sex personer. Det behövs tätare inspektioner från socialstyrelsen och andra kontrollorgan. Jag vill fråga om socialministern är beredd att rusta upp så att detta snarast blir möjligt.

En annan sak: Mentalvårdsinspektören är efter vad jag förstår den som föredrar ärendena i socialstyrelsens ansvarsnämnd. Jag vill fråga om det verkligen är lämpligt att den som har skyldighet att inspektera också är den som föredrar eventuella anmärkningar mot förhållandena ute på fältet och därmed ibland på sätt och vis skulle behöva angripa sin egen inspektionseffektivitet.

Torsdagen den
14 december 1972

*Om översyn av
regler och praxis
beträffande på-
stådd mentalsjuk-
dom*

Andra reformkrav som nämnts är att instanser som avgör klagörenden inte bör få avgöra dem förrän de klagande med tillgång till effektiv hjälp fått yttra sig i egen sak ända upp "på sista upploppet". En annan brist är att personen i fråga eller ombud för vederbörande inte äger rätt att infinna sig till förhandlingarna. Det är allvarligt, i synnerhet som besluten av denna ansvarsnämnd inte kan överklagas.

Journaläländet är en annan företeelse. Juristen Allan Bernståhle har där fört en ständig kamp, och JO-fall och regeringsrättsfall har behövts för att patienter skulle få se sina journaler. Borde det inte i varje fall övervägas, herr socialminister, att journaler rutinmässigt skall utlämnas till patienten inom en kort tidsrymd – om inte de noga specificerade undantagsskälerna är uppfyllda, vilka skall anges – för att förses med dennes signatur om att journalen blivit sedd?

Se också över utskrivningsnämndernas sammansättning! De består av en domare eller motsvarande, en läkare, och en tredje person som i praktiken ofta är från sjukhusdirektionen; två av de tre är så att säga med i apparaten med alla de undermedvetna personliga bindningar som kan finnas.

Så en resursfråga: Det behövs en ökning av läkarintaget och av dem som sysslar med just dessa frågor, det behövs tid att tala med de vårdsökande och det behövs inte minst gruppsykoterapi. Jag vill till sist fråga socialministern, om han redan nu har material för en egen bedömning av gruppterapins värde och av hur den behandlingsformen bör utvidgas.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Med anledning av herr Möllers inlägg vill jag erinra om att vården av psykiskt sjuka numera regleras i sjukvårdslagen. Det innebär att vård för psykisk sjukdom liksom annan sjukdom i princip är en frivillig sak. Endast i vissa, preciserade fall, som finns klart angivna i lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, får tvångsintagning ske. Även formerna för tvångsintagning är utförligt reglerade i denna lag, i syfte att garantera rättssäkerheten på detta område.

De flesta patienter vid sjukhus för psykiatrisk vård tas nu för tiden in på egen ansökan. Sålunda intogs under år 1970 ca 70 procent av patienterna på egen ansökan. På psykiatriska kliniker vid somatiska lasarett tas patienterna nästan alltid in efter egen ansökan. Det är endast i vissa undantagsfall som patienter tas in tvångsvis vid dessa kliniker. – Jag har velat erinra om detta, därför att det är väsentligt i sammanhanget.

Vad beträffar journalerna vill jag erinra om att principen är att man skall ha rätt att ta del av sin egen journal, om inte syftet med vården därigenom motverkas. Självfallet kan det i detta sammanhang uppstå besvärliga gränsdragningsfall -- det är man medveten om, och man har uppmärksamheten riktad på dessa frågor.

Herr Möller nämnde också resurserna. Jag vill bara i korthet peka på att den psykiatriska vården i dag är i högsta grad prioriterad. I läkarnas obligatoriska allmäntjänstgöring ingår även psykiatri. Vi har på olika sätt försökt åstadkomma en förstärkning.

Till de frågor herr Möller ställde finns det anledning att återkomma när socialstyrelsen gjort den här utvärderingen.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag tog främst inte upp frågan om tvångsintagningen, eftersom den kvantitativt numera inte är det mest omfattande problemet. Låt mig på den punkten dock poängtera en sak, nämligen att det vore värdefullt att man vid polishämtning på arbetsplats ser till att denna *alltid* utförs av civilklädd personal.

I fråga om journalerna var det bra att socialministern sade ifrån på skarpen att lagen måste följas. Vi har alltför många rapporter, senast från en konferens nyligen, om att vissa läkare principiellt ser på ett annat sätt än lagstiftningen på rätten för patienten att få se sin journal (med två mycket noga specificerade undantag).

Frågorna om mentalvården gäller också utslussningen av dem som är intagna på sjukhus. Drygt 1 000 vårdplatser på mentalsjukhus i Stockholms län är enligt larmskrivelsen från läkarhåll, refererad i Dagens Nyheter den 5 februari i år, upptagna av personer som borde skrivas ut till vårdhem, till egen bostad eller till arbetsvård om plats där fanns. Jag skulle vilja ställa en följdfråga: Finns det i fråga om arbetsvården något nytt att avisera här i riksdagen, eftersom denna är en sådan propp i detta sammanhang för en god mentalvård.

Låt mig också säga till socialministern när han nu får en undersökning för att göra en omprövning, en omprövning om vilken man inte kan säga "om det finns anledning" som det står i svaret, utan *därför* att det finns anledningar: Var skeptisk i fråga om hela detta system! Ompröva praxis, kontrollfunktioner och organs utseende! Det hänger ofta kvar mycken slentrian, särskilt på detta område där fördomar kvarlever och insynen är så svår. Tänk bara på fördomen mot epilepsi – för att ta ett rent sidofall. Trots årtiondelånga läkarattacker utgjorde epilepsi äktenskaphinder fram till helt nyligen. Och tänk på hur de människor som undergått mentalvård i vissa fall kan få reda på att det föreligger äktenskaphinder just när de skall ingå sitt äktenskap! Detta har i utredningen Familj och äktenskap angripits hårt. Detta är två aktuella fall som visar hur illa det till helt nyligen kunnat vara respektive ännu är.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Bara en kort kommentar. Jag vill fästa herr Möllers uppmärksamhet på att i socialstyrelsens principplan för den psykiatriska vården rekommenderas ett nära samarbete mellan medicinska och sociala organ av olika slag. Därigenom kan insatserna inriktas inte bara på den enskilde utan även ta sikte på det familje- och gruppsammanhang vari den vårdbehövande ingår. Den aspekten är naturligtvis väsentlig i det här sammanhanget.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Herr talman! Tack för det, herr socialminister! Jag tror också mycket på den linjen. Det har gjorts en rad försök – både t. ex. av Clarence Crafoord i Luleå och i Manchester samt på andra håll i utlandet – som visar det angelägna i en psykologi som bygger mer på gruppsamtal, öppen vård, familjeinriktning osv.

Låt mig innan vi slutar denna debatt bara säga: Man måste alltid när

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Om översyn av
regler och praxis
beträffande på-
stådd mentalsjuk-
dom*

Torsdagen den
14 december 1972

*Om katastrofhjälp
till Indien och
Bangladesh*

det gäller människor som är i faktiskt underläge tänka på hur det ser ut ur deras synpunkt när regler och praxis skapas.

Författaren Arne Lindgren talar i sin bok Svart dagbok om dåliga resurser, hot mot integriteten och personligheten – allt detta beror inte minst på den hopplösa underdimensioneringen och en del andra saker inom psykiatrin i praktiken. Jag har i debatten pekat på en rad andra fakta också. Även Nils Billsbo berättar i sin och Arne Lindgrens bok "Nils Billsbo – alkoholist" om liknande förhållanden, bl. a. om hur genomgående negativa och ryktesbetonade de officiella skrivierna om "fallet" patienten kan vara. Nu är detta liksom allt annat partsinlagor, men man måste säga att verkligheten här ofta är mycket svår för de utsatta. Jag betonar att det finns all anledning till en samlad översyn.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om katastrofhjälp till Indien och Bangladesh

Statsrådet fru MYRDAL erhöll ordet för att besvara herr *Wikströms* (fp) i kammarens protokoll för den 8 december intagna fråga, nr 364, till herr utrikesministern, och anförde:

Herr talman! Herr Wikström har frågat utrikesministern om regeringen är beredd att – när dessa länder så begär – lämna Indien och Bangladesh omedelbart katastrofhjälp med anledning av den svåra torka med felslagen skörd som drabbat dem. I egenskap av t. f. chef för utrikesdepartementet ber jag att få svara följande.

Regeringen är väl medveten om att det dåliga skördeutfallet under 1972 har orsakat ett oroande försörjningsläge i främst ett antal asiatiska länder, bl. a. Indien och Bangladesh. Situationen är särskilt allvarlig, eftersom världens totala reserver av spannmål just nu anses vara förhållandevis begränsade.

Regeringen är beredd att medverka i de internationella ansträngningar som kan visa sig behövliga för att lindra livsmedelsbristen i dessa länder. Vid sitt besök i Dacca i november diskuterade utrikesministern frågan med Bangladeshs regering. Han ställde därvid i utsikt ett nytt svenskt bidrag till FN:s särskilda program för Bangladesh.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! 1972 var det år då Indien skulle uppnå självförsörjning med brödsäd. Förbättrade utsäden, konstgödsel och bättre bevattningsanordningar har åstadkommit en närmast sensationell produktionsökning inom det indiska jordbruket under de senaste åren, och i år skulle man komma över tröskeln. Men naturens makter ville annorlunda. I stora delar av den indiska subkontinenten har monsunregnen slagit fel. Normalt börjar det regna i juni, och regnen fortsätter till oktober. Dessa regn skapar grunden för monsunskörden, årets första skörd, och ger dessutom grundvattenförråd och brunnar en påfyllning. Dessa vattentillgångar är i sin tur en förutsättning för den andra årliga skörd som kan tas ut under "vintern", som annars är helt nederbördslös.

I t. ex. delstaten Gujarat i Indien har man hittills i år endast fått 10 mm regn i områden, där man normalt får 500 à 800 mm. Resultatet är katastrofalt. I mer än 2 000 byar har dricksvattnet tagit slut, vilket framtingat en evakuering av befolkningen. Omfattande boskapsdöd rapporteras. Av Gujarats 18 000 byar är 11 000 hårt drabbade. Man räknar nu med att få bara 10 à 15 procent av normal monsunskörd, och detta endast med hjälp av konstbevattning. Grundvattennivån sjunker dock med alarmerande hastighet.

Myndigheterna har naturligtvis dragit i gång en omfattande hjälpverksamhet. Den gäller i första hand fördjupning av äldre brunnar och borring av nya. Nödhjälsarbeten ordnas också. Regeringen har hittills satsat – beräknas det – ca 600 miljoner kronor på nödhjälpsåtgärder. Utsikterna inför den förestående torrtiden är dystra. Under månaderna mars – maj inträffar den hetaste tiden, då temperaturen ofta går över 40°. Man lär få gå 150 år tillbaka i statistiken för att hitta ett liknande torrår. Bilden av läget på hela den indiska subkontinenten är alltså utomordentligt alarmerande.

Jag vill tacka statsrådet Myrdal för svaret på min fråga. Det har uppgivits att FN väddat till ett antal medlemsstater, bland dem Sverige, om hjälp. Jag undrar om statsrådet Myrdal kan bekräfta detta. Jag skulle också vilja fråga om det kommit framställningar från Indien och Bangladesh direkt eller från FN:s representant i Bangladesh.

Jag tackar för beskedet att regeringen, som jag kunde förmoda, är beredd att medverka i dessa internationella ansträngningar. Om SIDA:s konto för katastrofhjälp skulle vara slut; är regeringen då beredd ge särskilda anslag för detta ändamål?

Statsrådet fru MYRDAL:

Herr talman! Herr Wikström har ju ganska utförligt skildrat den svåra situation som har inträffat särskilt i Indien.

Vad gäller eventuella svenska insatser är förhållandet ganska olika beträffande länderna Indien och Bangladesh. Den indiska regeringen, som själv inlett ett omfattande program för att öka spannmålsproduktionen och anslagit avsevärda belopp till detta program, har hittills inte framställt någon begäran om katastrofhjälp. Om den indiska regeringen kommer att tvingas att begära internationellt stöd för att förhindra livsmedelsbrist, har den svenska regeringen förklarat sig beredd att i positiv anda pröva frågan om bistånd till Indien utöver vad som avtalats i det s. k. samarbetsavtalet.

Jag vill också nämna att utrikesministern, när han var på resa i Indien, fick information om dessa förhållanden, men någon direkt fråga om svensk hjälpinsats togs inte upp.

Vad gäller Bangladesh ligger det annorlunda till. FN:s generalsekreterare har riktat en interimistisk appell till olika länder, till förmån för den speciella internationella hjälporganisationen UNROD, och Sverige har förklarat sig vara berett att göra ytterligare humanitära hjälpinsatser för Bangladesh. Nu väntar vi på fortsatta konsultationer om vilka belopp som behövs och vilka materiella former en sådan hjälpinsats skulle ta, varefter hjälpen kan sättas in mycket snabbt.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Myrdal för de kompletterande beskedena, som jag tycker var glädjande positiva. Jag är naturligtvis medveten om att fru Myrdals personliga engagemang i socialt, internationellt och humanitärt arbete är en garanti för att regeringen kommer att vara positivt inställd till de framställningar om hjälp som kan väntas komma.

Statsrådet fru MYRDAL:

Herr talman! Jag tackar för det, men jag tror inte det behövs någon personlig insats från mig.

Jag fick inte tillfälle att svara på en detaljfråga i herr Wikströms föregående inlägg – det var frågan om de finansiella möjligheterna till hjälpinsatser. Det finns pengar.

Överläggningen var härmed slutad.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att återstående på dagens föredragningslista upptagna enkla frågor skulle besvaras efter behandlingen av två gånger bordlagda utskottsbetänkanden.

§ 11 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 146 till justitieutskottet.

§ 12 Föredrogs, men bordlades åter inrikesutskottets betänkande nr 28 och civilutskottets betänkande nr 35.

§ 13 Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 62 i anledning av propositionen 1972:116 med förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m., jämte motioner.

I propositionen 1972:116 hade Kungl. Maj:t, under återopandande av utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden för den 20 oktober 1972, föreslagit riksdagen att anta förslag till

1. lag om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor,
2. lag om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser,
3. lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar,
4. lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:
”Genom propositionen läggs fram förslag som syftar till att förbättra informationen och samarbetet mellan samhället och företagen. Vidare

föreslås att de anställda får rätt till representation i vissa företags styrelser.

Enligt förslaget är näringsidkare efter anmaning skyldig att till länsstyrelsen översiktligt redovisa hur den ekonomiska utvecklingen av verksamheten väntas bli och vilka förändringar av bl. a. sysselsättningen som planeras eller väntas. Länsstyrelse och kommunstyrelse skall kunna kalla näringsidkare till överläggningar i frågor angående företaget som är av väsentlig betydelse för länet eller kommunen. Länsstyrelse och kommun föreslås få viss skyldighet att informera näringsidkare om statlig och kommunal planering.

I propositionen föreslås vidare att Kungl. Maj:t får möjlighet att tillsätta offentliga styrelseledamöter dels i förvaltningsbolag, dels i allmännyttiga stiftelser som har tillgångar över fem milj. kr. Sådana förordnanden föreslås få gälla sammanlagt högst 30 aktiebolag och stiftelser.

I fråga om de anställdas styrelserepresentation föreslås att de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 arbetstagare får utse två ledamöter i företagets styrelse. Undantag skall dock gälla för bl. a. bankinstitut och försäkringsbolag. Ledamöterna utses av de fackliga organisationerna. I vissa fall skall företag kunna undantas från tillämpning av bestämmelserna. I så fall måste emellertid företaget på annat sätt tillgodose de anställdas intresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet. Dispensfrågor skall prövas av en särskild nämnd.

Verksamheten föreslås i samtliga fall bli av försökskaraktär.

Den lagstiftning som föranleds av förslagen föreslås träda i kraft den 1 april 1973 och gälla till utgången av juni 1976."

I detta sammanhang hade behandlats
dels de i anledning av propositionen 1972:116 väckta motionerna
1972:1840 av fröken Bergström m. fl. (fp),

1972:1841 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen skulle

1. ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts beträffande uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor,
2. avslå förslaget om att offentliga styrelseledamöter skulle utses i vissa aktiebolag och stiftelser,
3. hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1973 års riksdag om utvidgad tillsyn av stiftelser,
4. besluta att i 10 § förslaget till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar ordet "bör" skulle utbytas mot ordet "skall" samt
5. ge Kungl. Maj:t till känna vad i övrigt i motionen anförts angående styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar,

1972:1842 av herr Carlström m. fl. (fp, m) vari hemställts att riksdagen skulle avslå lagförslaget om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag,

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m.*

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

1972:1843 av herr Gustafson i Göteborg m. fl. (fp, s, c),

- 1972:1844 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle
1. avslå propositionen 1972:116 i vad avsåg statlig styrelserepresentation i vissa förvaltningsbolag,
  2. hos Kungl. Maj:t begära lagförslag om vidgad redovisningsskyldighet för större företag,
  3. uttala att det nya rapportsystemet borde utformas under samråd med utredningen om företagets uppgiftsplikt,
  4. ge till känna vad som i motionen anförts beträffande val av arbetstagarrepresentant i företagsstyrelse,
  5. hos Kungl. Maj:t begära en översyn av lagstiftningen rörande stiftelser, varvid bl. a. ändrade bestämmelser rörande sammansättningen av stiftelsestyrelserna borde övervägas,

1972:1845 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdes att riksdagen skulle

I. begära av regeringen att denna snarast framlade förslag om grundläggande demokratiska rättigheter för de anställda och deras fackliga organisationer, nämligen

1. lagstadgad rätt till förhandlingar i alla frågor,
  2. lagstadgad rätt till strejk när förhandlingar inte gav resultat,
  3. lagstadgad rätt att avbryta hälsofarligt arbete,
  4. lagstadgad rätt att välja löneform samt att säga nej till sådana produktions-, rationaliserings- och tidmätningmetoder som ökade utsvettningen,
  5. lagstadgad rätt att hindra uppsägningar och omplaceringar,
  6. lagstadgad rätt att inlägga veto i personalfrågor,
  7. lagstadgad rätt för fackföreningar att anordna möten på betald arbetstid samt rätt till möten och agitation på arbetsplatsen,
- II. hos regeringen hemställa om följande lagförslag respektive lagändringar:
- A. lagen om kollektivavtal av den 22 juni 1928 skulle omarbetas i syfte att i första hand ur nämnda lag avlägsna paragraf 4, gällande förbud mot att under avtalstiden tillgripa arbetsinställelse,
  - B. i samband med kollektivavtalslagens omarbetning skulle företas en översyn och revidering av lagen om arbetsdomstol,
  - C. ur statstjänstemannalagen av den 3 juni 1965 skulle strykas paragraf 3,
  - D. bestämmelser av typen paragraf 32 i Svenska arbetsgivareföreningens stadgar skulle ogiltigförklaras genom lagstiftning, varigenom tillämpandet av de prejudicerande domarna i arbetsdomstolen med grund i nämnda paragraf upphävdes,
  - E. arbetsköparens ensidiga tolkningsföreträdare skulle avskaffas,

III. för sin del besluta om sådana lagändringar att representanter för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar tillförsäkrades ställning som partsrepresentanter med vetorätt och att de icke ålades sekretessplikt,

IV. om ovan nämnda förutsättningar icke uppfylldes avslå förslaget

till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar i propositionen 1972:116,

1972:1846 av herr Hovhammar m. fl. (m, c, fp) vari hemställdts att riksdagen för sin del beslutade att 10 § lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar fick en sådan utformning att arbetstagarledamot skulle utses bland de anställda hos företaget,

1972:1847 av herr Hugosson m. fl. (s) vari hemställdts att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t begära att vårriksdagen 1973 förelades förslag om samhällsrepresentation i produktionsföretagens styrelser, varvid de multinationella företagen speciellt uppmärksammades,

1972:1848 av herr Hörberg m. fl. (fp, c, m) vari hemställdts att riksdagen beslutade sådan ändring i förslaget till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar att de anställda vid försäkringsaktiebolag och ömsesidigt försäkringsbolag fick rätt att utse två ledamöter i styrelsen och en suppleant för varje sådan ledamot,

1972:1849 av herrar Olof Johansson i Stockholm (c) och Andersson i Nybro (c) vari hemställdts

att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde en plan för samordning av pågående och kommande utredningar och andra aktiviteter syftande till demokratisering av arbetslivet samt

att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en parlamentarisk utredning tillsattes med syfte att framlägga förslag angående en företagsform vid sidan av aktiebolagen med annan maktstruktur i enlighet med vad som anförts i motionen,

1972:1850 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl. (s),

1972:1851 av herr Levin (fp) vari hemställdts att riksdagen beslutade att § 10 lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar skulle erhålla av motionären föreslagen lydelse, innebärande bl. a. att arbetstagarledamot skulle utses bland de anställda hos företaget,

1972:1852 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp),

1972:1853 av herr Svensson i Malmö m. fl. (vpk) vari yrkats att riksdagen med avslag på proposition 1972:116 i vad avsåg 3 § i lagförslag nr 1 och ändringen i lagförslag nr 4 hos Kungl. Maj:t hemställde om sådana bestämmelser rörande planeringsmyndigheters förhands- och återinformation, att informationen i lika mån kom alla medborgargrupper till godo,

1972:1854 av fru Theorin m. fl. (s),

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

dels under den allmänna motionstiden väckta motioner angående företagsdemokrati m. m., vilka hänvisats till inrikesutskottet men sedermera enligt 42 § riksdagsordningen överflyttats till näringsutskottet, 1972:157 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

A. att en snabbutredning med parlamentarisk representation och företrädare för arbetsmarknadens parter tillsattes med uppgift att framlägga förslag till sådana ändringar i aktiebolagslagen och eventuell annan lagstiftning som gav de anställda rätt till medbestämmande och insyn samt att det framlagda förslaget till gemensam nordisk aktiebolagslagstiftning ej genomfördes i berörda delar i avvaktan härpå,

B. att en mera systematisk försöksverksamhet med olika modeller för styrelserepresentation för de anställda stimulerades i enlighet med vad som anförts i motionen,

C. att vidgade försök med s. k. självstyrande grupper stimulerades, så att försöken i högre grad kom att omfatta också förvaltningsuppgifter samt arbetsuppgifter av varierande svårighetsgrad,

D. att försök med delegering av beslutanderätt till företagsnämnd samt decentralisering av företagsnämndsverksamhet genom bl. a. inrättande av underavdelningar till företagsnämnd stimulerades,

E. att frågan om de legala förutsättningarna för delegering av viss beslutanderätt inom en given budgetram till företagsnämnd inom den kommunala sektorn utreddes,

F. att försök med olika former av medinflytande för de anställda inom personalpolitiken, bl. a. vid urval av personer till personalledande befattningar, stimulerades,

G. att delegationen för försöksverksamhet med företagsdemokrati i de statliga aktiebolagen samt delegationen för förvaltningsdemokrati utökades med företrädare för de politiska partierna,

H. att motionen för beaktande översändes dels till delegationen för försöksverksamhet med företagsdemokrati i de statliga bolagen, dels till delegationen för förvaltningsdemokrati,

1972:585 av herrar Karl Bengtsson i Varberg (fp) och Olsson i Kil (fp),

1972:591 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att en utredning tillsattes med representanter för de politiska partierna och arbetsmarknadens parter i syfte att följa den företagsdemokratiska försöksverksamheten och komma med förslag för att skapa förutsättningar för en fördjupad företagsdemokrati samt

1972:921 av herr Bergqvist m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en genomgripande översyn av aktiebolagslagen och den övriga företagsrätten med sikte på att företagsformerna skulle möjliggöra en demokratisk beslutsordning.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1853 skulle anta i propositionen 1972:116 framlagda förslag till

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

- a) lag om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor,
- b) lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1841 såvitt den gällde tillkännagivande beträffande tillämpningen av företagens uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor (punkten 1),
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1844 såvitt den gällde uttalande om samråd med utredningen om företagens uppgiftsplikt (punkten 3),
4. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1854 rörande uppgiftsskyldighet angående industriellt avfall,
5. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1844 såvitt den gällde vidgad redovisningsskyldighet för större företag (punkten 2),
6. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1841 punkten 2, motionen 1972:1842 och motionen 1972:1844 punkten 1 skulle anta det i propositionen 1972:116 framlagda förslaget till lag om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser,
7. att riksdagen skulle avslå motionerna 1972:1841 och 1972:1844 såvitt de gällde översyn av lagstiftningen rörande stiftelser (punkten 3 respektive punkten 5),
8. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1847 angående samhällsrepresentation i produktionsföretags styrelser,
9. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1845 om vissa lagändringar på arbetsrättens område m. m.
10. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1852 om val av styrelserepresentation för anställda, m. m.,
11. att riksdagen med avslag på
  - a) motionen 1972:1851,
  - b) motionerna 1972:1841 punkten 4 och motionen 1972:1846,
  - c) motionen 1972:1840skulle anta 10 § (rörande behörighetskrav för arbetstagarledamöter) i det i propositionen 1972:116 framlagda förslaget till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar,
12. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1843 rörande styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut,
13. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1848 angående styrelserepresentation för anställda i försäkringsbolag skulle anta 2 § i det i propositionen 1972:116 framlagda förslaget till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar,
14. att riksdagen med avslag på motionen 1972:1841 punkten 5 och motionen 1972:1844 punkten 4 skulle anta det i propositionen 1972:116 framlagda förslaget till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar i de delar som inte omfattades av utskottets hemställan under 11 och 13,
15. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1850 om försöksverksamhet med styrelserepresentation för de anställda i företag med mellan 50 och 100 anställda,
16. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:157 såvitt den gällde

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

försöksverksamhet med olika modeller för styrelserepresentation för anställda (punkten B),

17. att riksdagen skulle avslå
  - a) motionen 1972:921 angående översyn av aktiebolagslagen,
  - b) motionen 1972:1849 såvitt den gällde utredning angående en ny företagsform,
18. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:157 såvitt den gällde snabbutredning om ändring av aktiebolagslagen (punkten A),
19. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:591 om en parlamentarisk utredning rörande försöksverksamheten med företagsdemokrati,
20. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:157 såvitt den gällde stimulansåtgärder på företagsdemokratins område (punkterna C, D och F),
21. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:157 såvitt den gällde utredning rörande viss delegering inom den kommunala sektorn (punkten E),
22. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:585 angående utökade försök med fördjupad företagsdemokrati inom statsförvaltningen,
23. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:157 såvitt den gällde parlamentarisk representation i vissa delegationer (punkten G),
24. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:157 såvitt den gällde hemställa att motionen skulle överlämnas till viss utredning (punkten H),
25. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1849 såvitt den gällde samordning av utredningar m. m. rörande företagsdemokrati.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande lag om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor, m. m. av herr Hallgren (vpk), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1853 skulle

- a) anta det i propositionen 1972:116 framlagda förslaget till lag om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor med undantag av 3 §,
- b) avslå det i propositionen 1972:116 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

2. beträffande tillämpningen av företagens uppgiftsskyldighet av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Hovhammar (m) och Rydén (fp), fru Hambraeus (c) samt herr Fridolfsson i Stockholm (m), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1841 punkten 1 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande tillämpningen av företagens uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor,

3. beträffande samråd med utredningen om företagens uppgiftsplikt av herrar Andersson i Örebro (fp), Hovhammar (m), Rydén (fp) och Fridolfsson i Stockholm (m), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1844 punkten 3 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om samråd med utredningen om företagens uppgiftsplikt,

4. *beträffande vidgad redovisningsskyldighet för större företag* av herrar Andersson i Örebro (fp) och Rydén (fp), som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1844 punkten 2 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till lag om vidgad redovisningsskyldighet för större företag,

5. *beträffande lag om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser*

a) av herrar Andersson i Örebro (fp) och Rydén (fp), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1972:116 i ifrågavarande del, med bifall till motionen 1972:1841 såvitt den gällde offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag (punkten 2 delvis), motionen 1972:1842 och motionen 1972:1844 punkten 1 samt med avslag på motionen 1972:1841 såvitt den gällde offentliga styrelseledamöter i vissa stiftelser (punkten 2 delvis) för sin del skulle anta förslaget till lag om offentliga styrelseledamöter i vissa stiftelser,

b) av herrar Hovhammar (m) och Fridolfsson i Stockholm (m), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1841 punkten 2 samt i anledning av motionen 1972:1842 och motionen 1972:1844 punkten 1 skulle avslå det i propositionen 1972:116 framlagda förslaget till lag om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser,

6. *beträffande översyn av lagstiftningen rörande stiftelser*

a) av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c) och Rydén (fp) samt fru Hambræus (c), som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1844 punkten 5 och i anledning av motionen 1972:1841 punkten 3 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om översyn av lagstiftningen rörande stiftelser i enlighet med vad reservanterna anfört,

b) av herrar Hovhammar (m) och Fridolfsson i Stockholm (m), som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1841 punkten 3 och i anledning av motionen 1972:1844 punkten 5 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till 1973 års riksdag om utvidgad tillsyn över stiftelser i enlighet med vad reservanterna anfört,

7. *beträffande lagändringar på arbetsrättens område, m. m.* av herr Hallgren (vpk), som ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:1845 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till lagändringar på arbetsrättens område m. m. i enlighet med vad reservanterna anfört,

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska före-
ningar, m. m.*

8. beträffande behörighetskrav för arbetstagarledamöter av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Hovhammar (m) och Rydén (fp), fru Hambræus (c) samt herr Fridolfsson i Stockholm (m), som ansett att utskottet under 11 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1841 punkten 4 och motionen 1972:1846 ävensom motionen 1972:1851 såvitt den hade samma innebörd som dessa motioner samt med avslag på motionen 1972:1851 i övrigt och motionen 1972:1840 för sin del skulle anta 10 § i det i propositionen 1972:116 framlagda förslaget till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med den ändrade lydelse som reservanterna föreslagit,

9. beträffande styrelserepresentation för anställda i försäkringsbolag av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c) och Rydén (fp) samt fru Hambræus (c), som ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1848 för sin del skulle anta 2 § i det i propositionen 1972:116 framlagda förslaget till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med den ändrade lydelse som reservanterna föreslagit,

10. beträffande försöksverksamhet med olika modeller för styrelserepresentation av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c) och Rydén (fp) samt fru Hambræus (c), som ansett att utskottet under 16 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:157 punkten B hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att en mera systematisk försöksverksamhet med olika modeller för styrelserepresentation för de anställda stimulerades i enlighet med vad reservanterna anfört,

11. beträffande översyn av aktiebolagslagen m. m. av herrar Börjesson i Glömminge och Gustafsson i Byske samt fru Hambræus (samtliga c), som ansett att utskottet under 17 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:921 och motionen 1972:1849 såvitt den gällde utredning angående en ny företagsform hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om översyn av aktiebolagslagen m. m. i enlighet med vad reservanterna anfört,

12. beträffande parlamentarisk utredning rörande försöksverksamheten med företagsdemokrati av herrar Börjesson i Glömminge och Gustafsson i Byske samt fru Hambræus (samtliga c), som ansett att utskottet under 19 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:591 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en parlamentarisk utredning rörande försöksverksamheten med företagsdemokrati i enlighet med vad reservanterna anfört,

13. beträffande stimulansåtgärder på företagsdemokratins område av herrar Andersson i Örebro (fp) och Rydén (fp), som ansett att utskottet under 20 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:157 punkterna C, D och F hos Kungl. Maj:t begärde stimulansåtgärder på företagsdemokratins område i enlighet med vad reservanterna anförde,

14. beträffande parlamentarisk representation i vissa delegationer av herrar Andersson i Örebro (fp) och Rydén (fp), som ansett att utskottet under 23 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:157 punkten G hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att delegationen för försöksverksamhet med företagsdemokrati i de statliga aktiebolagen och delegationen för förvaltningsdemokrati utökades med företrädare för de politiska partierna,

15. beträffande samordning av utredningar m. m. rörande företagsdemokrati av herrar Börjesson i Glömminge och Gustafsson i Byske samt fru Hambræus (samtliga c), som ansett att utskottet under 25 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1849 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t begärde en plan för samordning av pågående och kommande utredningar och andra aktiviteter syftande till demokratisering av arbetslivet.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Till näringsutskottets betänkande nr 62 angående dels vad i propositionen 116 föreslås om förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, dels förslag om att Kungl. Maj:t får möjlighet att tillsätta offentliga styrelseledamöter i förvaltningsbolag och allmännyttiga stiftelser har fogats ett ganska stort antal reservationer, och vi inom centerpartiet deltar i en del av dem.

Till grund för en av våra reservationer ligger dels en motion från centerpartiet, nr 591, som väcktes under den allmänna motionstiden, dels vår motion 1849, väckt av herrar Olof Johansson i Stockholm och Andersson i Nybro i anslutning till propositionen 116. Vi tycker inte att partimotionen, som väcktes under den allmänna motionstiden, har blivit inaktuell genom tillkomsten av propositionen, utan vi anser att vad vi däri yrkar i fråga om utredning fortfarande är aktuellt.

I den motionen framställs förslag om en allsidig utredning angående företagsdemokratien i hela sin omfattning. Detta yrkande har framställts även tidigare år, under den gamla tvåkammarrisriksdagens tid.

Riksdagen har då intagit den hållningen att problemet skulle lösas genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter och att detta helst skulle ske utan lagstiftning och direktiv från statsmakterna.

Nu har det i viss utsträckning skett en förändring i riksdagen, och vi har fått en proposition som täcker de här frågorna.

Den utredning som centern vill ha till stånd har utskottet avisat med den motiveringen att den skulle innebära en dubbling av den verksamhet som pågår på detta område. Det är riktigt att det pågår en försöks- och forskningsverksamhet på det företagsdemokratiska området. Den bedrivs av det s. k. utvecklingsrådet, som är ett samarbetsorgan mellan LO, TCO och Arbetsgivareföreningen.

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m.*

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Nu menar vi att man genom en utredning från samhällets sida, sammansatt bl. a. av de politiska partierna och arbetsmarknadens parter, skulle kunna få fram riktlinjer och påskynda utredningen för att uppnå en mera utbyggd företagsdemokrati. Det är riktigt att en försöksverksamhet med företagsdemokrati påbörjats inom de statliga bolagen och de statliga förvaltningarna.

Frågan om företagsdemokrati är dock ganska besvärlig. Inte minst inom de statliga företagen har man funnit att det inte är så enkelt med informationen till de anställda. Om gemensamhetskänslan inom de olika företagen kan stärkas genom en utbyggd företagsdemokrati, kommer produktionen liksom samhället i stort att gagnas av detta. Man ställer sig naturligtvis frågan hur det kommer att fungera mellan de stora företag, som har anställda som representanter i styrelserna och alla de företag ute i samhället, där en representation i ledningen inte kan komma till stånd och där den även kanske skulle vara betydelselös. Genom ett bifall till reservationen 12 anser vi att man skulle få allt detta mera belyst.

Vi inom centerpartiet ansluter oss helt till förslaget om offentliga styrelseledamöter i förvaltningsbolag och större allmänna stiftelser. Vi kan inte såsom anges i reservationen 5 se att det skulle ligga någonting oroväckande i detta. Vi tror inte att det skulle utmyнна i en okontrollerad statlig maktutövning över företagen och att det skulle vara till skada för svenskt näringsliv. Vi vet att det finns andra länder i Västeuropa, där man sedan flera år genomfört representation för de anställda i styrelserna och där man inte haft några direkta negativa resultat. Däremot tycker vi att det kan vara rimligt att styrelserepresentanterna för de anställda i bolag och ekonomiska föreningar själva skall vara anställda i företagen i fråga.

Därmed ansluter vi oss till det förslag till ändring av lagtexten som avser ett utbyte av orden "bör utses bland de anställda hos företaget" till "skall utses bland de anställda hos företaget". Om man har den i propositionen föreslagna mjukare formuleringen, kan det hända att fler och fler av dem som inte arbetar i företaget kan komma att väljas in i styrelserna. Det ligger naturligtvis nära till hands att man väljer ombudsmän och sådana personer som står vid sidan om företagets produktion. Likaså tycker vi att man skall kunna ta med försäkringsbolagen i behörighetskravet för de anställda och att detta kan fungera i försäkringsbolagens styrelser.

Vi tycker även att försäkringsbolagen skall tagas med i denna lag, som ger behörighet för de anställda att fungera i försäkringsbolagens styrelser. Vi har stött den motion och den reservation som framställt det yrkandet.

I reservationen 11 har vi yrkat bifall till herr Olof Johanssons i Stockholm motion 1849 om en utredning med syfte att framlägga förslag om en ny företagsform för förvaltning av företag. Utskottet anser att den beredning som behandlar ett förslag till ny aktiebolagslag troligen kommer att lösa denna fråga, men vi framhåller i reservationen att en skrivelse till Kungl. Maj:t skulle påskynda lösningen av frågan.

Genom ett bifall till detta utskottsbetänkande och till propositionen 116 har utan tvivel en ny period inletts i svenskt arbetsliv och i svensk företagsförvaltning. Det kommer säkerligen inte att bli så enkelt och lätt

som många föreställt sig och hoppats; jag tänker då på förväntningarna från de anställdas sida. Det är min förhoppning att de inte skall komma att bli missräknade på resultatet.

Jag tror inte att det kommer att bli de nackdelar som en viss opinion bland företagarna har hyst farhågor för. En anordning med representanter för de anställda i styrelserna kommer att ta bort mycket av den okunnighet och den felaktiga information, som ofta blir en grogrund för missförstånd på det här området. Inget företag kan existera utan en intresserad och kunnig kår av anställda och heller inte utan att det finns en duglig ledning, liksom det också i vårt samhällssystem är nödvändigt att det finns omsorgsfulla investerare, företagsplanerare och kapitalägare.

Denna lag bör inte stanna vid att endast vara ett gruppintresse utan också vara ett gemensamhetsintresse för alla och ett samhällsintresse för att bygga upp ett ännu bättre näringsliv och ett ännu bättre samhälle.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 6 a, 8, 9, 10, 11, 12 och 15.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Beträffande det lagförslag som riksdagen nu skall besluta om och som gäller styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar råder det i dag stor politisk enighet, även om folkpartiet under ganska lång tid stod ensamt om dessa tankegångar.

Vad som skiljer regeringspartiets uppfattning om arbetsdemokrati från folkpartiets uppfattning är att regeringen vill ha ökad statlig insyn genom representanter i företagens styrelser, visserligen än så länge bara i förvaltningsbolag och allmännyttiga stiftelser. Men kanske är detta bara ett första steg mot förslag om statliga representanter även i produktionsföretagen.

Vi tycker inte att staten skall styra och ställa i det privata näringslivet och i de enskilda företagen. I stället bör man skapa bättre förhållanden på arbetsplatsen och inom företagen genom bättre samarbete och ökat inflytande för de anställda på deras egna arbetsplatser.

Statens roll bör vara att fastställa ramar inom vilka ett fritt näringsliv kan verka och skapa lagar som möjliggör insyn och medbestämmande för de anställda i företagen. Statliga representanter i företagens styrelser skapar vare sig fler jobb eller ökar anställningstryggheten. På sikt kan en ytterligare utveckling av detta system innebära detaljstyrning från kanslihuset i stället för en fri marknadsekonomi. Därför säger vi ja till förslaget om anställda i företagens styrelser och nej i fråga om statliga representanter. Här går en klar ideologisk skiljelinje mellan folkpartiet och socialdemokratin.

Däremot är vi klart positiva till ett ökat samarbete mellan statliga och kommunala myndigheter och näringslivet. Det är genom förståelse och ökat förtroende man skapar ökade resurser för framtida sociala reformer. Fru andre vice talmannen Nettelbrandt kommer senare att utförligare utveckla vårt företagsdemokratiska synsätt. Jag kommer därför fortsättningsvis att tala om ett antal reservationer som är fogade vid detta betänkande och där vi uttryckt vår syn på hur dessa frågor bör få sin lösning.

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

I reservationerna 2 och 3, vilka i sak inte nämnvärt skiljer sig från utskottsmajoritetens eller departementschefens uppfattning, har vi ändå något kraftigare velat understryka att innan beslut fattas om vilka uppgifter som skall samlas in bör man göra en analys över olika samhällsorgans informationsbehov. Varje informationssystem måste bygga på en realistisk värdering av dels vilken information som verkligen behövs, dels företagets möjligheter att stå till tjänst med denna. Under de senaste åren har kraven på företagets uppgifts- och redovisningskyldighet växt vilket blivit betungande, särskilt för de mindre och medelstora företagen.

I reservationen 4 tar vi upp frågan om vidgad redovisning för större företag. Departementschefen påpekar visserligen att fondbörsutredningen avgivit ett betänkande rörande större företags offentliga redovisning, och i propositionen har han angett att detta förslag skall behandlas i samband med att ställning tas till ny aktiebolagslag. Utskottsmajoriteten finner dock icke tillräckliga skäl tala för att en framställning till Kungl. Maj:t göres. I motionen 1844, som är avlämnad av folkpartiet, uttalas krav om en sådan framställning, och därmed markeras en önskan att frågan bringas till en snar lösning.

I reservationen 5 går vi, som jag inledningsvis nämnde, emot förslaget om statliga representanter i förvaltningsbolagens styrelser. Enligt vår uppfattning är det nödvändigt att skilja mellan den statliga och kommunala maktsfären samt företagen. Just på denna punkt finns det en grundläggande skillnad mellan folkpartiet och socialdemokratin i synen på statens roll i det ekonomiska livet. Nära samarbete och ömsesidig information mellan stat och kommun och näringsliv är något bra, ja, också nödvändigt för att en balanserad tillväxt skall uppnås som ökar den sociala välfärden. Men enligt vårt sätt att se måste detta ske under så stor offentlighet som möjligt.

När det gäller stiftelserna, och särskilt med hänsyn till den privilegierade ställning som de allmännyttiga stiftelserna intar i beskattningshänseende, kan det vara motiverat att det allmänna får ökad insyn i huruvida deras tillgångar och medel används för de ändamål för vilka skattebefrielse erhållits. Vi biträder därför förslaget om att staten försöksvis får utse en styrelserepresentant i några av de större stiftelserna.

I propositionen 116 föreslås i avsnittet Utseende av arbetstagarledamöter, att i aktiebolag och ekonomiska föreningar, som under det senast förflutna räkenskapsåret här i landet sysselsatt minst 100 arbetstagar, skall dessa ha rätt att utse två ledamöter av styrelsen och en suppleant för varje sådan ledamot.

I fråga om rätten till medinflytande och medbestämmande i det företag där man är anställd och möjlighet att åstadkomma förbättringar av olika slag råder det stor politisk enighet. Det är ett krav som vi reseranter också helt ställer oss bakom. Men enligt vår uppfattning har departementschefens framställning en brist, och den består i utformningen av 10 § där det heter: "Arbetstagarledamot bör utses bland de anställda hos företaget."

Utskottsmajoriteten skriver också att huvudprincipen otvivelaktigt bör vara att arbetstagarledamöterna utses bland företagets anställda. När en

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

sådan enighet tycks råda – vilket vi noterar med tillfredsställelse – om att arbetstagarrepresentationen i ett företags styrelse naturligtast består av personer, som är anställda i företaget, är det rimligt att denna princip kommer till klart uttryck i lagen. Med ett bifall till reservationen 8, där det föreslås en ändring i lagtexten innebärande utbyte av ordet "bör" mot "skall", når man den effekt och de mål som eftersträvas med den nya lagen i detta avseende.

Flertalet remissinstanser, såväl myndigheter som organisationer och företag, har också ställt sig bakom denna uppfattning.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer vid näringsutskottets betänkande nr 62 som är undertecknade av mig och av herr Andersson i Örebro.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Företagens uppgiftsskyldighet är som bekant mycket omfattande. Jag tror att alla som på olika sätt har kommit i beröring med dessa spörsmål gärna vill bekräfta det. Under var och en av årets månader skall statistikuppgifter insändas till statistiska centralbyrån. Härutöver kommer en diger uppgiftsskyldighet till respektive länsarbetsnämnd. Uppgiftsskyldigheten har på senare år blivit så omfattande att det i slutet av 1969 tillsattes en utredning, utredningen angående företagens uppgifts- och uppbördsskyldighet, för att, som det bl. a. heter i direktiven, i första hand efter genomgång av rutinerna på varje område överväga vad som kan göras för att åliggandena skall bli så litet betungande som möjligt.

Herr talman! Jag vågar påstå, att tillgängligt statistikmaterial i dag många gånger utnyttjas ganska dåligt. Om inte uppgifter som gäller dagssituationen utnyttjas tillfredsställande och på sätt som avsetts, torde det vara betydligt svårare att göra det med data som avser förhållanden i framtiden.

Enligt förslaget om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor skall uppgifterna omfatta åtgärder som anses väsentliga för företaget under den närmaste femårsperioden. Härvid är det angeläget att påpeka, att de flesta företag inte har möjlighet att lämna tillförlitliga uppgifter, av den enkla anledningen att de är helt okunniga om sina förhållanden något år senare. Ju mindre företagen är, desto större osäkerhet måste man ofta tillmäta deras uppgifter. I vissa extrema fall känner företagen framtiden endast några veckor framöver. Det finns många exempel på sådana branscher.

Det är emellertid fullt klart, att företagens minskade lönsamhet under senare år, som vi berört i olika debatter under denna riksdag, har försämrat kunskaperna om framtiden, och samhällets förväntningar i detta avseende skulle därigenom vara svårare att uppfylla. Ju sämre det går för företagen, ju viktigare är det givetvis att kontakterna med länsarbetsnämnd och andra myndigheter intensifieras, men desto svårare är det att tillgodose vissa myndigheter med långtidsprognoser. Med detta vill jag alltså inte förneka betydelsen av kontakt mellan företag och samhälle utan endast belysa svårigheterna att uppfylla propositionens önskemål.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresenta-
tion för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Att uppgiftsskyldigheten har ökat under senare år kan jag bekräfta av egen erfarenhet. Innan beslut fattas om nya uppgifter bör en analys göras av de olika samhällsorganens informationsbehov. Risken är annars stor att ytterligare irrelevant information insamlas, vilket för företagen innebär en kostnad som måste täckas. Innan det nya rapportsystemet sätts i kraft är det angeläget att den nämnda utredningen angående företagets uppgifts- och uppbördsskyldighet får överse förslaget mot bakgrund av den erfarenhet som utredningen redan har förvärvat.

I det lagförslag som jag nu talar om är emellertid sekretessfrågan den viktigaste aspekten. Eftersom inte tillräckligt entydiga och klara sekretessregler är utarbetade, kan jag inte biträda förslaget på den punkten. Sekretessaspekten är nämligen mycket viktig och har enligt vår uppfattning inte blivit tillräckligt behandlad i förslaget. Sådan saken nu ser ut blir konsekvensen att sekretesskravet prioriteras framför myndigheternas önskan att erhålla och vidarebefordra information. Det otillräckliga sekretesskyddet kommer sannolikt att leda till knappa uppgifter från företagets sida. Även om straffsanktion finns mot den som otillbörligt yppar sekretessbelagd information, har jag den uppfattningen att uppkommande läckage oftast inte kan spåras.

Jag kan ta ett exempel, som litet grand visar varför jag tror att den föreslagna uppgiftsskyldigheten kan förorsaka problem och också vara till skada.

Ponera att ett företag befarar att dess dotterbolag på grund av otillräcklig lönsamhet måste läggas ned om tre år. Företaget delger i enlighet med propositionen statistiska centralbyrån och kommunstyrelsen denna farhåga. Beslut har ännu inte fattats om att lägga ned rörelsen. I den berörda bygden har människorna känt till att dotterbolaget gått dåligt under några år och haft svårt att täcka sina kostnader. Men man har naturligtvis hoppats att en uppåtgående konjunktur skall skapa bättre tider och rädda företaget.

Rapporten hamnar på kommunstyrelsens bord, vid vilket det sitter en person som är sysselsatt i det nedläggningshotade företaget. Ryktet sprids därmed lätt och företaget förlorar kvalificerad personal. De anställda börjar helt enkelt bli oroliga, och det medför också en försämring av produktiviteten. Den befarade nedläggningen efter tre år kanske i detta fall leder till en beslutad nedläggning om ett år. Det finns faktiskt fall som utgör exempel på just detta.

I en annan situation kan exempelvis en näringsidkare i sin egenskap av kommunstyrelseledamot få reda på att ett konkurrerande företag planerar en anläggning av ett visst slag. Även om han är bunden av ett tysthetslöfte, kan han inte undvika att ta hänsyn till den förvärvade informationen när det gäller att planera en utbyggnad av det egna företaget. Det är helt enkelt omänskligt att begära något annat.

Det är bl. a. av dessa skäl, herr talman, som vi från moderat håll säger nej till förslaget om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor. Sekretesskravet är alltså inte tillgodosett.

Beträffande frågan om offentliga styrelseledamöter i ett femtontal förvaltnings- och investmentbolag vill jag inledningsvis säga att det är acceptabelt att staten drar upp allmänna riktlinjer för näringslivet och

Torsdagen den
14 december 1972*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

företagens verksamhet och också lägger vissa förpliktelser på företagen. Genom förslaget om offentliga representanter i styrelserna — som principiellt är av stor betydelse -- gör staten anspråk på direkt medverkan i beslutsprocessen i företagen, vilket vi däremot inte kan acceptera. Det är nämligen nödvändigt att företagets skötsel överläts åt dem som har direkt ansvar för denna. Eftersom statsrepresentanten skall "särskilt verka för att samhällets intressen beaktas" får denne en särställning inom styrelsen med lojalitetskonflikt som följd. Det framstår alltså helt klart att statsrepresentanten skall företräda ett annat intresse än företagets inom dess styrelse. Om situationen ställs på sin spets, och samhällets intentioner strider emot det enskilda företagets intressen, skall följdriktig den statliga ledamoten verka för att beslut fattas som är negativt för företaget. Det kan bli på det sättet. Herr talman, den dubbla lojaliteten och de problem den medför synes mig uppenbara.

Vid kontakterna mellan de offentliga styrelseledamöterna och Kungl. Maj:t skall styrelseledamöterna — utan att ta upp enskilda styrelseärenden — delge Kungl. Maj:t synpunkter och erfarenheter från sitt uppdrag som samhällets representant. Det torde vara omöjligt att vid en redovisning av synpunkter och erfarenheter undvika att komma in på enskilda styrelseärenden — och redan av det skälet måste beslutet betecknas som icke tillfredsställande. Den allmänna diskussionen i en styrelse måste kunna föras helt fritt och i fullt förtroende. Det förtroendefulla samarbetet kan övergå i misstänksamhet då någon i kretsen har en rapportskyldighet till utomstående om arbetet i styrelsen. Den offentlige styrelseledamoten skall dessutom rapportera till en instans som för många representerar ett starkt konkurrensintresse.

Herr talman! Förvisso är det viktigt med regelbundna kontakter mellan företag och samhälle. Kritiken mot samhällsrepresentanterna motsäger inte detta behov. Trots förslagets karaktär av treårig försöksverksamhet, och att det avses beröra ett femtontal förvaltnings- och investmentbolag, förringas inte dess rent principiella betydelse. Första steget kan vara taget på en väg som för den enskilda företagsamheten skulle kunna bli mycket farlig. Det är nämligen angeläget att vi får en klar gräns mellan företagande och politisk styrning.

Beträffande stiftelserna bör deras särställning i skattehänseende motivera en större offentlig insyn. I stället för offentliga ledamöter skulle vi kunna tänka oss att länsstyrelsernas tillsyn över stiftelserna utvidgas. Kungl. Maj:t bör framlägga förslag därom till nästa års riksdag.

Härmed har jag kommit fram till förslaget om styrelserepresentation för de anställda och vill inledningsvis påpeka att det är viktigt att göra en åtskillnad mellan de två förslagen — detta senare och det som jag nyss har talat om, nämligen om de statliga representanterna i vissa styrelser. Vi anser det vara riktigt och väl motiverat att de anställda i företagen tilldelas representation i styrelser i företag med minst hundra anställda. Vi ställer oss således från det moderata partiets sida positiva till den treåriga försöksverksamhet som föreslås, och vi hoppas att ett beslut härom skall leda till verkliga och konstruktiva resultat när det gäller kontakt och ökad förståelse mellan ledning och anställda, vilket är viktigt, ja, nödvändigt. Om man över huvud taget skall kunna driva ett

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelseresrepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

företag i dag är *första* förutsättningen att företagsledning och anställda i de stora gemensamma frågorna *arbetar åt samma håll*. Jag tror att den föreslagna representationen härvidlag kan innebära mycket positivt.

Vi har ju också en rätt lång erfarenhet av det arbete som har bedrivits i företagsnämnder landet runt. En företagsnämnd, rätt utnyttjad, kan betyda fantastiskt mycket för företaget och de anställda. I det företag med ungefär 150 anställda där jag själv verkar har vi sedan en tid tillbaka representanter för de anställda i styrelsen och jag vågar påstå med gott resultat. Vad jag särskilt har fäst mig vid är att de anställdas praktiska erfarenhet och kunnande kommit att få stor betydelse när det gällt att inrikta investeringar av olika slag och att över huvud taget effektivisera produktionen.

Däremot anser vi från moderat håll att styrelseuppdragen bör begränsas till dem som har *direkt* del i företagets arbete och därigenom också bättre än en utomstående känner företagets problem – och det är de anställda som gör det.

Förutom de rent praktiska fördelarna med representation för de anställda inom företaget talar också sekretess- och lojalitetsskäl härför. Det förefaller således troligt att en person från företaget lättare kan förstå nödvändigheten av diskretion i vissa fall, och en sådan person hamnar mindre lätt i lojalitetskonflikter med andra intressen än människor utanför företaget.

Till sist vill jag nämna som en orientering att den norska lagen om styrelseresrepresentation för anställda, som för övrigt träder i kraft redan vid årsskiftet, föreskriver att arbetstagarledamöterna skall väljas av och bland de anställda. Den linjen företräds även av oss reservanter i utskottet.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 2, 3, 5 b, 6 b och 8.

I detta anförande instämde herr Fridolfsson i Stockholm (m).

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! I den departementspromemoria som ligger till grund för propositionens förslag om minoritetsrepresentation för de anställda i styrelserna för aktiebolag och ekonomiska föreningar lämnas en utförlig argumentation för förslaget. Denna argumentation har som utgångspunkt att arbetarna och företagen har gemensamma intressen. Detta uttrycks så att de anställda har viss grundläggande intressegemenskap när det gäller företagets utveckling. Det är därför en felaktig utgångspunkt att sätta de anställdas intressen mot företagets.

Vad innebär detta? Jo, att man bestrider den grundläggande intresse-motsättning som alltid måste finnas mellan å ena sidan ägarna till kapitalet och produktionsmedlen och å andra sidan löntagarna, som inte äger några produktionsmedel och därför måste sälja sin arbetskraft till kapitalägaren för att kunna existera.

Lagförslaget och motiveringarna i promemorian är en fortsättning på de samarbetsavtal som tidigare har slutits. Nu menar man att den nuvarande s. k. företagsdemokratin kommer att fördjupas genom lagen

och bli "en del av den allmänna demokratiseringsprocessen", som man uttrycker det. Men samtidigt säger man att för att få denna "fördjupning och breddning förutsättes en mer allmän ekonomisk demokrati". Detta är ju ingenting annat än att ge de anställda illusionen att de med insyn i bolagsstyrelserna ökar sitt inflytande på ett avgörande sätt.

Promemoriaskrivarna ser lagen som ett sätt att jämna vägen till ekonomisk demokrati. Deras motiveringar överensstämmer i grunden med vad dåvarande andra lagutskottet vid ett tillfälle sade i samband med frågan om § 32. Då anförde man nämligen, att den i § 32 angivna principen att arbetsgivaren själv äger bestämma över sitt företag och avgöra vem som skall vara anställd där ger uttryck för en av grundsatserna för den rättsliga regleringen mellan arbetsgivare och arbetstagare. — Så är det naturligtvis i ett kapitalistiskt samhälle.

Ekonomisk demokrati och företagsdemokrati kan aldrig uppnås genom samarbete mellan kapital och arbete. Den grundläggande motsättningen mellan de två storheterna består. Arbetsköparna kommer fortfarande att ha övertaget genom sin äganderätt till produktionsmedlen.

Vi tror att lika litet som de hittillsvarande samarbetsavtalen mellan arbetsmarknadens parter har fördjupat den s. k. företagsdemokratin kommer det förslag som vi skall ta ställning till i dag om minoritetsrepresentation för de anställda i vissa bolagsstyrelser att ändra maktförhållandena i de företagen.

Aktiebolagslagen föreslås inte ändrad. Fortfarande kommer det att vara bolagsstämman som inte bara utser bolagsstyrelsen utan också kommer att ha det avgörande inflytandet över företagets politik. Aktieägarna kommer även i fortsättningen att vara suveräna att avgöra bl. a. vinstdisponeringen.

Visserligen är det riktigt att en utredning har lagt fram förslag till översyn av aktiebolagslagen, men det är knappast att vänta några principiella förändringar. Grundtanken bakom aktiebolagsformen är ju att skapa förutsättningar för att tillföra företagen riskvilligt kapital utan att de som satsar kapitalet skall behöva åta sig ekonomiskt ansvar utöver den gjorda insatsen. De som satsar det riskvilliga kapitalet — dvs. aktieägarna — skall vara de beslutande i företagen. Aktiebolagslagen tillvaratar alltså främst aktieägarnas intressen.

Detta förhållande bör ställas mot det avsnitt i departementspromemorian där man bestrider att uppgiften för de anställdas styrelserepresentanter skulle vara att "ensidigt" företräda löntagarnas intressen. Där heter det: Givetvis innebär det nu sagda inte att löntagarrepresentanterna ensidigt och kompromisslöst bör förfäktat sin grupps speciella intressen. De bör naturligtvis mot bakgrund av övriga styrelseledamöters synpunkter söka väga olika argument och fakta mot varandra med beaktande av att det övergripande målet alltid bör vara att verka för företagets vidareutveckling. På detta sätt bör de olika styrelseledamöterna komplettera varandra. Att representanter för arbetstagarna införs i kretsen av styrelseledamöter bör således i princip inte påverka bilden av hur styrelsen och enskilda styrelseledamöter arbetar.

Detta är helt i linje med grundtanken i aktiebolagslagen, att de som satsar pengarna också skall vara de som fattar besluten, men har ingenting

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

att göra med ändrade maktförhållanden. Det innebär inte på något sätt någon förskjutning i maktförhållandena till de anställdas fördel. Vi anser att om en representation av det slag som föreslås skall få någon betydelse i den meningen att den skall öka inflytandet för de anställda, så att de får reell makt på bekostnad av de nuvarande kapitalägarnas, måste vissa bestämda förutsättningar uppfyllas – förutsättningar som inte finns i dag.

Fortfarande kommer sekretessbestämmelserna att vara kvar, vilket innebär att styrelsen kan förbjuda löntagarrepresentanterna att rapportera till de anställda – till dem som har valt dem – om viktiga beslut. Ingenting föreslås om sanktionsmedel, exempelvis om företaget vägrar uppfylla kravet att löntagarna på ett tidigt stadium får ekonomisk insyn. Någon vetorätt för arbetarrepresentanterna föreslås inte heller.

I motiveringarna för förslaget ger man hela tiden sken av att det på den svenska arbetsmarknaden finns en jämställdhet i form av två likvärdiga parter, som har att diskutera och förhandla om olika frågor på lika villkor utifrån en gemensam grundsyn. Någon sådan jämställdhet eller gemensam grundsyn existerar inte, eftersom kapitalägaren i kraft av ett ägandeförhållande leder och fördelar arbetet, anställer och avskedar, avgör vinstdispositioner osv. Det är ett uttryck för de rådande klassförhållandena och det går inte att ställa lagar ovanför olika klassintressen.

De bestämda förutsättningar som måste uppfyllas om minoritetsrepresentation i bolagsstyrelserna skall bli meningsfull har vi sammanfattat på följande sätt. Det behövs en lagstiftning som förhindrar giltigheten av bestämmelser av typen § 32 med dess verkningar. Vidare behövs rätt till förhandlingar i alla frågor, även om arbetets ledning och fördelning, rätt att välja löneform och rätt att säga nej till ökad arbetspress, rätt att avbryta hälsofarligt arbete, rätt att hindra uppsägningar och omplaceringar, rätt för fackföreningarna att genomföra möten på arbetstid samt rätt till möten och agitation på arbetsplatsen. Vi har tidigare i år i motioner krävt en omarbetning av lagen om kollektivavtal, så att i första hand den nuvarande paragrafen om fredsplikt försvinner, samt en översyn och revidering av lagen om arbetsdomstol.

Ett genomförande av dessa krav är, menar vi, förutsättningen för att de anställda skall få vad som kallas makt på arbetsgolvet, innebärande att de har sådana rättigheter och maktbefogenheter att de har ett verkligt inflytande över sin egen arbetssituation. Men även när och om man har kommit så långt måste det bli så att anställda representanter, om de skall ingå i bolagsstyrelserna, skall ingå som partsrepresentanter med vetorätt och slopad sekretess för att göra det möjligt att informera sina uppdragsgivare – dem som har valt dem – innan viktiga beslut skall fattas.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 7 av herr Hallgren.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Propositionen 116, som vi nu behandlar, innehåller egentligen tre olika förslag för det första ett förslag om uppgiftsskyldighet för näringsidkare i vissa planeringsfrågor, för det andra ett förslag

till lag om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser, och för det tredje förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Alla dessa tre förslag avser att leda till en försöksverksamhet under tre år.

Jag ser den här propositionen som ett mycket viktigt led i regeringens och socialdemokratiens strävan att öka de anställdas och samhällets insyn och inflytande i näringslivet, i företag och ekonomiska institutioner. Det sker till gagn för hela samhället och för att steg för steg utvidga den ekonomiska demokratin. Självfallet är inte de här förslagen att betrakta som något slutgiltigt, samlat uttryck för vad socialdemokratin vill åstadkomma i fråga om medbestämmande och ekonomisk demokrati i näringslivet. De är endast att betrakta som ett – men ett betydelsefullt – steg i omdaning av arbetslivet. Tillsammans med andra förslag på arbetsmiljöns, arbetarskyddets, avtalsrättens och andra arbetslivets områden, som kommer efter hand, kan den proposition vi nu behandlar i väsentliga avseenden förändra förhållanden inom arbetslivet för de anställda.

Propositionen består, som jag nämnde, egentligen av tre delar, och jag väljer därför att helt kort kommentera utskottets förslag samt motioner och reservationer under de olika rubrikerna. Låt mig börja med uppgiftsskyldigheten i vissa planeringsfrågor.

Enligt förslaget i propositionen är näringsidkare efter anmaning skyldiga att till länsstyrelsen översiktligt redovisa hur den ekonomiska utvecklingen av verksamheten väntas bli och vilka förändringar av bl. a. sysselsättningen som planeras eller väntas. Länsstyrelse och kommunstyrelse skall kunna kalla näringsidkare till överläggningar i frågor angående företaget som är av väsentlig betydelse för länet eller kommunen. Länsstyrelse och kommun föreslås också få viss skyldighet att informera näringsidkare om statlig och kommunal planering.

På den här punkten har det väckts ett flertal motioner. I motionen 1853 från vpk anförs bl. a. att den föreslagna informationsplikten från kommuner och länsstyrelse till näringsidkarna leder till att en viss grupp gynnas obehörigt i fråga om information. Vidare anförs att de sekretessregler som föreslås är principiellt stötande ur demokratisk synpunkt. I reservationen 1 yrkas att den här motionen skall bifallas.

Utskottet vill i detta sammanhang endast framhålla att talet om favorisering av näringsidkare på grund av samhällsinformationen har väsentligt överdrivits, helst som företagsnämnderna enligt förslaget skall ta del av den information som utgår till företagen. Beträffande sekretessfrågan kan det anföras att samarbetsutredningen för sin del fann att denna art av verksamhet förutsatte ett sekretesskydd och att en enig remissopinion har vitsordat behovet av sekretessregler i detta sammanhang. Utskottet avstyrker därför motionen.

I motionen 1841 från moderat håll med herr Bohman som första namn och i reservationen 2 intas en direkt motsatt ståndpunkt. Här hävdas att sekretessfrågan är att bedöma som mycket central, man vill ha en genomgripande analys av samhällets informationsbehov och en stark begränsning av informationsskyldigheten för företagen, och man kräver vidare att uppgiftsskyldigheten som regel skall begränsas till företag med

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m.*

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

minst 50 anställda. Dessa synpunkter vill man ge Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet finner för sin del att en tillfredsställande undersökning av informationsbehovet gjorts av samarbetsutredningen. Departementschefen påpekar själv att ett av försöksverksamhetens syften är att tillse att dubbelarbete inte skall förekomma. Mot denna bakgrund finner utskottet att motionärernas synpunkter i allt väsentligt redan är beaktade och avstyrker därför helt motionen.

I motionen 1844, som följts upp i reservationen 3, yrkas att riksdagen skall uttala att det nya rapportsystemet bör utformas under samråd med utredningen om företagens uppgiftsplikt. Som jag tidigare nämnde framhåller statsrådet att risken för dubbelarbete noga skall beaktas i försöksverksamheten. Utskottet utgår därför från att man i arbetet torde komma att ta kontakt med utredningen, om så är lämpligt och nödvändigt, och avstyrker på den grunden motionen.

I motionen 1854 av Maj Britt Theorin föreslås att företagens uppgiftsskyldighet också skall omfatta det industriella avfallet, dess sammansättning, omfattning och hantering. Utskottet delar motionärens synpunkt att frågan om avfallshanteringen från industrin och därmed uppgiftsskyldigheten är ett väsentligt problem. Redan nu kan lokal hälsovårdsnämnd som så vill ålägga företag sådan uppgiftsplikt, men även om den möjligheten utnyttjas, vilket dock sker endast i få kommuner, så är ju den viktiga frågan att få fastställt av vem och hur detta avfall skall omhändertas. Motionären har i en annan motion, som behandlades av jordbruksutskottet för någon vecka sedan, tagit upp frågan ur en annan synpunkt, och denna motion har riksdagen beslutat överlämna till utredningen för omhändertagande och behandling av kemiskt avfall m. m. Mot den bakgrunden finner utskottet, som förutsätter att denna utredning även behandlar frågan om uppgiftsplikten, att motionens syfte kan anses i stort sett nått och avstyrker därför motionen.

I motionen 1844 från folkpartiet med herr Helén som första namn, vilken tas upp i reservationen 4, begärs att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära vidgad redovisningskyldighet för större företag. Utskottet konstaterar att förslaget i stort sammanfaller med fondbörsutredningens betänkande. I propositionen framhålls att ställning till fondbörsutredningens förslag skall tas i samband med behandlingen av förslaget om en ny aktiebolagslag. Det ärendet bereds just nu i justitiedepartementet, och utskottet finner därför att det saknas anledning att nu tillstyrka denna motion. Frågan är redan under behandling.

Jag övergår så till frågan om offentliga styrelserepresentanter i aktiebolag och stiftelser.

I propositionen föreslås att Kungl. Maj:t skall få möjlighet att tillsätta offentliga styrelseledamöter dels i förvaltningsbolag, dels i allmännyttiga stiftelser som har tillgångar över 5 miljoner kronor. Sådana förordnanden skall gälla sammanlagt högst 30 aktiebolag och stiftelser.

I motionen 1841 från moderat håll liksom i reservationen 5 b yrkas avslag på förslaget om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser, med bl. a. den motiveringen att detta strider mot bärande principer i vår författning, som det heter i motionen.

I motionerna 1842 och 1844, båda från folkpartihåll, samt i

reservationen 5 a yrkas likaledes avslag på förslaget om offentliga styrelserepresentanter i förvaltningsaktiebolag, men i dessa motioner går man med på att ha offentliga representanter i stiftelser. Här kan man alltså konstatera att moderaterna går konsekvent emot hela förslaget, medan folkpartiet nöjer sig med att gå emot hälften. Mycket prutades ej, men hälften prutades genast, kanske man kan säga.

Utskottet delar inte motionärernas negativa syn på offentliga styrelserepresentanter, som i större eller mindre grad kommer till synes i motionerna. Liksom departementschefen vill utskottet understryka att de föreslagna åtgärderna inte kommer att leda till en statlig maktutövning utan i stället till demokratisk kontroll. Alla de tre nämnda motionerna avstyrks därför av utskottet.

I motionerna 1841 och 1844 från dels moderat, dels folkpartistiskt håll, liksom i reservationerna 6 och 6 b framförs vissa krav på lagstiftningen rörande stiftelserna, särskilt vad gäller skattefrågorna. Man begär där en översyn av gällande bestämmelser. Utskottet, som i och för sig har förståelse för dessa krav, får dock hänvisa till att de frågorna just nu prövas av företagsskatteberedningen och att förslag därför torde komma att föreläggas riksdagen i dessa frågor. På den grunden avstyrker utskottet motionerna.

I motionen 1847 av herr Hugosson föreslås offentliga styrelseledamöter också i ett antal produktionsföretag, särskilt sådana som har multinationell karaktär. Utskottet hyser förståelse för motionärernas synpunkter, särskilt vad det gäller de multinationella företagen. Frågan om dessa företags växande roll även i vårt land är av allvarlig karaktär. Koncentrationsutredningen sysslar dock med vissa problem rörande de multinationella företagen, och en arbetsgrupp inom industridepartementet som skall ta upp andra frågor i detta sammanhang har aviserats. Eftersom ett arbete är i gång för att få ett bättre grepp över de multinationella företagen, och eftersom utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t noga följer frågan och aktualiserar även här berörda problem när möjlighet och anledning föreligger, avstyrks nu motionen av utskottet.

Härefter kommer jag till frågan om styrelserepresentation för de anställda. I propositionen föreslås att de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 arbetstagare skall ha rätt att utse två ledamöter i företagets styrelse. Mot detta förslag riktas i motionen 1845 från vänsterpartiet kommunisterna, liksom i reservationen 7, en våldsam kritik. Enligt motionärerna syftar inte förslaget till en ändring av maktförhållandena i företagen utan till att de anställda och deras organisationer skall engageras hårdare i strävandena att underlätta en kapitalistisk strukturomvandling och koncentrationsprocess, som det heter i motionen. Förslaget om styrelserepresentanter väcker illusioner men ger ingen ökad makt åt de anställda, sägs det. En lång rad krav framförs därför, som omedelbart måste uppfyllas för att man skall kunna godta förslaget. Jag finner här inte anledning att närmare gå in på hela det frågekomplex som där dras upp. Endast en ögonblicklig omstötning av hela vår lagstiftning tycks kunna motsvara kraven i den motionen, och min övertygelse att vi i vårt land steg för steg kan skapa den ekonomiska demokratin har väldigt litet med detta att göra. Självfallet tror jag inte på

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m.*

den myt som det ibland ordas om på borgerligt håll att de anställda och företagen alltid har gemensamma intressen. Det finns naturligtvis ett gemensamt intresse i så måtto att ett företag skall ha goda inkomster, men de gemensamma intressena upphör när det gäller att fördela den vinsten på företagare och anställda. Man skall inte där leva i föreställningen att man kan baka in alla problem mellan anställda och företagare i något slags allmän sirapsvälling, som liksom dränker in problemen utan att ta upp dem. Men därifrån och till motionens synpunkter på förslaget är steget mycket långt. Jag tror inte på en ohämmad privatkapitalism men jag tror ännu mindre på en behärd statskapitalism. För en demokrati som Sverige är en utveckling stegvis till en ekonomisk demokrati med inflytande för alla också i det ekonomiska livet inte bara en framtidsdröm utan en reell målsättning för dagspolitiken. Utskottet avstyrker på den grunden motionen.

I ett flertal motioner – 1852, 1841, 1844, 1846, 1851 och 1840 – från folkparti- och moderathåll liksom i reservation 8 framförs en mängd förslag om hur de anställdas styrelseledamöter skall väljas, alltifrån förslag om anordnande av något slags stormöte, där samtliga anställda enligt mycket invecklade valbestämmelser skulle utse styrelseledamöter, till förslag som ligger ganska nära propositionens. Likaså framförs förslag om behörighetsregler för anställd när det gäller att representera i styrelsen. Utskottsmajoriteten har svårt att förstå detta behov av att i minsta detalj bestämma över de anställdas representation. Därför avstyrks dessa motioner, och i stället föreslås att frågan om val av styrelseledamöter skall överlämnas till de fackliga organisationerna att klara utan förmynderskap. Jag tror att de fackliga organisationerna klarar det här valet lika bra som de parter som har att välja de övriga styrelseledamöterna i bolaget. Jag har mycket svårt att förstå misstänksamheten mot de fackliga organisationerna på denna punkt och åsikten att riksdagen skulle behöva uppträda som något slags dadda för att de skall klara dessa val.

I propositionen undantas bankinstitut och försäkringsbolag från försöksverksamheten med styrelserepresentation för de anställda. I motionen 1843 av herr Gustafson i Göteborg föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla om förslag till 1973 års riksdag om representation för de bankanställda. I motionen 1848, liksom i reservationen 9, också från folkpartihåll, yrkas att de försäkringsanställda skall ges representationsrätt i styrelserna. Av vad departementschefen uttalar har utskottet funnit att de formella hindren för de bankanställdas representation snart kommer att undanröjas. Utskottet förutsätter därför att Kungl. Maj:t då tar initiativ i frågan. Beträffande de försäkringsanställda finns inte samma formella hinder som beträffande de bankanställda, men i likhet med departementschefen finner utskottet övervägande skäl tala för att frågan om de försäkringsanställdas representation bör lösas samtidigt med de bankanställdas, och avstyrker därför de bägge motionerna.

I motion 1850 av herr Karlsson i Huskvarna framhålls som önskvärt att också företag med mellan 100 och 50 anställda får samma möjlighet till styrelserepresentation för de anställda som större företag. Möjlighet

ges nu att genom frivilliga överenskommelser åstadkomma detta. Utskottet hyser visserligen förståelse för motionens förslag men räknar med att företagens och de anställdas organisationer utan särskilda åtgärder från Kungl. Maj:t skall ta till vara möjligheterna till försöksverksamhet och avstyrker därför nu motionen.

Ett antal motioner som väckts under den allmänna motionstiden har behandlats i samband med den här propositionen. I motionen 157 med herr Helén som första namn föreslås liksom i reservationen 10 att en mera systematisk försöksverksamhet med olika modeller för styrelserepresentation skall stimuleras. Genom det nu framlagda förslaget om styrelserepresentation har helt andra möjligheter skapats än de som fanns när motionen väcktes. Utskottet finner därför nu ingen anledning att rikta en särskild framställning till Kungl. Maj:t och avstyrker därför den motionen.

I motionen 921 har herr Bergqvist hemställt om att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av aktiebolagslagen och den övriga föreningsrätten. Utredningsarbetet föreslås ske i nära samråd med arbetsrättskommittén. I motionen 1849 från centerpartihåll och i reservationen 11 framförs liknande krav. Utskottet konstaterar att LO och TCO i sina remissyttranden över förslaget till ny aktiebolagslag framfört synpunkter som i stort sett överensstämmer med motionärernas, varför utskottet förutsätter att frågan om ytterligare översyn av aktiebolagslagen blir föremål för ingående prövning i samband med den beredning som nu pågår. Därför avstyrker utskottet motionen.

I motionen 591 från centerhåll med herr Fälldin som första namn liksom i reservationen 12 föreslås en parlamentarisk utredning om försöksverksamhet med företagsdemokrati. Utskottet erinrar om att samma yrkande avslagits av 1970 och 1971 års riksdagar med hänvisning till att tillsättandet av en sådan utredning skulle medföra allvarlig risk för dubblering av redan förekommande verksamhet. På den grunden avstyrks motionen.

I motionen 157 liksom i reservationen 13 föreslås att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära åtgärder för vidgade försök med självstyrande grupper, försök med delegering av beslutanderätt till företagsnämnd och decentralisering av företagsnämndsverksamheten och försök med olika former av medinflytande för de anställda inom personalpolitiken.

Utskottet konstaterar att flertalet remissinstanser ställer sig allmänt avvisande till dessa yrkanden. Man hänvisar till den omfattande försöksverksamhet som pågår. De i försöksverksamheten deltagande parterna har icke uttryckt någon önskan om särskilda stimulansåtgärder från samhällets sida i denna fråga, varför utskottet avstyrker motionen.

I samma motion samt i reservationen 14 föreslås att delegationen för försöksverksamhet med företagsdemokrati i de statliga bolagen samt delegationen för förvaltningsdemokrati skall utökas med företrädare för de politiska partierna. Förslag av denna innebörd har väckts vid flera tidigare tillfällen. Arbetsmarknadens parter har varje gång ställt sig avvisande till förslaget. Utskottet anser att riksdagen bör respektera arbetsmarknadsparternas uppfattning och avstyrker på den grunden motionen.

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresenta-
tion för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

I motionen 1849 från centerhåll liksom i reservationen 15 hemställs att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära en plan för samordningen av pågående och kommande utredningar och andra aktiviteter som syftar till demokratisering av arbetslivet.

Utskottet finner att parterna på arbetsmarknaden i huvudsak själva organiserar och svarar för en omfattande försöks- och forskningsverksamhet på det företagsdemokratiska området. Utrednings- och forskningsrapporter publiceras kontinuerligt. Om det behövs nya institutionella former bör det enligt utskottets mening ankomma på de deltagande parterna att ta initiativ i frågan. Utskottet avstyrker därför motionen.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda yrkar jag på samtliga punkter bifall till utskottets förslag. Jag gör detta så mycket hellre som därmed ytterligare ett betydelsefullt steg tas för skapande av större medinflytande och större demokrati i vårt arbetsliv.

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp):

Herr talman! I motionen 585 år 1972, som jag tillsammans med herr Olsson i Kil väckt i januari månad och som handlar om fördjupad företagsdemokrati inom statsförvaltningen skriver vi följande: "Ett villkor för att en meningsfull utformning av personalpolitiken skall kunna ske är att statliga verk och myndigheter har stadfäst sin personalpolitik med en klart preciserad målsättning."

Denna målsättning bör naturligtvis ha som huvudmål bl. a. ett ökat personalinflytande. Det är mycket angeläget att samtliga delar av den statliga förvaltningen, också t. ex. länsstyrelserna, utformar sin personalpolitik så att den fyller de anspråk som de anställda har rätt att ställa på medinflytande och samråd i sitt dagliga arbete. I utskottets betänkande redovisas att vår motion varit föremål för remissbehandling, och de fyra remissinstanserna avstyrker det i motionen framförda förslaget. LO hänvisar till synpunkter som Statsanställdas förbund givit uttryck åt. Enligt förbundet har den pågående försöksverksamheten med förvaltningsdemokrati utvecklats på ett sätt, som förbundet inte har något att erinra mot. Förbundet anser att försöksverksamheten måste byggas ut successivt. Varje nytt projekt måste vara väl förberett, och de erfarenheter man får av projektet måste tas till vara i det fortsatta arbetet.

TCO-S framför en liknande uppfattning. SR säger sig inte ha invändningar av principiell natur mot att försöksverksamheten utökas och intensifieras. SR vill dock hävda att utvecklingen bör ske i den takt och i de former som parterna under överinseende av delegationen för förvaltningsdemokrati kommer överens om i varje särskilt fall. Utskottet delar remissinstansernas uppfattning och avstyrker motionen.

Jag har inte mycket att erinra mot utskottets ställningstagande. Det har hunnit hända en hel del sedan januari månad i år på det här området, och den föreliggande propositionen innebär ju ett stort steg på vägen när det gäller tillgodoseende av de anställdas inflytande i styrelser för aktiebolag och ekonomiska föreningar. Men jag är personligen oförstående inför det faktum att statsanställda skall släpa efter. Deras önskan om medbestämmanderätt är starkt motiverad. Varför skall de anställda vid våra länsstyrelser — för att ta ett exempel — inte ha någon annan form av

inflytande än den som lämnas genom företagsnämnderna.

I rapport nr 4 från delegationen för förvaltningsdemokrati sägs: "Erfarenheterna från de nuvarande företagsnämndernas verksamhet har varit vägledande för det utvecklingsarbete DEFF tagit initiativ till bland försöksmyndigheterna. Den medbestämmanderätt, som nu förordas och som i begränsad omfattning prövas i pågående försöksverksamhet, går utöver de nuvarande företagsnämndernas befogenheter, vilka innebär att nämnderna – med undantag för vissa specifikt avgränsade ärenden – inte kan utöva någon myndighets beslutsfunktion."

Nej, det är ju klart. Den offentliga förvaltningen måste som organ för samhällets och den enskildes intressen fungera så att rättvisa, trygghet och rättssäkerhet garanteras. En fortsatt utveckling av medbestämmanderätten till nya områden och på olika organisationsnivåer inom myndigheterna kan realiseras på olika vägar. Enligt direktiven för delegationen för förvaltningsdemokrati bör man pröva formerna för ett ökat personalinflytande, t. ex. i vilken utsträckning nuvarande företagsnämnder kan ges ökade befogenheter eller om andra institutionella verksamhetsformer bör införas som ger de anställda ökad medbestämmanderätt eller medinflytande.

Herr talman! Jag skulle nu vilja rikta uppmärksamheten på en för många mycket aktuell fråga, där omtanke och hänsyn till anställda tycks helt ha åsidosatts. När man gör stora eller små förändringar – det må gälla företag i enskild ägo, förändringar i statliga företag eller, som i det fall jag nu tar upp, vårt lands försvarsorganisation – så anser jag det rimligt att de människor som berörs ges rimlig tid att yttra sig över förändringarna.

I detta sammanhang gäller det omflyttning av en väldig massa människor, och dessutom kommer ganska många att friställas, om försvarets fredsorganisationsutrednings nyligen avgivna betänkande skulle förverkligas. Antalet som berörs av omflyttning uppgår enligt utredningen till högst 1 500 militära och civilmilitära tjänstemän, som beräknas behöva byta arbetsplats. I samband med omorganisationen beräknas den civila personalen kunna minska med 470. Av dessa beräknas ca 65 kunna omflyttas till annat förband inom berörd garnison. En ökning med ca 60 civila erfordras vid ytterligare några förband, vilka föreslås utökas. Nettominskningen beräknas därför till ca 345 anställda.

Herr talman! Avsikten är nu inte att jag skall ge mig in på någon bedömning av motiven i denna utredning. Försvarspolitik får vi anledning att diskutera vid ett annat tillfälle. Jag skall inte göra mer än att konstatera att många av de människor som nu berörs av den här utredningen känner sig utlämnade. Antingen måste de bryta upp från den ort där de har vänner och anförvanter och där de rotat sig med hus och hem, eller i värsta fall kanske de blir utan arbete.

Herr talman! Med denna allvarliga bakgrund och eftersom vi nu har tillfälle att diskutera personalpolitik vill jag framhålla, att den remisstid som berörda personalgrupper fått till sitt förfogande för att yttra sig över det angivna betänkandet är på tok för kort. Det kan inte vara rimligt att när det gäller en utredning med så omfattande verkningar för anställda personalgrupper det inte ens skall ges skälig tid för yttrande.

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Jag skulle vilja vädja till försvarsministern om förlängning av remisstiden, så att berörda personalorganisationer i lugn och ro får tillfälle att framlägga sina synpunkter på det avgivna förslaget. Om vi menar någonting med talet om personalinflytande och arbetsdemokrati inom förvaltningarna, framstår tillräcklig remisstid för en fråga med den omfattning som jag redogjort för som en mycket rimlig begäran.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer som avgivits av mitt partis representanter.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karl Bengtsson i Varberg har nu tillsammans med övriga borgerliga ledamöter vittnat om att man är överens med regeringen och övriga socialdemokrater i de avgörande frågorna på den här punkten. Samtidigt säger emellertid herr Svanberg att han inte tror på den borgerliga myten om gemensamma intressen i alla frågor. Jag tycker detta bör noteras.

Men bakom förslaget ligger ju ändå denna tankegång om gemensamma intressen som ett fundament och som en avgörande förutsättning. Det är det som vi inom vpk har dragit konsekvenserna av när vi har sagt att också vissa andra bestämda förutsättningar måste uppfyllas för att styrelserepresentationen skall bli meningsfull för de anställda och ett steg i riktning mot en ändring av maktförhållandena till de anställdas fördel. Vi anser inte att de förutsättningarna föreligger i dag.

I senaste numret av tidskriften Fackföreningsrörelsen sägs också att frågan om styrelserepresentation inte hör till de tyngst vägande delarna. Man reducerar där hela frågan till att, som man säger, "styrelserepresentationen kan bli ett symboliskt genombrott för företagsdemokratin, som senare gör det lättare att realisera kraven på medbestämmanderätt över arbetsorganisationen, personalpolitiken och rationaliseringsfrågorna". Man säger vidare att den viktigaste reformen av alla är att avskaffa § 32-principen ur vår rättsordning.

Detta styrker oss i vår uppfattning att det föreliggande förslaget innebär att man börjar i fel ända. Man måste först genomföra grundläggande demokratiska rättigheter för de anställda och deras fackliga organisationer, innan dessa går in i bolagsstyrelserna – och då såsom partsrepresentanter med vetorätt.

Sedan sade herr Svanberg att han inte tror på en "ohämmad privatkapitalism". Det tycker jag är glädjande, och det bör också noteras. Men att döma av den argumentation herr Svanberg för tror han väl ändå på privatkapitalismen – bara den inte är ohämmad. Han talade ju om en stegvis utveckling till vad han kallade "ekonomisk demokrati".

Hur är då den faktiska utvecklingen? Koncentrationen av makt och kapital ökar i takt och omfattning. Storfinansens makt ökar. För en tid sedan slog sig ett par storbanker – Stockholms Enskilda bank och Skandinaviska banken – ihop. Herr Svanberg minns säkert detta, eftersom han då satt i Stockholms Enskilda banks styrelse utan att ha fått vetskap om sammanslagningen förrän den var ett faktum.

Det är denna koncentrationsprocess som försiggår i ökad takt. Jag tycker därför att herr Svanberg i rätt stor utsträckning sprider illusioner

när han talar om att en ekonomisk demokrati skulle vara nära förestående.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! De anställda och företagen har ett gemensamt intresse av att det skall finnas så stor vinst som möjligt att fördela vid löneförhandlingarna. Så långt är det helt riktigt i fråga om ett gemensamt intresse. Men sedan upphör de gemensamma intressena helt självklart när det gäller att fördela denna vinst på arbetslöner, utdelning på aktier osv. Därvidlag tror jag inte att man skall tala om några gemensamma intressen för de anställda och för arbetsgivarna.

Sedan går herr Werner över till någonting annat som är ganska lustigt. Han säger: Det här är inte bra, det finns fel på det. Följaktligen skall vi inte ta det. Han kan bara tänka sig att ta ett beslut som till hundra procent överensstämmer med slutmålet för hans idealsamhälle. Ja, ja, först revolutionen och sedan förbättringarna. Det finns en skillnad i vår samhällssyn. Vi tror att det här samhället kan förändras steg för steg. Det skall inte behöva störtas över ända så att vi skall starta från scratch igen och bygga upp ett nytt samhälle. Det är det som är den grundläggande skillnaden mellan oss.

Jag har sagt och står för det fortfarande: Detta innebär inte slutet, det innebär ingen sammanfattning av våra förslag när det gäller arbetsdemokratin osv. utan det finns andra delar i det. Detta går steg för steg.

Sedan glömmar herr Werner en sak. Jag sade att jag inte tror på en ohämmad statskapitalism heller. Jag tror inte vare sig på privatkapitalismen eller på den statskapitalism som herr Werner företräder; den senare kan i vissa fall bli mycket värre än den förra.

Det är skillnaden mellan våra uppfattningar.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte uppställt genomförandet av våra förslag som en hundraprocentig socialistisk målsättning. Vad det handlar om är ett försvar för de rättigheter som arbetarna i dag måste slå vakt om på arbetsplatserna. Det herr Svanberg talar om är ju en fortsättning på det klassarbete som har befäst arbetsgivarnas dominerande makt inom arbetslivet.

Men herr Svanberg vet att hela den här samförståndsandan råkade ut för mycket allvarliga bakslag framför allt under strejkrörelserna för ett par år sedan, där kampen mot arbetsköparnas välde, otrygghet och godtycke samtidigt var en politisk kamp, en kamp för demokrati, en kamp för klasssamhällets avskaffande och för arbetarnas människovärde. Vi vet att överallt där den fackliga politiska kampen förs - vare sig det gäller högre löner, kortare arbetstid, lägre pensionsålder, demokrati på arbetsplatsen eller en bättre arbetsmiljö fri från hälsorisker, stress och ackordshets - möter man sin huvudmotståndare i Svenska arbetsgivareföreningen. När man konfronteras med dennas krav i avtalsrörelser och intressetvister, måste det stå helt klart för alla, att den s. k. samarbetsanda, som herr Svanberg också talar om, ingenting annat är än en bluff. Det har inte inträffat någonting, som motiverar påståendet att arbetare

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska före-
ningar, m. m.*

och arbetsköpare närmast sig varandra, att de har gemensamma intressen och att en lösning av den gamla motsättningen mellan kapital och arbete kan ske genom samarbete. Det är detta vi sagt i vår motion och i de inlägg jag här har gjort.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Detta var ett upprepande av samma sak. Man skall ha allting – kan man inte få det skall man inte ta någonting. Man skall inte gå fram steg för steg.

Herr Werner i Tyresö har mycket väl läst in alla klyschorna om klassamarbete, arbetsköpare och allt detta. Det verkar precis vara citerat ur tidningen Proletären. I denna brukar dock stå, att herr Werner är en typisk företrädare för detta klassamarbete och en lakej åt socialdemokratin i dess klassamarbete. Jag tror att det är farligt att ta upp dessa enkla klyschor, som så ofta riktas just mot det egna partiet, och göra dem till sina. Det är litet opportunt att tro att de skall gå hem på ett så enkelt sätt.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Jag hade tänkt försöka ange några principiella synpunkter på de viktiga frågor som berörs i propositionen 116 och näringsutskottet betänkande. Med utgångspunkt i detta är jag speciellt tillfredsställd med vad herr Börjesson i Glömminge sade om att förslaget innebär att vi kommit in i en ny period i svenskt arbetsliv.

Inför rubriken på näringsutskottets betänkande nr 62 och propositionen 116 om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar är det inte utan att en f. d. industriarbetare och partiombudsman omedelbart frågar sig: Vad har hänt i det svenska samhället och hur har det kunnat ske?

I första hand har ett omfattande utredningsarbete genomförts beträffande den svenska industrins struktur- och ägandeförhållanden, kreditmarknad etc. Jag syftar naturligtvis på koncentrationsutredningens olika betänkanden om oljebranschen, kreditmarknaden, industrins struktur- och konkurrensförhållanden, ägande och inflytande inom det privata näringslivet, läkemedelsindustrin och stordriftsfördelar inom industriproduktionen.

Vad har nu detta för samband med dagens behandling av näringsutskottets betänkande nr 62 och vad har det omfattande utredningsarbetet visat?

Det nämnda utredningsarbetet visade omedelbart att den bild vi haft av vårt näringsliv som ett stort antal företag arbetande i fri konkurrens och oberoende av varandra helt saknade kontakt med verkligheten. Det framgick tämligen snabbt att det val vi stod inför – och fortfarande står inför – var inte ett val mellan planering och icke-planering. Valet var och är vilken typ av planering och vilka värderingar som skall vara vägledande för utvecklingen. Detta är naturligtvis ingen nyhet för socialdemokratin och arbetarrörelsen. Värdet måste anses ligga i att vi fått en detaljerad kartläggning av vårt näringsliv.

Naturligtvis kan man inte gå in på detta omfattande material i detalj.

Jag skall endast ge några exempel som verifierar mitt påstående om frånvaron av fri konkurrens och obcroende. Men det är att märka att dessa uppgifter är från 1968 och att ytterligare förändringar har skett i samma riktning som under 1960-talet.

100 av våra största privatägda storföretag svarade för nära hälften av den svenska industrins förädlingsvärde. De 20 största industrikoncernerna har en lika stor andel av produktionen i Sverige som 100 av de största västtyska koncernerna har på sin hemmamarknad. Den relativa koncentrationen är alltså betydligt större hos oss än i Västtyskland.

Bankernas problem och sammankoppling med industrin behandlas också ingående och är nu så bekant att det endast förtjänar erinras om investmentbolagens verksamhet. Vidare framgår det hur "uppdragstyngda" vissa bankstyrelseledamöter är. Kända bankmän kom upp till 50 à 60 olika styrelseuppdrag.

Av detta omfångsrika material kan man utläsa nödvändigheten av ett utökat samarbete mellan samhälle och näringsliv och dessutom en större öppenhet från näringslivets sida gentemot samhället, som gör en samplanering möjlig. Detta stod klart redan 1968-1969 och framstår ännu klarare i dag.

Men från arbetarrörelsens sida har vi klart deklarerat att vi inte är ute för att bryta sönder befintliga produktionsenheter. Det har vi ingen glädje av, då vår rörelse satt löntagarnas trygghet som sitt främsta mål. Vi om några måste vara engagerade i att främja en utveckling mot konkurrenskraftiga produktionsenheter. Men konsekvensen av samma inställning är också naturligtvis att den ofrånkomliga koncentrationsprocessen sker i former som leder till ökad trygghet och fördjupad demokrati.

Med utgångspunkt i dessa förutsättningar tillsattes också den utredning vars material utgör grunden för den proposition och det utskottsbetänkande som vi i dag diskuterar. Samarbetsutredningen avgav i augusti 1970 sitt betänkande, som symboliskt nog heter "Företag och samhälle". Jag vill endast kort uttala mig om innehållet i propositionen och utskottsbetänkandet därför att herr Svanberg m. fl. så grundligt har redogjort för det. Herr Svanberg har också talat om de tre huvudpunkterna, som jag nu bara vill nämna för att, som jag sade tidigare, få en utgångspunkt för mitt principiella resonemang.

1. Styrelserepresentation för anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar;
2. Offentliga styrelseledamöter i sammanlagt högst 30 förvaltningsbolag och allmännyttiga stiftelser;
3. Vidgat informationsutbyte mellan företagen och samhället.

De anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 anställda utser två representanter jämte suppleanter för dessa.

Det ankommer på de fackliga organisationerna att ta ställning till om arbetstagarrepresentation skall inrättas och att utse dess ledamöter. En förutsättning är dock att organisationerna är bundna av kollektivavtal i förhållande till företaget och att de omfattar mer än hälften av företagets anställda.

Ledamöter bör utses bland de anställda hos företaget. Utses någon

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

utanför företaget, får denne utan särskilt tillstånd inte samtidigt vara arbetstagarledamot i annat företag.

Sedan kommer en punkt som jag vill exemplifiera, nämligen den som gäller offentliga styrelseledamöter i sammanlagt högst 30 förvaltningsbolag och allmännyttiga stiftelser. Regeringen utser en styrelseledamot och en suppleant i vart och ett av sammanlagt högst 30 förvaltningsbolag och allmännyttiga stiftelser. De renodlade produktionsbolagen faller utanför denna försöksverksamhet. Jag skall inte nämna mer om det nu. Samtliga kammarledamöter som har lyssnat till debatten vet vad det gäller.

I näringsutskottet har meningarna självklart varit delade. De borgerligas ställningstagande till de olika formerna för representation har bekräftats i dag. När det gäller företagsdemokrati tillstyrker både folkpartister och moderater, men när det gäller offentliga styrelseledamöter i exempelvis förvaltningsbolag och allmännyttiga stiftelser vill folkpartiet endast gå med på förslaget om ledamöter i de stora allmännyttiga stiftelserna, och det efter en tämligen krystad skrivning. Moderaterna avvisar helt tanken på representation i både aktiebolag och stiftelser. Vad kan det vara för skillnad från borgerligt ideologisk synpunkt. Jag kan endast finna en förklaring nämligen att i det första fallet gäller det utpräglad företagsdemokrati och i det andra fallet är det mer fråga om ekonomisk demokrati. Statsrådet talar också i propositionen om den offentliga styrelserepresentationen som "ett naturligt led i en strävan mot breddad och fördjupad ekonomisk demokrati". Självklart är detta med fördjupad ekonomisk demokrati brännbart stoff sett från borgerligt ideologiska utgångspunkter. Jag skall därför med ett exempel från den verklighet vi nu upplever dagligen försöka visa vad jag åsyftar.

Svartviks sulfittfabrik utanför Sundsvall skall läggas ned. Den som har läst dagens tidningar har också sett att Kramfors sulfittfabrik står därnäst i tur att läggas ner. Vid Svartviks sulfittfabrik berörs 300 löntagare. SCA startar ingen annan verksamhet i stället för den nedlagda fabriken. Man förlitar sig på AMS och det starka samhället.

Herr Hovhammar ville dra en klar gräns mellan företagande och politik. Här förlitar sig SCA på att samhället och AMS tar hand om detta problem, och så tillsätter man nu en kommitté där uppe i Kramfors också för att delta i samarbetet med att klara dessa problem. Herr Hovhammar, var går gränsen mellan företagande och politik i sådana här sammanhang?

De anställda resonerar ungefär så här: Om inte SCA startar något får vi väl vända oss till AMS. S. k. sunt förnuft!

Men varför fungerar det inte på det sättet. I detta fall handlar det om ett skogsbolag. Det engagerar sig alltså icke i något som ej har skogen som råvara.

Nästa fråga som då naturligt uppkommer är vem som äger SCA. Jo, det är förvaltningsbolaget Industrivärden, som i sin tur äger Promotion, vilket är ett investmentbolag men också ett utvecklingsbolag som slår ihop, övertar och ställer företag på fötter i olika branscher. Och bakom allt detta står Handelsbanken. Betecknande för den form av förvaltningsbolag det här gäller, oavsett om de lägger huvudvikten vid förvaltning av aktier eller vid utvecklandet av företag, är att de strävar efter att ha aktier från olika branscher, vilkas konjunkturen icke sammanfaller. De

olika aktieinnehaven kan därigenom stödja och balansera varandra.

Man kan tycka att det inom denna typ av företagande skulle kunna tas lokaliseringspolitiska hänsyn när företag startas och läggs ned. Som det nu är tas det emellertid endast hänsyn till de företagsekonomiska värderingarna.

Dessa problem togs upp av koncentrationsutredningen 1968, och sedan har samarbetsutredningen skisserat vägar till inflytande över de ekonomiska besluten och till former för samarbete mellan samhälle och näringsliv. Utöver detta har samarbetsutredningen som bekant också föreslagit statliga representanter i affärsbankernas styrelser, vilket också genomförts.

Vad jag vill poängtera är alltså att vi skall skilja mellan företagsdemokrati och ekonomisk demokrati. Företagsdemokratin har till uppgift att främja demokratin inom det enskilda företaget, vilket inte är fallet med det vi menar med ekonomisk demokrati. Kanske ligger här förklaringen till att folkpartiet och moderaterna är mer intresserade av att främja företagsdemokratin än den ekonomiska demokratin.

Den ideologiska skillnaden mellan socialdemokratin och de borgerliga partierna framgår också av att de senare i sina reservationer stöder förvaltningsbolagen och deras medvetna intresse att enbart lägga vikt vid företagsekonomiska faktorer medan vi utgår från att näringslivsproblem och strukturrationaliseringar alltmer blir en hela samhällets angelägenhet, som aktualiserar en fördjupad ekonomisk demokrati eller om man så vill socialisering.

En annan mycket viktig punkt som behandlas i utskottsbetänkandet är naturligtvis informationssystemet. Syftet härmed är ju att kommunerna, länsstyrelserna och företagen skall få ett bättre underlag för sin planering. Detta spørsmål har behandlats tidigare och jag skall därför inte närmare gå in på det.

Jag vill till sist ta upp något som ligger mig personligen varmt om hjärtat men som inte behandlas i vare sig propositionen eller betänkandet, nämligen den nödvändiga satsningen på utbildning av kommande styrelserepresentanter. Låt mig som exempel på vad som sker anföra en rubrik i en dagstidning i maj detta år: LO bygger upp en ny skola för anställda i styrelser.

Särskilt glädjande är det väl att en av de punkter man i detta sammanhang särskilt skulle behandla var vidareinformationen. Jag har tolkat detta uttryck så att det icke bara innebär vidareinformation för styrelserepresentanterna själva utan också det kanske större problemet om informationen till medlemmarna. Det behövs nämligen en kommunikation mellan medlemmarna och styrelserepresentanterna.

Med understrykande av behovet av studier och av vårt intresse för deras utveckling i detta sammanhang vill jag påstå att vi är tämligen medvetna om att demokratin, folkväldet, är en krävande samhällsform som fordrar kunskaper och ansvar.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Haglund försökte att konstruera ett motsatsförhållande mellan företagsdemokrati och ekonomisk demokrati och han

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelsepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

försökte sig även på det konststycket att dra upp vissa skiljaktigheter mellan två av de partier som har motionerat och reserverat sig i dessa frågor. Jag tror för min del inte att man skall behöva dra upp ett sådant motsatsförhållande mellan företagsdemokrati och ekonomisk demokrati. Jag tror att de mycket väl kan drivas tillsammans och verka tillsammans, och jag tror att motsättningen i sammanhanget inte är så väldigt stor.

Beträffande offentliga styrelsemötet nämnde herr Haglund ett förhållande uppe i Norrland i en alldeles speciell bransch som av olika anledningar är särskilt hotad. Jag tror mycket väl att det i ett enstaka fall kan vara motiverat med sådana närmanden som där har gjorts – och sådana har väl förekommit även på en del andra håll – men det förtar inte min uppfattning att det bör vara en viss gränsdragning mellan företaget och det allmänna. Därför har vi gått emot förslaget om offentliga styrelserepresentanter, vilket vi också har deklarerat.

Sedan måste jag också säga ett par ord till herr Werner i Tyresö. Vi gör kanske det misstaget ibland att vi alltför mycket förringar vad kommunisterna säger här i kammaren. Mycket får stå oemotsagt. Herr Werner anser att arbetare och företagare har inga som helst gemensamma intressen. Han tror inte på fördjupad företagsdemokrati, utan han talar i stället om motsättningar. Han talar också om arbetsköpare och avser därmed förmodligen företagare och näringsidkare. Jag vill säga, herr talman, att herr Werner bortser från en väldigt viktig sak i sammanhanget, nämligen att majoriteten av de anställda i våra företag arbetar lojalt för de företag där de är anställda. Löntagarna vet att den bästa garantin för trygghet i jobbet och möjlighet till bättre löner är företag som är lönsamma och som går med vinst. Jag vågar påstå det.

Jag tror också att våra anställda kommer att införa mycket positivt i de företag de jobbar i, när de nu tar plats i företagens styrelser.

Och allra sist: Herr Werners klasskampsteorier är i dag inte aktuella. Det har herr Svanberg delvis varit inne på, och jag vill också bekräfta det. De är gammalmodiga och förlegade, och de saknar aktualitet.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Först några ord med anledning av det yttrande herr Svanberg fällde beträffande vad man på borgerligt håll skulle säga om att arbetsgivare och anställda alltid har gemensamma intressen. Det är ju lite svårt att föra en diskussion, om man tillvitats meningar som man inte har. Jag känner inte till att någon har den uppfattningen. Det vore ganska orimligt. Tvärtom är det ju så, som herr Svanberg själv sade, att de skilda uppfattningarna kommer fram när det gäller att fördela det gemensamma resultatet. Det kan väl inte gärna bestridas av någon. Jag förstår att näringsutskottets ordförande har många motioner att läsa, men om herr Svanberg tar del av ordalydelsen i folkpartiets motioner, så kommer han också att finna den uppfattningen mycket konkret inskriven där.

Då kanske vi kan avskrika den diskussionen. Jag skulle dock kunna citera vad som står i LO-rapporten Demokrati i företagen: "Det är helt felaktigt att ställa de anställdas intressen mot företagets. De anställda är en del av företaget och kan knappast vara i konflikt med detta." Jag tycker att den uppfattningen är helt riktig, och jag har identiskt

densamma. Det är fördensskull inget avståndstagande från vad som sker vid förhandlingsbordet, och ett sådant förutsätter jag att inte heller LO har gjort.

Sedan är det klart, herr talman, att det är en väldigt väsentlig fråga vad man får vid förhandlingsbordet att fördela. Blir det inget mer att fördela är fördelningssynpunkterna skäligen ointressanta.

Till herr Haglund vill jag endast säga att hans definitioner på vad som är ekonomisk demokrati är i varje fall för mig något obekanta. Jag vill gärna i mitt anförande gå in på någon motivering varför vi har gjort den här uppspaltningen när det gäller insynen i olika typer av företag.

Vi har dessutom ett krav på en verklig spridning av den ekonomiska makten, tag t. ex. förslaget om andel för löntagarna i det långsiktiga företagssparandet, men det är inte det vi debatterar här i dag, och jag tänker därför, herr talman, inte ta upp något om den frågan.

De anställda skall ha rätt till insyn och medbestämmande på alla nivåer inom företagen. Det slås nu i praktiken fast genom det beslut som riksdagen går att fatta om lagfäst rätt för de anställda att utse representanter i styrelsen för företag med mer än 100 anställda. För alla dem som har strävat efter en vidgad arbetsdemokrati är detta en stor framgång. Vad folkpartiet för sin del krävde ensamt för fem år sedan kan nu riksdagen lagfästa under bred enighet.

När Sven Wedén markerade allvaret i folkpartiets krav på verklig arbetsdemokrati genom att 1967 ge plats för representanter för de anställda i sitt eget företags styrelse kommenterade LO:s tidning Fackföreningsrörelsen på ledarplats: "Inom fackföreningsrörelsen har attityden till styrelserepresentation på goda grunder varit skeptisk. Vi vågar knappast tro att de kommande experimenten vid Lindströms i Eskilstuna skall kunna skingra denna misstro."

Men misstron skingrades. Hösten 1971 övergav LO sin tveksamma hållning, ett år efter det att TCO:s kongress gjort ett klart positivt ställningstagande. Arne Geijer motiverade omsvängningen: "Det blir i längden allt mer otillfredsställande att företagets personal och dess representanter stängs ute från ett av de viktigaste beslutsorganen i företagets organisation."

Så sant som det är sagt. När de anställda får representanter i styrelserna – i statliga och kommunala likaväl som privata företag – får de också en direkt insyn i företagets skötsel, en vidgad förståelse för företagets problem och möjlighet att påverka dess allmänna utveckling. Med representanter i styrelsen blir det dessutom lättare att arbeta för vidgat medbestämmande på lägre nivåer. Samtidigt får styrelsen genom löntagarrepresentanterna ny erfarenhet och kunnighet.

Vi måste ha mer av försöksverksamhet innan vi kan gå vidare. Och politikerna skall inte gripa in mer än nödvändigt. – Uttalanden av det slaget har vi hört många genom åren – och från olika håll. De har ibland kommit till för att förhindra en nödvändig lagstiftning eller undvika statliga stimulansåtgärder för vidgad arbetsdemokrati. Hur många gånger har inte folkpartiet fått höra – från LO likaväl som från SAF, från socialdemokratiskt likaväl som från moderat håll – att vi som politiskt parti vill lägga oss i för mycket, vill ha alltför omfattande politiska

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

åtgärder för att utveckla arbetsdemokratin. Den kritiken har varit och är oberättigad. Själva grunden för de anställdas medbestämmande måste lagfästas i princip, och det är ett politiskt partis självklara rätt – ja, skyldighet om det tror på sin sak – att driva opinionsbildningen, att vilja skapa garantier för medbestämmande, att kräva mer aktiva åtgärder för att utveckla arbetsdemokratin, inte minst på de många arbetsplatser där stat och kommun är arbetsgivare.

Men det är samtidigt riktigt att statsmakterna bör inse sin begränsning. Man kan genom lagstiftning skapa garantier och genom stimulanser söka åstadkomma en gynnsam miljö. De möjligheterna måste utnyttjas. Men skall arbetsdemokratin bli något annat än kommitterande och papperskonstruktioner fordras delansvar och engagemang från de berörda, vilja att delta i något nytt. Här kan formerna aldrig regleras i detalj. Här måste alltid pågå försöksverksamhet i den meningen att man prövar sig fram med nya samarbetsformer, ständigt söker finna nya vägar att göra alla delaktiga av de många beslut som dagligen fattas inom företag och förvaltningar av olika storleksordning och på olika nivåer.

Det beslut som riksdagen nu kommer att ta om lagfäst rätt till styrelserepresentation måste för företagsledningarna bli en utmaning att i ett fungerande samspel ta till vara det kunnande och den erfarenhet som de anställda representerar – att inte bara pliktskyldigast acceptera vad riksdagen beslutat utan med positivt intresse ta vara på de möjligheter som här erbjuds. Det bör för alla bli en utmaning att gå vidare, att utveckla samarbetet och medbestämmandet i den konkreta arbetssituationen, där det känns som mest angeläget för de anställda att påverka besluten.

Tag tjänstemännens situation! Den registrerade arbetslösheten bland tjänstemän har tiodubblats de senaste fem åren. Nu sätts företagens rationaliseringar framför allt in på tjänstemannasidan. Vart tredje företag inom verkstadsindustrin planerar att skära ned antalet tjänstemän. Ungefär 30 procent av varslen i år har avsett tjänstemän mot omkring 17 procent tidigare år. Detta sker samtidigt som stat och kommun håller igen med nyanställningar. Och tjänstemän som blir arbetslösa får gå utan jobb längre än andra grupper.

Regeringens ekonomiska politik har en stor del av ansvaret för att det blivit så här. Men under alla förhållanden drabbas tjänstemännen av stora omställningsproblem de närmaste åren. Många mister sina jobb i en ålder då man har svårt att få ny anställning. Andra får nya uppgifter som de inte trivs med och där de inte upplever sig göra samma nytta som tidigare. Detta är ett arbetsmiljöproblem så stort som något. Och det är också ett arbetsdemokratiproblem.

För när är medbestämmande mer angeläget än när ens egen konkreta arbetssituation förändras? Då måste de anställda få sitta med vid bordet, påverka rationaliseringsverksamhetens utformning, ha inflytande över personalpolitiken. Här kan företagsnämnderna ha en viktig uppgift. De måste få beslutanderätt och egen budget. Och genom att underavdelningar till de centrala företagsnämnderna inrättas kan deras verksamhet föras närmare de konkreta arbetsplatsproblemen.

Det är också bl.a. mot den här bakgrunden som vi i folkpartiets

partimotion om arbetsdemokrati trycker så hårt på behovet att förändra den traditionella arbetsorganisationen och få vidgade försök med s. k. självstyrande grupper också inom den statliga förvaltningen. Sådana försök får inte begränsas till dem som arbetar med rena tillverkningsuppgifter. De måste också omfatta tjänstemännen.

Arbetsdemokratin har sin djupaste motivering i de anställdas rätt att påverka sina egna villkor. Men den leder också till större tillfredsställelse med arbetet och bättre arbetsresultat. När arbetsdemokratin lever och samspillet fungerar frigörs fonder av energi och ansvarstagande, som det bör vara en glädje för företag och förvaltningar att ta till vara.

Att sätta in *statliga* representanter i företagens styrelser kan däremot aldrig bli en väg att vidga demokratin i företagen. Det är i stället en väg som leder till maktkoncentration och myglingsökonomi. Den liberala uppfattning folkpartiet här står för skiljer sig i grunden från den uppfattning regeringen tydligen företräder.

För att arbetsdemokrati skall få verklig mening måste det finnas fristående företagsenheter med betydande utrymme för självständigt beslutsfattande inom av samhället uppställda ramar. Utan företag med sådan självständig beslutsförmåga finns ingen beslutsförmåga att fördela på de anställda.

Och som det slås fast i folkpartiets partimotion med anledning av propositionen: "En fri statsmakt och självständiga företag får inte ersättas av förhandlingar bakom stängda styrelsedörrar mellan regeringsföreträdare och företagsledning. Staten får inte styra företagen inifrån." Staten kontrollerar företagen, ställer krav på företagen och lämnar i vissa fall stöd till företagen. Då skall den inte samtidigt finnas med inne i det företag som sådana åtgärder riktar sig till. På den vägen balanserar man inte makten, man koncentrerar den.

Det är för oss omöjligt att acceptera *statliga* representanter i förvaltningsbolagens styrelser. Det skulle innebära att vi accepterade ett system som leder bort från ramhushållningen och som inom något år kan utvidgas till att omfatta också tillverkningsföretag. Det behövs ett omfattande informationsutbyte mellan företagen å ena sidan och stat och kommun å den andra. Vi har också fört fram förslag till mera långtgående åtgärder för insyn och öppenhet inom näringslivet. Det gör vi i god liberal tradition. Men detta är *en* sak. Att placera statliga representanter inne i företagens styrelser är en helt annan sak och någonting vi aldrig kan acceptera. Det ger inte medbestämmande för de anställda. Det ger, herr talman, bara risker för att vi får på samma gång mindre självständiga företag och mindre oberoende statsmakt för att ställa upp ramar för företagets verksamhet.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag har haft anledning att titta i en handling från en tidigare period än den vi befinner oss i. Jag citerar ur ett riksdagsprotokoll: "Jag kan endast beklaga, — — — att ärendet kommit fram vid en så

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

sen tid på riksdagen, att det med eller mot riksdagsmännens vilja icke kan samla något större intresse, ty de kunna ej ens intressera sig för frågor, som säkerligen ligga dem mycket närmare än denna, — — —.”

Detta sades vid behandlingen av ett mycket viktigt ärende en gång i tiden. Frågan togs upp sent, och vederbörande talare hade en viss förståelse för att man inte kunde samla intresset helt kring behandlingen av den.

Detta var 1924, och vad var det för fråga man behandlade? Jo, man behandlade en motion från några socialdemokratiska riksdagsmän om industriell demokrati. Motionen grundade sig på ett förslag från en utredning som lämnats 1923 och som hette Den industriella demokratins problem. Denna utredning hade tillsatts av den Brantingska regeringen 1920.

Detta är rätt intressant. När man en gång i tiden i den svenska demokratiska utvecklingen hade löst de författningsmässiga problemen, alltså frågan om en allmän och lika rösträtt för män och kvinnor, i ett samarbete mellan socialdemokratin och den borgerliga vänstern, frisinnet, i vårt land, stod socialdemokratin vid ett vägskil. Och då frågade man sig: Vad är det nu som är de stora och viktiga samhällsangelägenheter som ligger framför oss? Det var naturligt för en socialdemokratisk rörelse att säga: Problemen i morgondagens samhälle, är framför allt arbetarnas och tjänstemännens problem, det är en vidgning av demokratin in på det ekonomiska området. Det gäller möjligheterna för de anställda till ett medinflytande, möjligheterna att påverka utvecklingen också på det ekonomiska området. Det är huvudproblemen.

Det föreföll som om det då inte var möjligt att få en borgerlig vänster — det borgerliga frisinnet — med på ett sådant utvecklingsarbete. Socialdemokratin fick ta på sig uppgiften.

Det beklagade man inte i och för sig. Men jag har anfört det här därför att jag har självfallet uppmärksammat att i ett par av inläggen här och i ett par uttalanden av folkpartiets ledare herr Helén, har man sagt att det är folkpartiet som ensamt tidigare har gått i bränschen för att vi äntligen skulle få tillfälle att realisera frågan om styrelserepresentationen och alla de problem som har samband med vad som nu föreslagits om att gå in på den ekonomiska demokratins område.

Jag hoppas att man inom folkpartiet inte blir ledsen om jag erinrar om att socialdemokratiska riksdagsmän redan 1924 motionerade i dessa frågor utan att vinna gehör från annat håll — att man för nära 50 år sedan tog upp dessa problem. Jag skall dock villigt erkänna att det i utskottsutlåtandet 1924 fanns en reservation av fröken Hesselgren, vilket kanske var naturligt med den sociala förståelse som hon hade för att de här problemen kom upp på dagordningen.

Om inte jag läste alldeles fel i ett referat av ett uttalande från herr Helén som han gjorde för några månader sedan, så sade herr Helén att äntligen har nu LO, TCO och Arbetsgivareföreningen krävt sig upp ur diket för att träda ut på den väg som folkpartiet har utstakat och som leder fram mot styrelserepresentation för de anställda. Man nästan ser hur de kommer: en LO-man, en TCO-man eller -kvinna och mitt emellan dem kanske Arbetsgivareföreningens representant, och så formligen raglar

man fram på denna väg som folkpartiet har röjt. Är det så, herr Helén?

(Herr *Helén*: Inte raglade!)

Herr Helén har varit nere i vårt län, Kronobergs län – jag tillåter mig säga vårt län – några år och har lärt sig litet av det småländska kynnet. Jag erinrar mig en liten historia från detta vårt Småland och Växjö.

Det var en ung man som hade rest in till Växjö en lördag. Det är väl möjligt att han hade tittat in på Stadshotellets bakficka och inte var så alldeles nykter när han tog sin cykel för att åka hem. Han cyklade en bit på vägen upp mot Lenhovda men blev trött och lade sig på dikesrenen och somnade. Så kom poliserna, och en av dem väckte honom försiktigt. Då tittade han upp och sade: Vänta bara ett litet ögonblick, så blir här ledigt!

Mig förefaller det som om folkpartiet litet sömndrucket och nymornat har tittat ut över området och den väg som man nu talar om, den väg som leder till ökad insyn och medinflytande för de anställda i företagsverksamheten, i näringslivet.

Vi bestrider inte, herr Helén och fru Nettelbrandt, att folkpartiet motionerade 1967. Vad jag var litet förvånad över är att man från folkpartiets sida uppenbarligen inte hade haft några kontakter med de fackliga organisationerna om deras inställning vid den tidpunkten. Var det ett fackligt intresse att man lagstiftade om representation i företagets styrelser år 1967? Hade man efterlyst meningarna inom de fackliga organisationerna eller inte?

Så långt jag kan förstå hade man inte gjort det. Jag är inte övertygad om att man då hade fått beskedet att det skulle vara önskvärt med en lagstiftning då.

Jag kan meddela att regeringen i en överläggning med LO:s sekretariat 1967 tog upp frågan om lagstiftning om styrelserrepresentation i bolagens styrelser. Från regeringens sida sade vi, att vi är beredda att lagstifta om man från den fackliga rörelsens sida har ett önskemål om det. Från LO:s sida svarade man mycket bestämt nej vid den tidpunkten.

Varför sade man nej? Det ligger i den historiska utvecklingen. Man har byggt upp en verksamhet på det företagsdemokratiska området. Det började 1946 med det avtal som träffades mellan SAF och LO respektive TCO om företagsnämnder. Mellan samma organisationer träffades 1966 ett samarbetsavtal som innebar att man ville pröva hur långt man kunde bygga ut företagsnämndernas verksamhet i företagen. Det var ju först sedan man hade fått erfarenheter av detta och funnit att företagsnämndsverksamheten inte löser de här problemen, som man såg det angeläget, viktigt, ja nödvändigt att åstadkomma något mera – därom är vi överens fru Nettelbrandt. Det måste vara en kombination. Men det har varit en mognadsprocess.

Jag tittade i protokollet från riksdagen 1924. Fröken Hesselgren säger att tiden är ännu inte mogen. Det var 1924.

LO har inte ansett tiden vara mogen för att man skulle gå fram till en lagstiftning. Det är rimligt att man kommit fram till de övervägandena 1970-1971 och också då tagit upp direkta förhandlingar med Arbetsgivarföreningen för att lösa de här problemen. Jag förvänar mig litet grand över inte minst vad herr Börjesson i Glömminge och

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserpresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

centerpartiet säger om att man skulle ha löst det här genom förhandlingar och genom avtal. Vi skulle inte lagstifta i sådana här frågor.

Vi har inte velat lagstifta i onödan. Men det är väl självfallet att, om man ifrån LO:s och TCO:s sida inleder förhandlingar med Arbetsgivareföreningen för att försöka åstadkomma en lösning och man inte kommer till ett resultat, och dessa båda huvudorganisationer anmäler till regeringen och begär lagstiftning, därför att man inte kommer fram förhandlingsvägen, så kan vi inte säga, och gör det inte heller: Gå tillbaka och försök på nytt. Vi tar i stället konsekvenserna av vad som har skett och går fram med förslag om lagstiftning.

Herr talman! Detta är bakgrunden till de föreliggande förslagen. Men vi diskuterar i dag inte bara frågan om lagstiftning för att ge möjligheter åt de anställda till en representation i styrelserna. Vi har ju hela det problem som gäller informationsverksamheten och en vidgning av samhällets möjligheter att påverka utvecklingen inom näringslivet, i företagen. Låt mig som hastigast ge en bakgrund.

Vi förväntar oss en fortsatt industriell utveckling i vårt land. Vi förväntar oss en förbättrad standard och ökad ekonomisk utjämning, och vi är medvetna om att det förutsätter ett dynamiskt och föränderligt samhälle. Vi upplever och har upplevt en strukturförändring och en omvandling. Vi har varit överens om att denna kan man inte och bör man inte stoppa. Det har gjorts uttalanden från de fackliga rörelsernas sida att man får acceptera förändringarna under vissa villkor.

Det är klart att villkoren är lika väsentliga som själva förändringarna. Man kan ju inte komma förbi att dessa fortlöpande och djupgående förändringar inom näringslivet och samhället innebär stora påfrestningar för en mångfald enskilda människor, där företag nedläggs. De griper djupare in -- fru Nettelbrandt har alldeles rätt i detta.

Medan man i själva omstruktureringen av företagen, rationaliseringsverksamheten, tidigare främst har rört sig på verkstadsgolvet, och verkstadsarbetarna i första omgången har kommit i en situation, där rationaliseringen krävt sina offer genom att arbetet tagit slut för en del, har man nu kommit upp, om jag får uttrycka mig så, till den administrativa delen av verksamheten. Vi förstår att företagen måste göra en översyn av hur administrationen ser ut. Har vi en för stor sådan? Kan man göra besparingar, och var skall man i så fall göra dem? Därmed har tjänstemannagrupperna kommit in i den situation som LO-grupperna har varit i under lång tid.

Det berör ju inte bara de enskilda människorna, det berör kommuner, det berör landstingen och hela samhället. Därför är det nödvändigt att samhället kan påverka och styra förändringarna så att de sker på ett sådant sätt som är förenligt med våra ekonomiska och sociala målsättningar. Det är ju själva grundtemat. En förutsättning för att detta skall kunna ske är ju att olika grupper i samhället ges möjlighet till en aktiv och positiv medverkan i utvecklingen. Det innebär att medborgarna i växande utsträckning engageras i och ges inflytande över utbyggnaden av vår ekonomi. En ökad demokratisering av det ekonomiska livet är ett centralt inslag i näringspolitiken. Det är mot den bakgrunden och i detta sammanhang som de framlagda förslagen om nytt informationssystem,

offentlig styrelsrepresentation i de större förvaltningsbolagen och stiftelserna liksom löntagarrepresentationen skall ses.

Den sociala och ekonomiska utvecklingen har samtidigt inneburit att samhällssystemet blivit alltmer komplicerat, att de inbördes beroendeförhållandena mellan olika delar har vuxit och att kraven på långsiktig planering och beslutsfattande ökat. Skall samhället kunna motsvara de fordringar som ställs på samhället, krävs först och främst att det är väl informerat om utvecklingen inom olika sektorer, inte minst inom näringslivet.

Då räcker det inte med uppgifter rörande den tidigare utvecklingen eller det aktuella läget. Det är viktigare att ha överblick över förväntade eller planerade förändringar på olika områden. Inte minst viktigt är detta för den kommunala planeringen som också många gånger står och faller med utvecklingen inom företagsamheten i kommunen.

Jag vet att herr Hovhammar är kommunalt engagerad och intresserad i landstinget, i sin hembygd. Herr Hovhammar är helt medveten om de anspråk som vi ställer på kommunerna om redovisning av investeringsplaner, av förväntade utvecklingstendenser i kommuner och även landsting under den närmast liggande femårsperioden. Det är klart att man inte kan begära att sådana planer för en längre period skall vara så preciserade att man måste säga att det här och ingenting annat kan komma att hända. Man kan väl tänka sig att man har femårsplaner men att man har korttidsplaner på ett eller två år som är mer preciserade och som ger mera klara anvisningar om vad som kommer att inträffa under den närmaste tiden.

Vad vi syftar till är ju att få en form av korrespondens mellan vad som händer i kommunerna och i landstingen och vad som händer i företagen, där vi dessutom får försöka att i företagen bygga upp en motsvarande planering. Jag erkänner att det kan vara svårt, men, herr Hovhammar, vi skall naturligtvis inte sträcka anspråken längre än att de är möjliga att på något sätt fylla. Det är ett åtagande som vi hoppas att företagen verkligen skall ta på sig.

Vi upplever ju nu att det finns företag som aviserar nedläggningar av sina verksamheter två å fem år framåt i tiden. Det är klart att om vi studerar den utveckling som vi har varit med om under åren tillbaka, måste vi säga oss, vare sig vi representerar företagen, företagarintresset, de anställda eller samhället, att det är en orimlighet, att vi inte kan acceptera att med ett par månaders varsel kan hundratals för att inte säga tusentals människor få ett besked om att inom en tid av någon månad är de arbetslösa. Det kan ju inte bara, som jag sade, beröra de enskilda människorna och deras familjer med all den psykiska påfrestning som måste följa, bekymmer över huvud taget för de enskilda och för familjerna. Det blir också bekymmer och svårigheter för kommunerna. Hela deras planeringsverksamhet kan ju raderas i det ögonblick som de här beskeden kommer. Måste vi ändå inte vara överens om att det är angeläget ur samhällets, de enskilda människornas och ur företagets synpunkter att vi får en bättre planhushållning, en bättre planering av vår ekonomi och hela utvecklingen i vårt samhälle?

När vi meddelade att vi skulle föreslå riksdagen att det skulle inrättas

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelsrepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m

ett industriverk nästa vår som naturligtvis som huvudsyfte kommer att ha att samla de aktiviteter som skapar förutsättningarna för en mera planmässig hushållning, läste jag med stort intresse att man i Dagens Nyheter skrev en ledare där man anklagade oss för att vi inte gjort detta tidigare. All right, vi får ta denna anklagelse med ro. Vi kan erkänna att förslaget borde ha framlagts tidigare, men genom att år 1967 påbörja denna informationsverksamhet från kommunerna har vi lagt grunden till det kunskapsunderlag och det materialunderlag som vi behöver för en längre gående planering, som nu skall kompletteras genom informationen från näringslivet självt och ges organisatorisk utformning genom tillkomsten av industriverket och dess kanaler, som naturligtvis skall leda utåt.

Jag kan förstå kritiken att vi är sena. Men på det här området pågår ett medvetet arbete. Detta arbete pågår också på andra områden genom den rad av branschundersökningar som nu görs. Några är redan genomförda, och vi kommer genom dessa undersökningar att få ett kunskapsunderlag för en bättre bedömning av vad som kan komma att inträffa i skilda branscher.

Men vi kan naturligtvis inte nöja oss med detta, och vi kan inte sitta och vänta på resultatet. Herr Haglund har berört ett par besked som har kommit från skogsindustrins sida om nedläggningar om kanske ett par år. Ja, ärade kammarledamöter, bli inte förvånade om vi kanske inom en relativt kort tid kommer att få ytterligare besked om vad som kan inträffa på det skogsindustriella området i form av nedläggningar som kanske ligger ett par år och längre fram i tiden.

Vi är informerade om att det inom järn- och stålområdet kan bli fråga om nedläggningar av betydande omfattningar på ett par orter två à fem år framåt i tiden.

Om vi på detta sätt tidigt kan ta upp en diskussion om vad som kan komma att inträffa inom olika branscher, får vi kanske en rejäl chans att diskutera frågan med de anställda, med företagen och med kommunerna om vad vi skall göra på den ort där en eventuell nedläggning kan komma att inträffa eller bli aviserad. Kan en rekonstruktion av företaget vara möjlig? Kan företaget självt åstadkomma någon ersättningssystem för den som faller bort? Kan vi gå in med våra lokaliseringspolitiska aktiviteter för att söka ge ny sysselsättning åt människor som kommer att bli arbetslösa? Eller kan staten eventuellt i samverkan med kooperativa eller privata företag åstadkomma en sådan etablering av nya företag?

Det är ju den planerande verksamheten som måste komma i gång. Vi kan inte finna oss i att i efterhand sätta in, som vi säger, alla samhällets resurser för att mildra verkningarna för enskilda och kommuner. Vi måste försöka att komma in före i branschproblemen och söka förebygga, om det är möjligt, eller åtminstone mildra de verkningar som orsakas av förändringarna i de olika branscherna. Det är först då som vi kan litet mera tala om planering och planmässighet i de verksamheter som människorna anser att samhället bör bedriva. Detta är den egentliga bakgrunden till att vi här lägger fram ett nytt förslag om en informationsverksamhet som väl blir ett ytterligare led i den kedja av åtgärder som är nödvändiga och som har till syfte att skapa förutsättningar för en större planmässighet i vår utveckling.

Torsdagen den
14 december 1972*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Jag är medveten om att det under åtskilliga år mellan kommuner, samhällsorgan och företag har skapats ett informellt informationsutbyte som har varit värdefullt, och det bör fortsätta. Men jag är övertygad om att detta sett mot dagens och morgondagens krav inte är tillräckligt. Här föreligger ett behov av mera systematiska och omfattande kontakter. Jag är därför litet grand förvånad över moderaternas inställning. I fråga om informationssystemet har vi haft kontakter med några av de stora organisationerna på företagsidan. De har visat ett positivt intresse genom att själva förbereda företagen inom sina organisationer på hur man skall kunna svara mot de krav och önskemål som samhället ställer.

Syftet med denna informationsverksamhet är att skapa ett underlag för en bättre planering, en ökad samordning och väl avvägda beslut som möjliggör ett effektivare utnyttjande av våra totala resurser. Detta innebär att det här inte enbart kan bli fråga om en information från företagen till samhällsorganen. Lika viktigt är att samhället informerar företagsamheten om sina utvecklingsplaner. Man eftersträvar här en ömsesidighet.

I remissinstanserna har man varit mera förstående för dessa synpunkter. Vi har därför lagt fram förslaget med sikte på en praktisk försöksverksamhet, och vi får så småningom vinna erfarenheter av denna försöksverksamhet. Låt mig bara i denna del säga att en av de frågor som jag anser bör uppmärksammas inom försöksverksamheten är möjligheterna att inom informationssystemets ram samordna annan pågående eller planerad informationsinsamling så att företagens uppgiftslämnande förenklas och inte blir onödigt betungande.

Det informationssystem som byggs upp har sin tyngdpunkt i det kommunala och regionala informationsutbudet men det gäller här också kontakterna och samarbetet mellan företag och institutioner med mer riksomfattande verksamhet och betydelse, och de centrala myndigheterna anser att en ökad kontinuitet och stabilitet är önskvärd. Det har förekommit en mängd spontana och informella kontakter, men jag anser att detta inte bör hindra att man prövar nya vägar för att skapa mera permanenta kontaktkanaler.

I detta syfte har vi föreslagit att det under en försöksperiod på tre år skall prövas ett system med offentliga styrelseledamöter i sammantaget högst 30 förvaltningsbolag och allmännyttiga stiftelser. Jag anser att det är intressant att pröva detta medel som ett instrument för att bredda beslutsunderlaget i styrelserna och härigenom söka få större samklang mellan företagens dispositioner och samhällets näringspolitiska och sociala strävanden.

Det är med ett visst beklagande jag lyssnade till det uttalande som fru Nettelbrandt gjorde — på folkpartiets vägnar, antar jag — då hon sade att vi nu ville sätta in representanter i förvaltningsbolaget för att på detta sätt påverka eller styra företagen och att vi på det sättet gav utrymme för en mygeleekonomi. Vad är detta för trams, om jag får uttrycka det riktigt. Jag säger här att det är nödvändigt att få större samklang mellan företagens dispositioner och samhällets näringspolitiska och sociala strävanden. Vi kan inte begära att i dessa förvaltningsbolag skall sitta representanter för de ägarintressen det här gäller som har klart för sig de

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

synpunkter vi med hänsyn till samhällets näringspolitiska och sociala strävanden vill lägga på en del av de aktiviteter och åtgärder som skall vidtas. Det är ju inte märkvärdigare än att vi har gått in i en del av bankerna med offentliga styrelserepresentanter. Jag vet inte vilken erfarenhet herr Helén har av detta – *herr Helén var liksom jag inte med under så lång tid*. De som inbillar sig att representanterna från samhällets sida nu går in i bankerna eller förvaltningsbolagen och styr deras dispositioner har mycket litet förståelse för hur sådana styrelser verkar. De överskattar den betydelse som en eller två representanter, även om dessa är utsedda från samhällets sida, har i ett sådant sammanhang.

Jag är väl medveten om att herr Helén lämnade banken i Göteborg. Ändå har jag uppmärksammat att Göteborgsbanken överlevde också den period då herr Helén var med i dess styrelse, och den fortsätter sin verksamhet även om det nu sker i närmare kontakt med det småländska verksamhetsområdet.

Men jag tror att man här från folkpartiets sida gör sig skyldig till en felsyn när man försöker skilja ut å ena sidan samhällspolitiska intressen, som tillvaratar medborgarnas intressen, och å andra sidan vad som sker i en del av våra i och för sig mäktiga ekonomiska institutioner – som förvaltningsbolagen utan tvivel är – där vi inte via en lagstiftning kan få in representanter för de anställda, som också i sin tur skulle kunna sägas ha en allmän samhällsanknytning.

Vi har begränsat detta till förvaltningsbolag och allmännyttiga stiftelser, och det intressanta är att då det gäller de allmännyttiga stiftelserna säger folkpartiet inte nej. Där skulle det alltså inte kunna bli fråga om någonting av de bekymmer som fru Nettelbrandt gav uttryck för, utan det är först när man kommer till förvaltningsbolagen som bekymren uppstår.

Jag har sett motioner som går i en helt annan riktning, som är kritiska därför att vi inte har utvidgat detta till direkta produktionsföretag, och jag kan förstå också de synpunkterna. Men vi vill steg för steg utvidga den demokratiska medverkan och insynen i verksamheten. Att vi i detta sammanhang i första hand lägger vikt vid att de anställda får möjlighet till en representation i styrelserna, i beslutsinstanserna, ser vi som utomordentligt angeläget. Men där inte detta når fram är det lika viktigt att vi utvidgar möjligheterna för samhället till den kontroll som vi anser är nödvändig.

Om ett system med offentliga styrelserepresentanter skall fungera så krävs det givetvis att de personer som utses är informerade om samhällets intentioner, bl. a. på det näringspolitiska området. Det förutsätter i sin tur någon form av fortlöpande kontakt mellan de offentliga styrelserepresentanterna och den som utsett dem. Därvid får naturligtvis inte behandlas enskilda företags- eller styrelsefrågor, utan det gäller en informationsverksamhet, inte minst utifrån samhällets intressen och samhällets förändringar och låtanden.

Förslaget om offentlig styrelserepresentation har från vissa håll kritiserats såsom innebärande statlig maktutövning utan demokratisk kontroll, och jag har sagt att jag inte kan dela denna uppfattning. De offentliga styrelserepresentanterna har inte – och kan inte agera med –

några myndighetsbefogenheter. Jag har tillräckligt förtroende för berörda styrelsers integritet och kompetens för att vara övertygad om att några missförstånd inte kommer att uppstå på denna punkt. I princip skall dessa representanter delta i styrelsens arbete med samma mandat, med delat ansvar för den verksamhet i vilken de deltar. Långtifrån att vara en statlig maktutövning utan demokratisk kontroll måste, anser jag, den föreslagna åtgärden ses som ett naturligt led i en strävan mot en breddad och fördjupad ekonomisk demokrati som möjliggör ett fortlöpande informationsutbyte och samarbete mellan företagen och samhället även i andra lägen än där akuta krissituationer föreligger.

Beträffande förslaget om rätt för de anställda att utse styrelserepresentanter i vissa bolag och ekonomiska föreningar, så fyller detta naturligtvis en väsentlig uppgift. Inte så att jag för ett ögonblick skulle vilja påstå att en minoritetsrepresentation för de anställda i vissa styrelser är hela lösningen på företagsdemokratis problem — det har jag redan tidigare sagt. Nej, för detta krävs insatser på en bred front och av många olika slag. Men som *ett* element i ett system av olika demokratiseringsåtgärder har styrelserepresentationen en väsentlig funktion att fylla. Den ger de anställda en plattform att verka utifrån när det gäller att vinna gehör för betydelsen av att i företagen genomföra även andra demokratiseringsinsatser, och då är jag övertygad om att en vidgad företagsdemokrati och ökat löntagarengagemang i företagen också verkar effektivitetsstimulerande. Detta bör även vara i näringslivets intresse. Och här skall jag gärna säga att jag med tillfredsställelse lyssnade till det uttalande som herr Hovhammar gjorde om de insatser, som han har upplevt att de anställda i företagsnämndsarbetet gjort, och där han gav betyget om skicklighet och kunnighet från deras sida i bedömandet av företaget och företagens möjligheter.

Det är klart att vi gärna hade sett, som jag sade, att man hade löst det här på annat sätt än via lagstiftning. Men när inte möjligheter förelegat att nå ett avtalsmässigt resultat, så är lagstiftningen den väg som vi i andra sammanhang fått välja. Och jag vill här starkt framhålla att den föreslagna lagstiftningen på intet sätt tar ut eller minskar arbetsmarknadsparternas traditionella roll och handlingsfrihet. Lagen ger de anställda en rätt men ingen skyldighet att utse styrelserepresentanter. Det förutsätter ett initiativ från de lokala fackliga organisationernas sida. Inget hindrar parterna att genom lokala överenskommelser välja andra lösningar på insyns- och inflytandeifrågorna än den lagstiftaren erbjuder.

Slutligen kan lagen endast ge en allmän ram för samspelet mellan löntagar- och ägarintressen i företagen. Det blir ofrånkomligen så att parterna själva måste ge detta samspel ett konkret innehåll och också ta ansvaret för de resultat som kommer ut av arbetet. Det betyder att de anställda genom styrelserepresentanterna får en vidgad insyn och ett inflytande i de företag där de arbetar. Det är därför naturligt att styrelserepresentanterna utses av de anställda inom deras lokala fackliga organisationer. Jag finner det ganska klart att vad man därvid i första hand bör sträva efter är att välja sina representanter bland de anställda i respektive företag.

Man talar ofta från borgerligt håll om att socialdemokraterna först och

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

främst i sin allmänna politik eftersträvar en centralistisk uppläggning av åtskilligt i samhället. Men det förslag som nu diskuteras är väl ett utomordentligt vittnesbörd om hur vi försöker att till det lokala planet lägga ner aktiviteterna. Det är en decentraliseringsåtgärd som sträcker sig långt och där vi med de fackliga rörelserna har varit helt överens om att det är de lokala representanterna, de i företagen anställda, som skall ingå i styrelsen. Men, ärade kammarledamöter, vid våra överläggningar har vi inte minst från tjänstemannahåll fått det önskemålet framställt, att vi måste kunna erbjuda ett undantag från huvudregeln om att det är de lokalt anställda som skall ingå. Man har nämligen gjort gällande att det har förekommit – vilket inte kan uteslutas – att de som har varit med i företagsnämndens arbete eller deltagit i annan kontaktverksamhet med företagets ledning har blivit mer eller mindre trakasserade. Detta har varit en psykisk påfrestning för dem, som de inte har kunnat klara. Därför har man velat ha en reserv, en möjlighet att i sådana fall kunna utse någon annan än den som är direkt anställd i företaget. Jag tycker det är ganska rimligt att man respekterar en sådan önskan. Jag är medveten om att sådana trakasserier inte hör till vanligheten, det är undantag som bekräftar regeln, nämligen att förhållandena är ganska goda. Men i det ögonblick som man från organisationernas sida säger att det förekommer trakasserier får vi också se till att vi har denna möjlighet att i vissa fall gå en annan väg än över en direkt representation på det lokala planet. Och det är bara där särskilda skäl föreligger som man skall kunna utse någon annan än en i företaget anställd.

Jag vill säga att det är att grovt underskatta de fackligt organiserade löntagarnas ansvarsmedvetande och sunda förstånd, om man tror att denna valfrihet skulle komma att missbrukas. Jag anser att de förslag till sådana begränsningar som framförts i flera motioner bottnar i en sådan misstänksamhet gentemot de fackliga organisationerna och deras medlemmar.

Herr talman! Jag betraktar de förslag vi nu behandlar – och som jag hoppas att riksdagen kommer att godtaga – som viktiga steg på vägen mot en mera fullödig demokrati och mot en rimligare värdering av de anställdas insatser i produktionen och i arbetet. Det är riktigt att försöka skapa reella möjligheter för de arbetande att kunna påverka sin egen situation i den miljö de måste vistas under så lång tid av sin levnad.

Styrelserepresentationen är inte en slutgiltig lösning, eller den enda lösningen, på de problem som finns på det område som vi benämner företagsdemokrati. Den är bara ett led. I sin strävan till ökat medinflytande har den fackliga rörelsen satt lönekampen, de sociala förändringarna och arbetstidsproblemen i främsta rummet tillsammans med organisatorisk uppyggnad av företagsnämndernas verksamhet med förgreningar till projektgrupper och grupper för diskussion ute i avdelningarna om företagets och de anställdas angelägenheter. Det arbetet skall fortsätta och intensifieras. Men den verksamhet det här gäller, alltså diskussionerna ute på arbetsplatsen, i avdelningarna och i kontoren som leder fram till förslag om åtgärder rörande arbetsmiljön, arbetets uppläggning och en rad andra frågor som intimt berör de anställda, leder ändå slutgiltigt upp till de beslutande församlingarna. Och där skall då

representanter för de anställda, för dem som har fört diskussionerna och lagt fram förslagen, kunna plädera för de förslag som framkommit och delta i besluten om dem. Och de skall kunna göra det på lika villkor med de andra som sitter i styrelsen. Det är först då som det företagsdemokratiska arbetet blir verkligt meningsfullt och inte bara får en informerande karaktär. Det är där man tar ansvar och deltar i ansvaret, samtidigt som man tar på sig en mycket långtgående skyldighet.

Jag delar inte vänsterpartiet kommunisternas uppfattning att de anställda inte skulle ha tillräckligt ansvar och tillräckligt kunnande för att delta i sådana verksamheter och samtidigt ha helt klart för sig vad den fackliga verksamheten, lönekampen och intressekampen kräver av dem också i fortsättningen. Det är inte på den punkten man kommer att hamna i något slags konflikt. Jag tycker att vpk underskattar tjänstemännens och arbetarnas förmåga att handha sina och sina medintressenters angelägenheter.

Jag skulle också vilja säga några ord till de många inom företagarkvärlden som har uttryckt sin tveksamhet om, för att inte säga rest ett motstånd mot, styrelserepresentation för de anställda – jag har i något sammanhang läst uttalanden som visar att man anser de anställda okunniga och oförmögna att delta i ett sådant arbete. Jag skulle vilja ställa frågan: Vilka skulle kunna vara mera kunniga om arbetsmiljön, om arbetstrivselns problem eller om en rad produktionsmässiga problem än just de som är engagerade direkt i arbetet? De för med sig in i styrelserummet en kompetens och ett kunnande som sträcker sig väsentligt längre än företagsledarens och ägarens, det är kombinationen av ekonomiskt, företagsmässigt kunnande och de anställdas kompetens och kunnande som med ett gemensamt intresse för verksamheten – verksamheten är ju i sig något av ett gemensamt intresse – kan komma att ge resultat.

Herr talman! Med det beslut som vi kommer att fatta tar vi ett steg som för demokratin vidare. Det rör sig naturligtvis inte om någon slutsten -- det har jag tidigare sagt. Vi kommer att möta en rad nya problem. De anställdas möjligheter att påverka anställnings- och avskedandefrågor utreds, och vi kan förvänta förslag som säkerligen kommer att leda till åtgärder med möjligheter till medinflytande. Den överarbetning av aktiebolagslagen som pågår kommer i mycket att rätta sig efter den vidareutveckling av demokratin som vi nu kommer att besluta om. Efter hand får vi ta de nya steg som aktualiseras.

Vi har säkerligen alla uppmärksammat de ansträngningar som görs av LO och TCO för att ge dem som skall ingå i styrelserna en ytterligare kompetens. Det är klart att man där stöter på en rad juridiska och ekonomiska problem som det inte är att begära att de anställda skall ha kunskaper om men som de ändå behöver ett mått av insikt i. LO har för sin del startat en mycket omfattande utbildningsverksamhet. Man har för detta ändamål av staten begärt ett bidrag till kostnaderna, och jag hoppas att det inom kort skall bli möjligt att redovisa en positiv inställning till organisationernas propåer om ekonomiskt stöd till denna utbildningsverksamhet.

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har svårt att tänka mig att den sympatiska industriministern skulle kunna göra mig ledsen för något som han säger. Men jag måste tillstå att jag däremot blev något förvånad när industriministern inledde sitt intressanta anförande med att tala om vad ett antal socialdemokrater gjort i denna fråga på 1920-talet. Jag skall gärna erkänna att mitt kunnande brustit på den punkten – jag hade inte studerat protokollen från början av 1920-talet, och det är en brist. Men det har kanske större betydelse för dagens verklighet vad socialdemokraterna gör i dag och har gjort under den närmast föregående tiden.

Sedan jag nu studerat protokollen från 1920-talet har jag dock funnit att det då gällde utarbetande av lagstiftning om *driftnämnder*. Såvitt jag kunde se var detta ganska väsensskilt från den fråga om representation i styrelserna som vi har att besluta om i dag. Jag tror mera på – så långt jag nu hunnit läsa protokollen ... att det var en förberedelse till företagsnämndsverksamheten.

Jag vill emellertid inte alls fränkänna det förslag som socialdemokraterna framlade i början av 1920-talet dess förtjänster. Men det har nu gått 50 år sedan dess, och 40 av dessa 50 år har industriministern eller hans tidigare kolleger haft regeringsansvaret i det här landet. Vad gjorde socialdemokraterna i denna fråga under 1930-talet när man kommit i regeringsställning? Vad gjorde man under 1940-talet, och vad gjorde man under 1950- och 1960-talen? Det skulle berika debatten om vi fick reda på vilka initiativ som då tagits för att förverkliga dessa intentioner.

Industriministern gick tillbaka till 1920-talet. Låt mig gå tillbaka bara till 1957 när den första folkpartimotionen om paragraf 32 väcktes. Då motsatte sig samtliga socialdemokrater med undantag för nuvarande justitieministern det förslaget. Därför är läget i dag det som industriministern slutligen summerade, nämligen att vi ännu får vänta bara på utredningsförslag i denna viktiga fråga.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Industriministern angriper mig och folkpartiet tydligen därför att han är oroad över den opinionsbildande roll som folkpartiet spelat för att vidga de anställdas medinflytande just i deras egenskap av anställda. Hade inte detta varit det rätta tillfället att generöst erkänna, att Sven Wedén och folkpartiet 1967 spelade en verklig pionjärroll, både i den politiska debatten och i praktiken? I det företag där Sven Wedén var verkställande direktör öppnade han i kontakt med verkstadsklubben och SIF-klubben möjligheter till den styrelserepresentation som nu allmänt erkänns som ett bra instrument för att, utöver inflytandet på andra nivåer, säkra de anställdas insyn och medbestämmande.

Industriministern försöker dra upp en konstlad motsättning mellan våra ställningstaganden. Han förstår inte varför vi säger nej till styrelserepresentation i industri- och förvaltningsföretag men accepterar sådan i affärsbankerna. Den saken har vi klarat ut mycket tydligt. Vi accepterar styrelserepresentation i bankerna därför att dessa från samhället har övertagit myndighetsfunktioner. Det gäller ingalunda förvaltningsbolagen och industriföretagen.

Torsdagen den
14 december 1972*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m.*

Det är herr Strängs uttalande på SAP-kongressen – att socialdemokratin nu är ute för att styra företagen direkt, bl. a. med hjälp av AP-fonderna – som gör att det här måste sägas klart ut var gränsen går mellan ett berättigat inflytande för de anställda i företaget och ett felaktigt insättande av statliga representanter i med varandra konkurrerande företag utanför banksektorn.

Den falska historieskrivningen om min roll i Göteborgsbanken har industriministern varit ute och kuskat med i landet. Jag trodde ni hade så goda kontakter inom regeringen att finansministern och statsministern hade upplyst om skälet till att jag avgick. När SE-banken bildades, frågade man mig offentligt om jag skulle kunna acceptera att bli utsatt för samma behandling som de socialdemokratiska representanterna i dessa båda banker, nämligen att bli helt förbigången med information på det stadium då alla möjligheter till handlingsfrihet stod kvar. Jag svarade då offentligt: Nej, någonting sådant kan jag inte acceptera. Sedan inträdde den situationen att herr Sträng förbjöd Göteborgsbankens ledning att lämna information till mig, och jag har därför meddelat herr Sträng skälet till min avgång.

Vi skulle naturligtvis kunna fortsätta den här debatten länge, i synnerhet som herr Johansson gör den så trevlig med sina historier. Herr Johansson är som alltid en förträfflig historieberättare, men såsom historieskildrare är han mycket klen.

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att industriministern och jag är överens när det gäller de anställdas representation i företagets styrelser. Jag tror att vi båda var och en på sitt sätt har praktisk erfarenhet av hur viktigt det är att de anställda får bestämmanderätt inom företagen på det sätt som nu sker. Det tycker vi är positivt.

Skillnaden i tänkande är bara den att vi på vårt håll anser att representanterna i styrelserna *skall* utses bland de anställda, medan herr Johansson säger att de *i första hand* skall väljas bland de anställda. Men i sak är vi alltså överens.

Däremot är vi inte överens när det gäller offentliga representanter i vissa aktiebolag och stiftelser. Vi har från vårt parti sagt att näringspolitiken hittills har utövats inom ett system av lagar och *förordningar*. Genom offentlig styrelserepresentation bryts nu detta system och möjligheten att utforma en del av näringspolitiken vid s. k. kontaktkonferenser mellan offentliga styrelseledamöter och som det heter, företrädare för samhället, där styrelseledamöterna delges "samhällets intentioner". Den företagsstyrelse som delges önskemål från statsmakterna genom offentlig styrelseledamot känner givetvis en stark press – jag har tidigare i dag berört detta – att handla i enlighet med dessa önskemål. Inte minst den selektiva näringspolitiken ger offentliga styrelseledamöter en alldeles särskild maktställning. Den ordning som nu skapas genom regeringens förslag tycker vi innebär mycket stora risker, bl. a. för en hel del godtycke.

Det har gjorts principiella och praktiska invändningar mot att den statliga styrelserepresentationen i företagen minskar genom att förslaget

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m.*

inskränkts till förvaltnings- och investmentbolag. Industriministern förklarade alldeles nyss att dessa har en mycket nära bankanknytning och att inriktningen av försöksverksamheten sålunda bildar ett naturligt komplement till det nuvarande systemet med offentlig styrelserepresentation i affärsbankerna. Det kan vi inte acceptera. Jag vill erinra om att moderata samlingspartiet motsatt sig nu gällande ordning med offentlig representation i bankstyrelserna. Investmentbolagens styrelser fattar självständigt de beslut som rör bolagens angelägenheter. Investmentbolagens verksamhet är också helt skild från vad som utmärker en bankrörelse, jag vill även ha sagt detta. Förvaltnings- och investmentbolagen bör, anser vi, tillåtas handla enligt de allmänna regler som gäller för aktiebolag.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag har inte uttalat mig om varför eller hur herr Helén lämnade Göteborgsbanken. Jag har bara noterat att herr Helén har lämnat den plats som han hade i styrelsen för en av bankerna. Jag har inte gått in på några andra problem; i den delen föreligger en missuppfattning. Jag tillåter mig säga att jag inte kan förstå att vare sig herr Helén eller banken blev lidande av att herr Helén fanns med i bankens verksamhet.

Det skulle vara mycket intressant att ställa upp herr Hovhammar mot herr Helén eller moderata samlingspartiet mot folkpartiet. Det väsentliga i detta sammanhang är att undersöka vad som gör att moderaterna motsätter sig en representation i både banker, allmänna stiftelser och förvaltningsbolag, under det att herr Helén och folkpartiet är med på att ha en representation i bankerna och — kan jag tänka mig, eftersom man har motionerat om det — även i försäkringsbolagen och i stiftelserna.

Är det inte ändå så, att detta för moderaternas vidkommande är ett ägarproblem, eftersom de enskilda bankernas liksom de enskilda stiftelsernas kapital är privatägt? I det ögonblick när besluten fattas i banken eller stiftelsen, är det då inte en lika funktion? Besluten i banken påverkar i åtskilliga sammanhang förhållandena i vårt samhälle, det må gälla lån eller krediter till företag, bostadsbyggande eller annat. Besluten i förvaltningsbolagen påverkar ju på samma sätt utvecklingen i vårt näringsliv, vilket i sin tur får verkningar på hela samhällsutvecklingen. Vad är det för skillnad, herr Helén?

Och är det då inte angeläget att den kunskap, den insikt om vad som utifrån en samhällelig näringspolitik och utifrån intresset för en samhällelig utvecklingsplan ter sig angeläget, också kommer med i diskussionen före besluten om åtaganden i stiftelsen eller i banken, så att det intresset blir representerat? Det är detta vi syftar till. Därför är den inställning som folkpartiet har intagit alldeles oförklarlig för mig. Den måste botten i misstänksamhet mot de enskilda företrädare för samhällets intressen som kommer att sättas in i de här funktionerna. Man tilldelar dem — och tror dem om att kunna spela — en helt annan roll än vad som är avsikten.

Jag tog upp 1923 års betänkande och 1924 års motion om driftsnämnder mera därför att jag tycker det är litet övermaga av folkpartiet att gå ut och säga: Det är vi som har uppträtt som de första på

skansen för att försöka åstadkomma en lagstiftning till förmån för de anställdas representation och medverkan i företagets styrelser.

Fru Nettelbrandt vet detta nu, sedan också hon har läst litet om det. Hon har rätt när hon säger att det var fråga om driftsnämnder. De skulle utses bland arbetare och företagsledare, varvid man skulle bereda arbetarna vidgad insikt i produktionen och öka förmågan till aktiv verksamhet för dess främjande samt åstadkomma en förbättrad samverkan mellan företagets arbetare och ledning. Hela den demokratiska utvecklingsprocess som vi nu befinner oss i har ju någonting av samma syfte.

Jag väntade mig, herr talman, den fråga som fru Nettelbrandt ställt: Vad har ni då gjort under de år som gått sedan 1925 och fram till nu? Jag skulle mycket kort vilja svara att vi har lyssnat till den fackliga rörelsens intressen och önskemål, eftersom dessa frågor i första hand berör den. Jag kan förstå den fackliga rörelsens företrädare när de har talat om lönekamp, eftersom vi kan se 1920-talet, 1930-talet och 1940-talet framför oss med den fackliga lönekampen – kampen för förkortad arbetstid, bättre sociala förhållanden och en rad andra problem, som måste ställas i förgrunden bara därför att de har varit mera näraliggande än det här i och för sig mycket viktiga problemet. Det var, som jag sade, först år 1946 som man träffade den första uppgörelsen om företagsnämnderna för att på det sättet kunna ingå i ett närmare samarbete med företagsledningarna. Efter 20 år konfirmerar man nu detta. Jag antar, att man efter de erfarenheter som vunnits ändrar en del av reglerna eller att målsättningen nu sträcker sig något längre. Jag har erinrat om att vi efterhörde LO-ledningens uppfattning om införande av en lagstiftning, för vilket LO 1967 inte var moget. Det är ju detta jag säger, fru Nettelbrandt. Jag tycker att det är en brist. Jag är medveten om fru Nettelbrandts direkta kontakter med tjänstemannarörelsen. Men hade ni 1967 tillfrågat tjänstemannarörelsen om dennas intresse? Under alla omständigheter hade ni inte kunnat orientera er om den inställning man hade inom LO-ledningen till dessa problem. På en direkt förfrågan från regeringen ansåg man att tiden ännu inte var mogen för att ta nästa steg i den här utvecklingen.

Detta är förklaringen till att vi inte gått längre under denna tid, fru Nettelbrandt. Jag tycker att det gått alldeles för lång tid, och jag känner en viss besvikelse över att detta inte kommit tidigare. Men det skulle aldrig falla oss in att vidta sådana långtgående åtgärder mot den fackliga rörelsens intressen. Det är förklaringen.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är tydligen nödvändigt att än en gång upprepa de särskilda skäl som vi från folkpartiet anfört för en statlig styrelserepresentation på försök i banker och stiftelser.

Det gäller särskilda skäl, i bankernas fall att de från samhället på sig fått överförda myndighetsfunktioner. När det gäller stiftelserna är motiveringen speciella skatteregler och det förhållandet att de i fråga om forskning och social verksamhet direkt kompletterar statens och kommunens insatser. Men det viktiga och det som industriministern försöker

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelseresrepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

trolla bort är att vi i dag är ute för att ästadkomma en så väsentlig förändring i det svenska näringslivet som att ge de anställda just i deras egenskap av anställda en helt annan grad av medinflytande än hittills. Detta är ju den stora frågan, och den får icke trollas bort av några konstlade partipolitiska piruetter i fråga om vem som var först.

Jag har sagt att jag tycker det vore naturligt med ett generöst erkännande från regeringsbanken att Sven Wedén här gjorde en viktig pionjärinsats när han tog täten, medan ännu SAF, LO och SAP stod sura vid vägen och tittade på. Han tog initiativ och genomförde i praktiken en verksamhet som nu fullföljts. Däremot, herr industriminister, har jag aldrig ett ögonblick sagt – vare sig nu eller tidigare – att dessa förträffliga organisationer skulle ha raglat omkring på den här vägen. Det hör faktiskt till förvanskningarna.

Nu vill jag inte ett ögonblick antyda att herr Johansson i Ljungby på något sätt skulle vara i samma situation som mannen på väg från Växjö till Lenhovda. Han slank ner i diket – herr Johansson saknar ju vissa bestämda förutsättningar för att hamna i en sådan situation.

Däremot upplever jag situationen i fråga om folkpartiets och socialdemokratins roll när det gäller att gå vidare på den stora viktiga vägen mot ett fortsatt ökat medinflytande för de anställda i företagen på det sättet, att herr Johansson faktiskt trevar och vacklar därför att han är ett offer för herr Strängs feltänkande att det viktiga skulle vara att staten direkt skall styra företagen, medan det viktiga i själva verket är de anställdas roll. Däremot kan jag tänka mig att det till sist blir ett litet försonande drag över vår debatt, om herr Johansson när han yttrade sig om smålandshistorien avsåg att från sin plats just på regeringsbanken antyda: "Vänta ett litet ögonblick så blir här ledigt." Då kan vi ju göra jobbet!

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Industriministerns anföranden är vanligen väldigt logiska och sakligt uppbyggda, men jag måste säga att jag inte kunde följa honom i det senaste anförandet. Man kan väl ändå inte på det sättet sitta på två stolar, att man dels menar att man drivit denna fråga från början, att man så att säga har upphovsrätten – i den mån den saken skall vara värd en särskild mässa – dels menar att man inte har tagit upp den här frågan av det skälet att organisationerna inte velat det. Man får väl ändå lov att bestämma sig för den ena av linjerna.

Riksdagens protokoll – under de årtionden någon av oss varit här närvarande – vittnar om vilket ointresse den socialdemokratiska regeringen visat när det gäller att ta upp denna fråga på det politiska planet. Jag har utgått ifrån att riksdagens protokoll i alla fall ger en korrekt bild av vad som hänt i riksdagen.

Det kan finnas speciella skäl för att inte föra en fråga till det politiska planet. Jag vill inte säga att de skälen är ointressanta, de kan vara motiverade ur vissa synpunkter. Men vi får ändå utgå ifrån fakta och inte motivera varför frågan inte tagits upp samtidigt som man påstår att den tagits upp. Därmed tycker jag det kunde vara nog talat kring upphovsrättsfrågan.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

När det gäller frågan om att höra med de olika organisationerna vill jag gärna knyta an till frågan om § 32, som jag inte hade tänkt nämna om här i dag. Men det var industriministern som drog in den i debatten och sade att den – liksom §§ 2 och 3 – nu befinner sig på utredningsstadiet. Det är ju av föga glädje för de människor som i dag skulle ha behövt ett förverkligat beslut.

Många i vårt land skulle nu varit lyckliga om t. ex. frågan om anställningstryggheten hade varit löst och inte befunnit sig på utredningsstadiet. Det är precis som herr Johansson i Öckerö – som de flesta av oss kommer ihåg – en gång sade: Man kan inte segla på en positiv skrivning. Man kan inte heller leva på en aldrig så positiv skrivning vare sig till eller i eller från en utredning. Det man skulle behöva vore ett genomfört anställningsskydd, men det kravet motarbetade regeringspartiet i 13 år.

Sedan vill jag, herr talman, bara med anledning av industriministerns första anförande mycket kort summera: Vi vänder oss med skärpa mot att den statsmakt som kontrollerar, stöder och ställer krav på företagen samtidigt skall sitta ned och fatta beslut inne i företagen. Det innebär ett brott emot den klara ansvarsfördelningen mellan den offentliga myndighetsutövningen och företagets inre beslut, som måste upprätthållas i ett samhälle av vår typ. Att en sådan principiell syn skulle vara trams är en uppfattning som får stå för industriministerns räkning.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill klart deklarerat att jag med den största tillfredsställelse hälsar den stora enighet som råder om lagstiftning om representation för de anställda i företagens styrelser. Det är bara vpk som här har en avvikande mening.

Låt mig säga till folkpartiet!

Vad jag tog upp gällde inte upphovsmannarätten i första hand. Jag har tagit upp en del uttalanden som gjorts. Det var dels folkpartiledarens uttalande till den motion han lämnade 1967. Dels var det ett uttalande som, om referatet är riktigt – jag har bara läst referatet – gick ut på att nu hade LO, TCO och SAF krävt sig upp ur diket för att gå på den väg folkpartiet utstakat.

All right, jag gjorde kanske inte en förvanskning men ett försök att teckna en bild av vad som skulle ha inträffat när jag sade att man kom arm i arm raglande fram på denna väg. Men i själva verket låg bakom utomordentligt hårda förhandlingar som inte ledde fram till ett resultat. TCO och LO vände sig gemensamt i en skrivelse till regeringen och begärde lagstiftning. Det, menar jag, kan man inte beteckna som att tre parter stiger ur diket och upp på vägen. Detta var bakgrunden till att jag tog upp de uttalandena. Precis som om vi inte skulle ha ägnat oss åt de här problemen tidigare.

Men det finns en sak som skiljer oss här, och det är naturligtvis det förhållandet att den politiska arbetarrörelsen representerad i socialdemokratin och den fackliga arbetarrörelsen är något av en gemenskap, har arbetat i nära samförstånd under årtionden och sökt att lösa problemen i en facklig kamp, genom lagstiftning, över sociala åtgärder osv. när man inte har kommit fram på den fackliga vägen. Det är ju detta utomordent-

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

ligt intima förhållande mellan två rörelser, som ändå på något sätt är en gemenskap, en arbetarrörelse, som har varit det stora, det bärande i hela denna verksamhet, där vi naturligtvis inte söker göra något som skulle strida mot dess intressen utan där vi oavsläppligt för diskussionerna om vad som är ett intresse på den fackliga sidan, t. ex. i en så utomordentligt viktig angelägenhet som skapandet av förutsättningar för en styrelserepresentation är.

Men all right, låt det vara vid det som har sagts. Jag är glad över att det nu råder samförstånd om att vi skall klara den här uppgiften, och jag hoppas att man ute i de lokala fackliga organisationerna skall ta det här på allvar. Jag har fått höra många uttalanden från lokalt håll, där man säger: Vi är medvetna om ansvaret. Vi är beredda att axla det ansvaret. Det hälsar jag med den största tillfredsställelse.

Sedan skall jag bara konstatera att det råder en ideologisk skiljaktighet mellan oss i fråga om samhällets engagemang också på det ekonomiska området. Och jag stannar vid att konstatera det. Vi får respektera varandras uppfattningar. Vi säger att det är angeläget att på det ekonomiska området bereda möjligheter för de anställda och för samhället att påverka utvecklingen genom att påverka besluten där de fattas. Det är bakgrunden till vårt förslag, som vi hoppas att riksdagen skall godta.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag vill gärna understryka det uttalande som industriministern här redan har gjort, där han pekade på det intima samarbetet mellan den fackliga och den politiska arbetarrörelsen.

De lagförslag som vi nu har att ta ställning till är också resultatet av ett sådant växelspel som vi har varit vana vid under de år som arbetarrörelsen har haft inflytande i de beslutande instanserna i vårt land.

Både industriministern och utskottets ordförande, herr Ingvar Svanberg, har på ett utomordentligt sätt gett oss en skildring av vad de olika lagförslagen innehåller, varför jag bara kommer att göra några kommentarer till ett av lagförslagen, nämligen om styrelserepresentation för de anställda i vissa aktiebolag.

Herr talman! Det som väl främst har drivit fram detta lagförslag om en försöksverksamhet inom företagsdemokratien är naturligtvis SAF:s nej till fortsatta förhandlingar med LO och TCO om styrelserepresentation. Svenska arbetsgivareföreningen ansåg sig nämligen inte ha någon som helst behörighet att på sina medlemmars vägnar godkänna en uppgörelse om de anställdas representation i bolagsstyrelserna. Enligt ett referat i tidningen Arbetsgivaren nr 7 1972 uttalade direktör Curt-Steffan Giesecke bl. a. följande:

”— Jag vill emellertid understryka — — — att avgörande för SAF-styrelsens beslut självfallet varit konstaterandet att SAF-delägarna inte givit föreningen några fullmakter i denna fråga. Vi kunde naturligtvis ha sonderat förutsättningarna för att erhålla en sådan fullmakt — vilket skulle ha krävt en mycket stor apparat — men med en till visshet gränsande sannolikhet hade svaret blivit nej. En lång rad företag har under den senaste tiden deklarerat att man är bestämda motståndare ’en

kapitulation från arbetsgivarnas sida'."

Ja, det är därför med mycket stor glädje man nu avlyssnar uttalanden under denna debatt från riksdagsmän som representerar företagsidan. Man hoppas självfallet att den positiva inställning som här har blivit deklarerad skall kunna medverka till en positiv utveckling för den kommande försöksverksamheten. Direktör Gieseckes uttalande i en för de anställda så viktig fråga inom företagsdemokratien har klart visat att Arbetsgivareföreningen i varje fall i början av 1972 intog en mycket negativ inställning till en minoritetsrepresentation för de anställda i SAF-delägarnas bolagsstyrelser.

Låt oss då samtidigt komma ihåg – som industriministern här tidigare har understrukt – att före detta uttalande hade föreningen med de stora löntagarorganisationerna haft ingående förhandlingar om styrelserepresentationen. Efter Arbetsgivareföreningens deklaration uppuktade LO och TCO regeringen med en begäran om lagstiftning för att om möjligt kunna säkra styrelserepresentationen i bolagsstyrelserna. Det finns väl därför i dag all anledning att räkna med att de stora löntagarorganisationerna är tacksamma över att det nu ligger ett – såvitt jag kan förstå – enligt deras uppfattning betydelsefullt lagförslag på riksdagens bord.

Mot denna bakgrund är det mycket svårt att förstå vpk:s kritiska inställning till den föreslagna försöksverksamheten. Liksom utskottet kan jag bara konstatera att vpk genom sitt ställningstagande ändå ganska klart underkänner fackföreningsrörelsens och tjänstemannarörelsens linje i arbetet för att utveckla företagsdemokratien.

Som bekant är det exempelvis enligt LO:s kongressprogram av år 1971 inte bara styrelserepresentationen som skall skapa möjligheter till en ökad insyn och inflytande i företagen. I ett sådant sammanhang bör styrelserepresentationen ses som en betydelsefull och kompletterande funktion. Det måste också vara värdefullt att vi får erfarenhet av de fackliga företrädarnas arbete i bolagsstyrelser.

Personligen tror jag att den dubbla lojaliteten i vissa sammanhang kan vara ett problem. Vad det närmast gäller är om de anställdas representanter skall kunna vara både styrelseledamöter, med uppgift att utveckla företagen, och samtidigt fackliga företrädare med företagsledningen som motpart. Glädjande nog så finns det redan i dag fackliga företrädare som har erfarenheter från styrelsearbete i företag, och enligt uppgift har de flesta enbart goda erfarenheter från det nya verksamhetsområdet. Men värdet av de anställdas medverkan i företagsstyrelserna kommer självfallet att öka, när vi får fram förslagen från den stora utredningen om § 32, dvs. om arbetsrättslagstiftningen. Det blir troligen i stor utsträckning denna utredning som skall ge oss betydelsefulla förslag för att åstadkomma en snabbare utveckling mot en tillfredsställande medbestämmanderätt på arbetsplatserna, i frågor sådana som organisation och ledning, personalpolitik och arbetets upplägning.

Det är också glädjande att i dag kunna notera att det finns starka krafter i rörelse för att förverkliga ett sådant program inom företagen. För en kort tid sedan antog både LO och TCO ganska långtgående program när det gäller företagsdemokratien. Det är vidare mycket positivt att dessa organisationer ute i sina olika lokala avdelningar bedriver en

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m*

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m.*

aktiv upplysningsverksamhet kring dessa frågor. Det behövs en sådan verksamhet ute i medlemsorganisationerna. För vi måste räkna med en ganska långsiktig process för att förändra de auktoritära miljöerna på arbetsplatserna ute i landet. Säkerligen kan vi utgå ifrån att demokrati-frågan kommer att stå i centrum för den fackliga och politiska debatten under hela 1970-talet. I reservationen nr 8 vill de borgerliga ledamöterna att arbetstagarrepresentanterna i bolagsstyrelserna skall vara anställda i företagen. Liksom departementschefen har dock utskottsmajoriteten ansett att personalorganisationerna bör få frihet att vidtaga de val som bäst gagnar medlemmarnas intressen. Jag tycker det är självklart att en sådan viktig uppgift bör förankras hos löntagarnas organisationer. Det är ändå de som har drivit fram frågorna kring företagsdemokratien och kommer med all säkerhet att göra detta även i framtiden. Därför bör de få hela ansvaret när det gäller att utse sina representanter till bolagsstyrelserna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag skall först bara rätta industriministern och säga att vi inom vpk inte alls underkänner arbetarnas ansvar och kunnande. Vi vill gå längre än vad industriministern vill. Han vill bara att de skall få information. Vi vill ge de ansvarskännande arbetarna verkliga maktbefogenheter, och vi anser att de har det kunnande som fordras för detta.

Förslaget om styrelserepresentanter för de anställda i bolagsstyrelser är ur historisk synvinkel det mest kvalificerade samarbete som kan uppkomma mellan arbetsköparna och de fackliga organisationernas ledningar.

Förslaget presenteras som en reform för att öka de anställdas inflytande. Men innebörden i förslaget kommer fram när man granskar promemorian från industridepartementet och regeringens proposition. Klassarbetet skall ta ytterligare ett stort steg framåt. Innebörden är att de anställda och deras organisationer skall knytas upp hårdare till arbetsköparnas — dvs. SAF:s — målsättning och på så sätt smidigare påskynda den kapitalistiska strukturomvandlingen och koncentrationsprocessen.

I en tid när koncentrationen av kapital sker i snabb takt, när makten över de ekonomiska besluten kommer på allt färre händer, när den geografiska koncentrationsprocessen blir alltmer påtaglig, när koncentrationen för arbetarna på arbetsplatserna främst tar sig uttryck i än värre rationaliseringar, då föreslår regeringen att de anställda skall vara med och bidra till denna process.

På annat sätt kan man inte tolka propositionen. Den övergripande målsättningen skall vara företagets fortbestånd och utveckling, väl att märka utan maktförändringar men på de lönsamhetspremissor som det kapitalistiska systemet ställer.

Det finns två sätt att minska klassklyftorna i samhället. Man kan inskränka den nuvarande minoritetsklassens, alltså kapitalägarnas, inflytande och makt och i stället tillförsäkra den stora majoritetsgruppen,

nämligen arbetarklassen, detta inflytande och denna makt.

Arbetarklassen kan också – vilket regeringsförslaget innebär – knytas upp i ett samarbete kring kapitalägarklassens målsättningar. Det förslaget är ett uttryck för de framtidsvisioner som socialdemokratien har. Den här debatten visar att SAF:s förespråkare här i riksdagen, moderaterna, sluter upp bakom regeringsförslaget.

Utgångspunkten i förslaget är en lösning som skall minska motsättningar och friktioner i företagen för att underlätta den fortsatta omställningen.

I departementspromemorians avsnitt om arbetstagarledamöternas uppgifter och ansvar sägs: Den överordnade uppgiften för arbetstagarledamöterna liksom för övriga styrelseledamöter bör vara att efter bästa förmåga främja företagets fortbestånd och utveckling.

Man kan av detta utläsa att en arbetarrepresentant inte skall vara partsrepresentant. Han skall ju inte få vara med och behandla frågor rörande kollektivavtal eller frågor som rör stridsåtgärd. Förslaget är i denna del helt uppbyggt på att kapitalägarnas makt inte skall beskäras.

Hela förslaget bygger på den grundvalen att arbetarna och arbetsköparna har gemensamma intressen. I promemorian sägs att de anställda har viss grundläggande intressegemenskap när det gäller företagets utveckling och att det därför är en felaktig utgångspunkt att sätta de anställdas intresse mot företagets.

Man skall här observera att intressegemenskapen grundar sig på arbetsköparnas värderingar om hur företaget skall utvecklas. Det ter sig ganska märkligt att man i förslaget helt har kunnat förbise den faktiska grundläggande motsättningen mellan kapital och arbete.

Att man helt förtiger att det finns en grundläggande motsättning mellan kapital och arbete beror givetvis på att hela förslaget går ut på samarbete för att binda upp lönarbetarna. Motsättningen mellan ägarna till kapitalet och produktionsmedlen, å ena, och lönearbetarna som får sälja sin arbetskraft och inte äger något kapital, å andra sidan, kan man aldrig förtiga eller bortse ifrån. Det är på den punkten förslaget avslöjar sig självt.

Arbetarrepresentanterna skall knytas upp till SAF:s målsättningar "ökad produktivitet" och "effektivitet". Detta framgår klart av departementschefens uttalande i propositionen:

"För egen del vill jag framhålla att ett väsentligt motiv för de anställdas styrelserepresentation är att skapa bättre samarbets- och demokratiseringssträvanden på alla nivåer inom företaget. Styrelserepresentation måste därför ses som ett komplement till verksamheten i företagsnämnderna och de olika kommittéer och organ som fungerar inom ramen för denna verksamhet."

Det finns alltså här en koppling mellan verksamheten i företagsnämnderna och de anställdas representation i bolagsstyrelserna.

Företagsnämndsavtalet innebär inget som helst inflytande för arbetarna, och det vet de som har suttit i företagsnämnderna. Samråd före beslut kan på sin höjd förekomma. Men det mest intressanta i 1966 års företagsnämndsavtal är inte avtalet som sådant utan bilagan Överenskommelse om främjande av samarbete mellan företagsledning och de

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m.*

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

anställda. Där uppställes som första mål produktivitet och som andra mål arbetstillfredsställelse.

Bakgrunden till 1966 års företagsnämndsavtal visar också tydligt vilka som har fått igenom sina intressen när det gäller samarbetet. Under 1950-talets slut började starka krav resas från arbetarnas sida på en verklig företagsdemokrati -- arbetarnas ställning skulle förbättras. 1961 års LO-kongress behandlade de här frågorna och fick ta del av en hel del betänkanden. Bl. a. framhölls att företagsnämnden borde få säga sin mening innan beslut fattades. Kraven från kongressen var alltså inte särskilt stora, och det fanns ingen anledning för SAF att vara orolig. Men man var tydligen orolig. Bättre stämna i bäcken än i ån, resonerade man inom SAF. Hösten 1961 tillsatte SAF en referensgrupp för analys av de olika problem, som brukar upptas under beteckningen industriell demokrati. Referensgruppen presenterade sedan år 1965 ett betänkande, *Samarbete i framtidens företag*.

De mål som SAF ställde för företagsdemokratin blev: produktivitet, arbetstillfredsställelse och intressebalans. Referensgruppen, som alltså utarbetade SAF:s målsättning, analyserade samtidigt sin egen målsättning. Man konstaterade att analysen i viss utsträckning kommer mycket långt från det som traditionellt brukar ägnas debatten om företagsdemokrati och under alla omständigheter mycket långt från det som har någonting att göra med demokrati. Referensgruppen fortsatte: Kravet på ökat inflytande för de anställda är således en målsättning som är kontroversiell. Den hävdas av de anställdas organisationer. Den står i klar motsättning till företagets krav på bibehållen handlingsfrihet och är därför ej något lämpligt mål för analysen.

Produktivitet fastslogs av referensgruppen som en grundläggande målsättning med följande motiveringar: Det allt överskuggande kravet på företaget är nämligen ökad produktivitet. Ökad produktivitet är ej en demokratiseringsmålsättning men den är ett huvudkrav på företaget.

Referensgruppen fastslog till sist att den ökade produktiviteten aldrig fick ifrågasättas och var bara öppen för om det fanns samarbetsformer som kunde utnyttjas som hjälpmedel för fortsatt produktivitetsökning.

Fackföreningsrörelsen och SAF:s målsättningar om produktivitet och högsta lönsamhet, som företagsnämndsavtalet och vidhängande uppgörelser fastslår, integrerades således. Enligt regeringen och de borgerliga partierna skall arbetarna nu ytterligare "knytas upp" och sättas fast i samarbetsformer på arbetsköparnas villkor. Att SAF:s målsättning, som referensgruppen från 1965 kom fram till, går som en röd tråd genom alla samarbetsavtal visar bara det senast ingångna avtalet mellan LO och SAF, nämligen rationaliseringsavtalet som ersätter tidsstudieavtalet. Målen för rationaliseringarna skall vara ökad produktivitet, ökad arbetstillfredsställelse, bättre arbetsmiljö och trygghet i anställningen. Den målsättningen känner vi igen -- först står alltså ökad produktivitet. Här finner man väl de steg som herr Svanberg talade om -- en integrering steg för steg i Arbetsgivareföreningens målsättning. Men stegen kan riktas åt annat håll.

När man tittar på det föreliggande förslaget till styrelserepresentation för arbetarna ser man att de hittillsvarande arbetsformerna för en bolagsstyrelse också skall gälla för arbetarrepresentanten. Det rör sig då

Torsdagen den
14 december 1972*Styrelserrepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m*

främst om sekretessen. Sekretessbestämmelserna innebär att en arbetarrepresentant av den övriga styrelsen kan åläggas att ej föra ut ett visst beslut. Det kan röra för arbetarna mycket viktiga frågor, det kan vara sådana fall som avser inskränkningar eller nedläggning av drift, det kan vara nya produktionsformer – ja, det kan röra sig om många frågor som är av vital betydelse för de anställda. Det gäller väl framför allt sådana frågor där motsättningen mellan kapital och arbete kommer fram mycket tydligt. Ett bolag kan besluta om tystnadsplikt, och under tiden kan man förbereda en åtgärd. I de flesta fall skulle arbetarrepresentanten behöva informera alla och kanske också mobilisera arbetarna mot denna åtgärd. Detta kommer han alltså enligt aktiebolagslagen inte att kunna göra. Han kan visserligen avgå i protest, men han får inte i ett sådant fall tala om varför han avgår. Effekten av att avgå i protest blir minimal – till fördel för arbetsköparna. Likadant blir förhållandet med en reservation i en styrelse, om arbetarrepresentanten inte får tala om varför han reserverar sig.

Under en lång tid har representation för arbetarna i bolagsstyrelser diskuterats. I debatten har SAF framställts som motståndare till denna. Det är verkligen en sanning med modifikation. Skillnaden, om man ser till remissvaren, är att SAF vill ha sådan representation införd förhandlingsvägen, medan man nu tar till lagstiftningsvägen. Men en sak är mycket viktig att notera. Det finns inga principiella skillnader i synsättet hos regeringen och Svenska arbetsgivareföreningen i fråga om målsättningen för styrelsearbetet för de anställda. Man är överens om att den information som arbetarrepresentanten får skall betalas med att han är gisslan i styrelsen samt hela tiden är uppknuten till olika samarbetsformer.

Det sägs att det här förslaget är en del i en vidgad företagsdemokrati. Men kan man vidga någonting som inte finns? Svaret är naturligtvis nej. Företagsdemokrati har blivit ett modeord, men den förutsätter ju också en reell demokrati, något som vi verkligen inte har inom industrin. En sak måste slås fast: alla samarbetsavtal innebär att vägen till en verklig företagsdemokrati blir längre, och det gynnar bara kapitalägarklassen.

Fackföreningarna är i dag hårt uppbundna i klassarbete på klasslagarnas och Saltsjöbadsavtalets grund. Det är ett nät av samarbetsavtal som binder lönarbetarnas aktivitet och möjligheter att utveckla kamp för sina intressen.

Det längst gående och det farligaste i den vägen är Utvecklingsrådet för samarbetsfrågor, som bedriver en vetenskaplig forskning om hur man skall utveckla klassarbetet. Utvecklingsrådet kom till i och med 1966 års företagsnämndsavtal, och det innebär ett klassarbete som sker på en kvalitativt ny grund. Det är helt uppknutet till SAF:s målsättningar, liksom företagsnämnderna. I propositionen lägger departementschefen stor vikt vid rådets arbete och pekar på den försöksverksamhet som Utvecklingsrådet för samarbetsfrågor tagit initiativ till. Försöksverksamheten har ju utgjorts av styrelserrepresentation för de anställda i vissa företag.

Helt nyligen presenterades en undersökning som gjorts av ett forskarteam den s. k. Kronlundgruppen. Gruppen bankruttförklarar den

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m*

mest omfattande samverkansatsning som gjorts vid något företag, nämligen den vid LKAB. Misslyckandet beror på att det trots samrådsförfarandet blir som förvaltningsledningen vill därför att arbetarna saknar påtryckningsmedel. Kärnan i forskningsgruppens kritik är att samarbetet sker på företagets villkor. I samarbetet kan den part som inte äger produktionsmedlen, nämligen arbetarklassen, inte få sina berättigade krav tillgodosedda. Gruppen kommer därför till slutsatsen att det behövs en lokal strejkrätt, dvs. makt till de anställda.

Herr talman! Skall man ha ökat inflytande för de anställda, så är det en maktfråga. Arbetarna har under många år av snabb ekonomisk expansion i vårt samhälle gripit till maktmedel mycket sällan. Men i mitten och slutet på 1960-talet och fram till nu har det verkligen varit oroligt på arbetsmarknaden. Arbetarna har fått betala den snabba expansionen med sämre arbetsmiljöer, högre arbetstakt, skyddade verkstäder, sjuk- och förtidspensionering. Det visade sig att arbetarna måste gå till strid mot denna utveckling. De riktade sig främst – det var hösten 1969 och år 1970 genom gruvstrejken – mot klasslagarna och klassarbetet och också mot det samarbete på toppnivå som hindrade angelägna krav från arbetarna att bli genomförda.

Arbetarna krävde att paragraf 32 skulle bort och därmed de domar som fällts i arbetsdomstolen på grund av paragraf 32. Man ville ha strejkrätten åter, och man ville även ha löneformer med sådant innehåll att de minskar stressen och förslitningen. I denna rörelse från arbetarna krävdes även förhandlingsrätt i alla frågor och vetorätt i arbetsmiljöfrågor. Gemensamt för alla dessa krav är att de förskjuter makten i företagen till lönarbetarnas förmån.

De av arbetarna ställda kraven bekymrade tydligen också riksdagen. När man hösten 1970 hade avslagit en vpk-motion med detta innehåll, så beslutade riksdagen 1971 att tillsätta en utredning om frågor som berör paragraf 32 och klasslagarna. Men tyvärr är de direktiv utredningen fått inte i överensstämmelse med de krav som arbetarna ställt på sina arbetsplatser. Typiskt nog, skulle jag vilja säga, har utredningen fått namnet "utredning angående arbetsfredslagstiftningen".

Granskar man direktiven så kan man med fog påstå att de inte är sådana att man som resultat av utredningen kan vänta sig någon reell maktförskjutning inom företagen. Arbetsfred betyder ju här att arbetarnas bästa påtryckningsvapen, strejken, inte skall legaliseras. Utredningsdirektiven är så utformade att de väl sammansmälter med de samarbetsformer som företagsnämndsavtalet och styrelserepresentation innebär. De krav som ställs ute på arbetsplatserna skall alltså omvandlas till samarbetsformer.

Som ytterligare indicium för detta vill jag citera vad LO-chefen Arne Geijer sade i riksdagen 1971 när man beslutade om en utredning angående paragraf 32: "Om vi söker se in i framtiden finner vi snart att påfrestningarna på samarbetsorganen blir större. — — — 1970-talet blir det decennium då vi på samma sätt som under tiden omkring andra världskriget ställs inför uppgiften att förnya vårt system för förhandlingar och samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagare."

Men trots att direktiven är sådana kommer arbetarna att kämpa hårt

för att det skall läggas fram ett förslag som kan avskaffa de tvångströjor som paragraf 32, kollektivavtalslagen och övrig antifacklig lagstiftning innebär. Kampen på arbetsplatserna fortsätter.

Förslaget att de anställda skall få representanter i bolagsstyrelserna har inte kommit från arbetsgolvet, det har kommit ovanifrån. Det är många fackligt förtroendevalda som i stället har kämpat för maktbefogenheter för arbetarna på arbetsplatsen. Detta att vara utan maktbefogenheter på arbetsplatsen och sedan ha en representant i bolagsstyrelsen måste ju innebära att denna representant får utgöra "gisslan". Något reellt inflytande kommer han inte att få, vilket kanske bäst bevisas genom dem som redan sitter i bolagsstyrelserna. Vi kan ta händelserna kring Facit. Vilket inflytande hade de arbetandes representanter där? Och i ett TV-program som sändes nyligen visade också personalen på Halda i Göteborg sin stora besvikelse över representanternas arbete. De kunde alltså inte göra någonting.

Märkligt är ju också att fackföreningsledningen tidigare sagt nej till styrelserepresentation i minoritetsposition men nu helt plötsligt vill ha detta gamla folkpartikrav, om vi får säga så, genomfört. Ingenting har ju förändrats sedan fackföreningsrörelsen tidigare sade nej.

Men vad som behövs nu är att positionen för arbetarna flyttas fram, så att arbetarna får maktbefogenheter på arbetsplatsen. Det är inte representanter i bolagsstyrelserna som tjänar lönarbetarnas intressen. Slavparagrafen 32, strejkrörelsen och liknande klasslagar och paragrafer måste bort. I stället måste arbetarna tillförsäkras grundläggande demokratiska rättigheter på arbetsplatsen, rätt till förhandlingar i alla frågor – även frågor som produktionsuppläggningar och personalpolitik – och strejkrätt när inte förhandlingar ger resultat.

Möjligheter måste ges arbetarna att förhindra dessa slavdrivande tidsstudier som ingår i effektivitetsjakten. "Rationaliseringar" under kapitalistiskt mönster är ett gissel för arbetarna.

Produktionsuppläggningar görs i dag på arbetsplatserna som är helt människofientliga, och här måste de anställda få ett avgörande inflytande.

Likaså förs i dag intensiva diskussioner om vilken löneform man skall ha. Arbetsköparna försöker införa än värre löneformer än tidigare, och det är därför viktigt att arbetarna har rätten att själva välja löneform.

Vi vet att arbetsmiljöfrågorna är mycket eftersatta. Det är produktionsapparaten som skall vara effektiv. Arbetsmiljön får inte kosta pengar. Det måste vara av ovärderlig vikt att arbetarna får ha bestämmanderätten över arbetsmiljön och kan avbryta ett arbete som arbetarna själva anser hälsofarligt, och de skall naturligtvis inte behöva bli bötfällda. Vi kan lätt tänka oss arbetarrepresentanten som blir en gisslan i bolagsstyrelsen och är uppknuten till det lönsamhetstänkande som där råder. När det framförs krav i arbetsmiljöfrågor kommer han att gå arbetsköparnas ärenden.

Farhågorna för att arbetarnas intressen kommer i andra hand i styrelsen grundar sig på att det övergripande målet är företagets bästa och, med nuvarande ägandestruktur, högsta möjliga vinst. En arbetarrepresentant i bolagsstyrelsen utan makt bakom ryggen måste givetvis bli

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m*

en gisslan, i varje fall om han skall följa de direktiv som industriministern har lagt fram i propositionen. En arbetare som hamnar i en bolagsstyrelse med de utgångspunkter som propositionen innebär – att SAF:s målsättningar om ökad produktivitet och lönsamhet skall gälla, att han ej skall vara partsrepresentant, att sekretessen skall gälla m. m. – har att välja mellan att företräda arbetarnas intressen eller arbetsköparnas. En arbetare som vill föra arbetarklassens talan kan inte godkänna att arbeta efter de normer som industriministern föreslår i propositionen. Nej, denna arbetare ställer arbetarnas intressen före kapitalets, han uppträder som en partsrepresentant, han kan inte finna sig i sekretessen när det strider mot arbetarnas intressen.

Vi inom vänsterpartiet kommunisterna avvisar förslaget, om inte arbetarna först får grundläggande demokratiska rättigheter på arbetsgolvet. När vi fått detta kan man diskutera om det är lämpligt att arbetarna skall vara representanter i bolagsstyrelserna. Arbetarnas inflytande på sina egna arbetsförhållanden är en maktfråga; samarbete har aldrig löst arbetarnas intressefrågor.

Herr talman! Förslaget till styrelserepresentation för de anställda är en förödmjukande utmaning mot arbetarklassens mångåriga kamp för att flytta fram sina positioner, och i riksdagen finns det nu bara ett parti som konsekvent står på arbetarklassens sida.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Kravet på inflytande och medbestämmande för de anställda på alla nivåer inom företag och förvaltningar, som folkpartiet drivit i flera år, har mött starkt ökat gensvar. En omfattande praktisk försöksverksamhet med olika former för insyn och inflytande har också kommit i gång, och nu är det nödvändigt att driva den påbörjade utvecklingen vidare. Detta innebär att det hinder för en utvecklad arbetsdemokrati som den nuvarande § 32 och dess motsvarighet inom stats- och kommunaltjänstemannalagen försvinner eller att dess verkningar neutraliseras.

Bakom det liberala kravet på arbetsdemokrati ligger en allmän strävan efter maktspridning, dvs. att skapa en närdemokrati där de som berörs av beslut också får möjlighet att påverka besluten. Det gäller på olika områden i samhället, inte minst inom arbetslivet. Det är viktigt att ha klart för sig att det inte *bara* är en fråga om ökad information och bättre insyn utan också ett krav om en förändrad maktrelation.

Representation för de anställda i styrelsen innebär att de ges en bättre information och insyn samt möjlighet att framföra synpunkter. Vår syn på ett vidgat löntagarinflytande har grundats på den höga värdering av individens vilja och förmåga till ansvarstagande som alltid har legat bakom liberalismens demokratiseringssträvanden. Att ge den enskilde makt över förhållanden som berör honom eller henne nära är att frigöra outnyttjade mänskliga resurser. Därmed är det också sagt att vidgat inflytande och medbestämmande för de anställda inte kan ses som ett hot mot kravet på hög produktivitet, även om olika arbetsdemokratiska former självfallet kan ha olika effektivitet.

Om företagen skall kunna fortsätta att utvecklas i positiv riktning

under 1970-talet är det nödvändigt att de resurser i form av kunskande och intresse som de anställda har utnyttjas bättre än hittills. Inte minst för att företagen skall kunna dra till sig det tillskott av unga människor som är erforderligt måste företagen omvandlas, så att människors vilja till medskapande tillvaratas.

Det är en central del i det liberala tänkandet att spridning av beslutsmakt — så att den kommer att ligga så nära som möjligt till de människor som berörs av besluten — leder till ett bättre samlat resultat än om flertalet beslut fattas av några få personer i toppen.

Bakom kraven på större inflytande och ansvarstagande för de anställda ligger också uppfattningen att förhållandena i arbetslivet måste överensstämma med de sociala och politiska mål som styr utvecklingen inom andra delar av samhällslivet. Eller, som det uttrycks i rapporten "Demokrati i företagen" till LO-kongressen: "Demokratins värderingar om frihet, självständighet och jämlikhet skall sätta sin prägel på alla väsentliga områden. Företagsdemokratien blir särskilt aktuell då förhållandena i företagen, som nu, utgör ett hinder i denna frigörelse- och jämlikhetssträvan."

Omvänt gäller att ökat inflytande för de anställda medverkar till att vidga individens intressesfär. Det är i ett samhälle med starka inslag av centralisering av beslutsfunktioner angeläget att stödja den enskildes aktivitet och intresse för vad som händer i det "egna" företaget. Arbetsdemokrati kan vara en väg att medverka till att skapa mer aktiva människor som finner det naturligt att ta ansvar.

Vidgad delaktighet för de anställda i beslutsfattandet inom företagen blir en central väg att motverka maktkoncentrationen. Genom att öka de anställdas inflytande inom företagen motverkas enskild maktkoncentration utan att följderna blir statlig maktkoncentration. Jag hyser ingen tilltro till att den statliga representationen ger någon garanti för att löntagarnas intressen skulle tillgodoses. Kraven på arbetsdemokrati har givetvis också den näraliggande motiveringen att ge människor inflytande över en verklighet som de dagligen upplever.

Det är ett historiskt beslut som i dag kommer att fattas om lagfäst rätt till styrelserepresentation för de anställda, men det kommer sent och flera länder är före oss. Men de anställdas medbestämmande över och medansvar för sin egen arbetssituation är ett stort steg mot ett demokratiserat arbetsliv. Hittills har det gått trögt. Från att ha varit ensamt om att driva kravet på styrelserepresentation för de anställda har folkpartiet nu fått uppslutning kring detta krav från fackligt håll, och under senare år har socialdemokratien också intagit denna ståndpunkt. Enigheten är i dag i det närmaste total.

Näringsutskottets ordförande sade att detta är ett steg, och ett viktigt steg. Man kan bara tillägga att detta steg har dröjt länge.

Herr Haglund nämnde att det är en ny tid i svenskt arbetsliv som vi nu begynner, och han frågade sig vad det är som har hänt. Han gav visserligen sin syn på vad som hänt, men vill man kort sammanfatta det, skulle man kunna säga att det som egentligen har hänt är att dagens socialdemokrati anslutit sig till ett flera år gammalt liberalt krav.

Industriministern tog upp en debatt från 1924 och erinrade om och

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m*

berömde en socialdemokratisk motion som då var ett spirande försök till industriell demokrati. Han nämnde att motionen på den tiden stöddes från liberalt håll. Men han sade också att 1967, när folkpartiet på allvar och på bred front började driva detta krav, så fanns det inte intresse för det på fackligt håll. Jag tror inte intresset från det fackliga hållet var så stort 1924 heller. Men jag tycker att det var riktigt att några socialdemokrater på 1920-talet tog upp denna problematik, men ännu viktigare för att vi i dag har kunnat få den här första biten i hamn har varit att liberaler med kraft drivit denna fråga under hela slutet av 1960-talet.

Tyvärre slutade industriministern sitt inlägg med att säga att den politiska och fackliga arbetarrörelsen är en enhet. Därmed har tjänstemännen fått besked om att de är lämnade utanför. Det är ett viktigt men också tråkigt klarläggande för deras del. Regeringen har i praktisk handling också visat att tjänstemännen kommer i andra hand.

Men arbetsdemokratin är inte bara styrelserepresentation. Det finns områden som måste följas upp parallellt, frågor som rör arbetsmiljön, inte bara i stora och långsiktiga drag utan också på de många arbetsplatserna. Dessa frågor har en demokratisk dimension, som den enskilde arbetaren måste ges en rejäl chans att påverka. Det är därför nödvändigt att skyddskommittéernas ställning stärks, att skyddsombudens utbildning och arbetsmöjligheter förbättras och att företagsnämndernas kompetens vidgas. Inflytande på personalpolitik och rationaliseringsåtgärder är vitala intresseområden för de anställda. Styrelserepresentationen är en viktig del, men jag tror att det vill till ett helt batteri av insatser på arbetslivets områden för att komplettera denna del, om vi skall nå arbetstillfredsställelse för den enskilde arbetstagaren och ett förbättrat produktionsresultat. Detta ger oss i sin tur möjligheter att förverkliga ett socialt reformprogram. Kravet på inflytande för löntagarna och effektivitet i produktionen är ingen motsättning -- det är en förutsättning.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Vi är några socialdemokrater som i motionen 921 begär en genomgripande översyn av aktiebolagslagen och den övriga företagsrätten. Den översynen bör ta sikte på att företagsformerna skall möjliggöra en demokratisk beslutsordning.

Bakgrunden till det kravet är att den utredning om aktiebolagslagen som ägt rum i huvudsak varit begränsad till frågor av mer teknisk natur. Däremot har man inte tagit upp sådana grundläggande frågor som aktiebolagens roll i samhället och maktstrukturen i företagen. Inte heller har det förekommit några egentliga försök att tillgodose de anställdas krav på företagens funktionsrätt.

Detta är ingen anklagelse mot utredningen; direktiven har redan från börjat begränsat utredningens uppgifter till mer tekniska ting. Det är helt enkelt så att just denna utredning inte ger underlag för en reformering av företagsrätten i riktning mot ekonomisk demokrati. Härför krävs nya utredningsinsatser.

Vårt motionskrav tillstyrks av samtliga tre stora löntagarorganisatio-

ner: LO, TCO och SACO. Utskottet hänvisar nu till att det i justitiedepartementet pågår en beredning av förslaget till ny aktiebolagslag i enlighet med den tekniska översynen. Utskottet utgår ifrån att frågan om behovet av en ytterligare översyn kommer att bli föremål för en ingående prövning i samband med denna beredning.

Utskottets centerpartister har däremot reserverat sig till förmån för ett bifall till motionen. Man säger sig dela uppfattningen att det behövs en mer genomgripande översyn av aktiebolagslagen och företagslagstiftningen i stort. Den avgörande skillnaden är alltså att utskottsmajoriteten säger att det senare får prövas om det finns ett behov av ytterligare översyn. Jag får väl bekänna att jag är litet förvånad över att mina partivänner i utskottet inte kunde sträcka sig så långt i sin skrivning att de ändå angav som sin uppfattning att behovet av en översyn föreligger. Utskottet har ju låtit remissbehandla motionen för att kunna ta ställning i sakfrågan, och det föreligger yttranden från sju stora organisationer. Det material som därvid kommit fram styrker, som jag ser det, uppfattningen att behovet är klart dokumenterat, om man vill ha en utveckling i riktning mot ekonomisk demokrati.

Löntagarorganisationerna ger alltså ett klart stöd för uppfattningen att aktiebolagslagsutredningen aldrig kan ge regeringen ett tillräckligt underlag för en förändring av företagsrätten som syftar till att möjliggöra en demokratisk beslutsordning i företagen.

Sedan är det en helt annan sak att en sådan fråga alltid är beroende av regeringens prövning. Det är regeringen som har att avgöra i vilka former en översyn skall ske, fastställa direktiv, ta ställning till tidpunkt för utredningsarbetet och se till att det blir en samordning med pågående beredningar och utredningsarbete i övrigt. Det finns ingen anledning att dramatisera skillnaden mellan utskottsmajoritetens skrivning och reservationen. Jag har självfallet större förtroende för regeringen än för centerpartiet även i den här frågan. När det kommer till de konkreta åtgärderna kan man förmoda att centern, liksom så många gånger förr, kommer att arbeta för kapitalägarnas intressen och inte för de anställdas.

Vad vi har att ta ställning till vid just denna votering är å ena sidan den uppfattning som säger att det finns ett klart dokumenterat behov av en genomgripande översyn av företagsrätten, en översyn som går långt utöver den tekniska genomgång vilken skedde inom den år 1971 avslutade aktiebolagsutredningen – det är reservationens linje – och å andra sidan utskottet, som säger att det finns anledning att pröva om det finns behov av en ytterligare översyn.

Reservationen 11 innebär ett fullständigt bifall till den motion som vi har väckt. De stora löntagarorganisationerna har tillstyrkt motionen. Det är naturligt att jag då yrkar bifall till reservationen 11, även om det råkar vara centerpartister som har skrivit den.

Herr CARLSTRÖM (fp):

Herr talman! I den omfattande diskussionen om representation för de anställda i företagens styrelser har inte tillräcklig uppmärksamhet ägnats åt den principiellt minst lika betydelsefulla frågan om offentliga styrelserepresentanter i vissa bolag. Skillnaden gäller insyn mellan

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

anställda och samhällets representanter och är som sådan mycket stor. De flesta av oss välkomnar en styrelserepresentation för de anställda, medan åsikterna bryter sig på den senare punkten. I egenskap av förstemotionär till motionen 1842 skall jag be att få ange några motiv för vårt ställningstagande.

För det första finner vi det väsentligt att företagets drift överläts åt dem som har direkt ansvar för denna. Statsrepresentanten kan påverka besluten inom styrelsen men utan samma ansvar som åvilar övriga styrelserepresentanter, och han kan inte heller avsättas av bolagsstämman, vilket sannolikt gör honom mindre benägen att eftersträva enighet vid beslutsfattandet.

För det andra uppstår problem med dubbel lojalitet. Vilken part skall den offentlige representanten i första hand tillgodose, styrelsens, där han sitter, eller sin uppdragsgivares intressen? Svaret torde framgå av lagförslagets 2 §, där det står att offentlig styrelseledamot skall särskilt verka för att samhällets intressen beaktas. Han får därigenom en särställning inom styrelsen och skall där företräda ett annat intresse än bolagets. Om situationen ställs på sin spets och samhällets intressen bryts mot företagets, skall tydligen den offentlige ledamoten verka för att beslut fattas som är negativt för bolaget. I praktiken innebär detta en dubbel lojalitet med de konflikter som därmed kan uppstå. Herr Hovhammar har i sitt inlägg här tidigare i dag varit inne på samma tema, och även jag anser de ur företagssynpunkt berörda farhågorna uppenbara.

För det tredje är sekretessen kring de enskilda styrelsebesluten inte helt tillfredsställande. Vid kontakterna med Kungl. Maj:t skall den offentlige representanten nämligen delge synpunkter och erfarenheter från sitt uppdrag som samhällets representant. Eftersom det därvid synes omöjligt att undvika att gå in på de enskilda styrelsebesluten, anser vi att sekretessfrågan är ofullständigt löst. Enbart detta faktum torde vara tillräckligt för att tillbakavisa förslaget.

För det fjärde skaffar sig Kungl. Maj:t genom förslaget betydande möjligheter att utan ansvar för fattade beslut styra enskilda företags handlande. Genom den selektiva näringspolitiken, där Kungl. Maj:t avgör väsentliga ärenden direkt, ges en stark maktställning åt dessa statliga styrelserepresentanter, vilket kan göra dem starkare i sin ställning än förslaget åsyftar. Detta kan dessutom få till följd att företag, som har mer inflytelserika statsrepresentanter, har bättre förutsättningar att få sina synpunkter tillgodosedda hos regeringen än det företag som exempelvis har en oppositionsman i sin styrelse. I produktionsföretag skulle detta innebära en klar konkurrens fördel.

Till sist, herr talman, får man för det femte inte bortse från förslagets internationella konsekvenser. Utomlands är man på många håll känsliga för förslag av detta slag. För företag, som för sin finansiering är beroende av den internationella kapitalmarknaden, spelar förtroendet för deras förmåga att agera som självständiga beslutsenheter en stor roll. Detta förslag kommer härvidlag att minska förtroendet för de berörda företagen.

Herr talman! Detta kan vara ett första steg mot offentliga representanter inte bara i förvaltnings- och investmentbolag utan även i

produktionsföretag, såsom föreslagits i några motioner. Eftersom jag anser det viktigt att göra en viss åtskillnad mellan företagande och politik, har jag här något sökt motivera denna min inställning.

Därmed ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 5 a.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Propositionen 116, som vi nu diskuterar bygger huvudsakligen på den s. k. samarbetsutredningen, vars förslag i betänkan- det "Företag och samhälle" presenterades i augusti 1970. På en, som jag ser det, betydelsefull punkt har dock samarbetsutredningens förslag inte beaktats i det förslag som nu ligger på riksdagens bord, nämligen i vad avser samhällsrepresentationen i bolag av olika typer. I propositionen 116 föreslås att samhällsrepresentanter skall utses i högst 30 förvaltningsbolag och stiftelser, men den föreslagna försöksverksamheten omfattar icke några produktionsföretag, som ju ur näringspolitisk och sysselsättnings- mässig synpunkt är vida intressantare.

Samarbetsutredningen konstaterade i sitt intressanta betänkande att man i vårt land praktiskt taget helt saknar erfarenhet av offentlig styrelserepresentation i enskilda företag och att det därför är vanskligt att med bestämdhet uttala sig om hur för- och nackdelarna med styrelse- representation för det allmänna i praktiken kommer att fördela sig. Jag tror personligen inte att man åstadkommer någon fundamental maktför- skjutning i det privata näringslivet genom samhällsrepresentation i styrelserna, men jag menar, i likhet med samarbetsutredningen, att man under en försöksperiod bör utvärdera ett sådant system.

Vad som behöver åstadkommas för att vi skall få en bättre näringspolitisk utveckling i det här landet är att de fria marknadskrafte- na begränsas och tyglas och att vi får en sådan maktfördelning mellan samhälle och näringsliv, att den företagsekonomiska och den samhälls- ekonomiska kalkylen sammanvävs. Även om detta framtidsmål således inte uppnås genom offentlig styrelserepresentation — det måste sannolikt också till många andra åtgärder — anser jag dock att samhällets informationskanaler bör förbättras. Jag beklagar därför att man i propositionen 116 inte följt samarbetsutredningens förslag fullt ut.

Jag har därför, herr talman, tillsammans med ett antal partivänner väckt motionen 1847, där vi föreslår att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till vårriksdagen 1973 om samhällsrepresentation i produktionsföretagens styrelser och att detta förslag speciellt tar hänsyn till de multinationella företagen.

Jag skall, herr talman, här inte ta upp tiden med att redovisa de synpunkter som framkommit i remissbehandlingen av samarbetsutred- ningens förslag. Låt mig bara slå fast att Landsorganisationen och bankinspektionen — för att ta två viktiga remissinstanser i det här sammanhanget — understryker vikten och behovet av att samhället kommer in i företagens styrelserum, inte endast med representanter för de anställda utan även med direkta samhällsrepresentanter. Bortsett från remissinstanser som representerar företagsvärlden tillstyrks alltså samar- betsutredningens förslag.

I vår motion pekar vi på en speciell företagstyp, nämligen de

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresenta-
tion för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m.*

multinationella företagen, där samhället bör ha ett alldeles speciellt intresse av att bli representerat i styrelserna. Inte minst gäller detta de svenska multinationella företagen. Vi har under de senaste åren sett flera exempel på hur svenska multinationella företag låter sin verksamhet i Sverige stagnera, eller vilket kanske varit ännu vanligare, minska sin produktion i Sverige och öka den vid sina utländska industrier. Detta har i många fall lett till personalinskränkningar här, och samhället har genom arbetsmarknadspolitiska insatser fått lösa uppkomna sysselsättningsproblem. I min egen hemstad, Göteborg, har vi ett av Sveriges största multinationella företag, SKF, som sedan en tid tillbaka har anställningsstopp och minskar antalet industrijobb med 1 000 på ett år. Dessutom har man aviserat uppsägningar för omkring 300 tjänstemän. Samtidigt som detta sker har man under flera års tid kunnat konstatera att detta företag låtit sina utländska verksamheter expandera. Något anställningsstopp har inte SKF såvitt mig är bekant vid något av sina företag utomlands, utan det har man bara vid moderfabriken i Sverige.

Herr talman! Åtskilliga liknande exempel skulle kunna redovisas här för kammaren, men jag skall avstå ifrån detta. En slutsats kan man väl dock dra redan av detta exempel: Nog hade det varit värdefullt om samhället haft möjlighet till insyn i styrelsens verksamhet eftersom samhället ändå måste lösa de problem som uppkommer då företaget av olika skäl föredrar att låta verksamheten expandera utomlands. Under de senaste årens svaga konjunktur har det privata näringslivets investeringsaktivitet inte legat på den höga nivå som man hade önskat från samhällets sida, och olika stimulansåtgärder har vidtagits för att öka investerings takten. Men de överväganden, värderingar och motiveringar som man inom det privata näringslivet gjort och haft är för samhället i stort okända. Däremot har de arbetslösa på ett tragiskt sätt konfronterats med följderna av styrelsernas beslut, och samhället och skattebetalarna har fått träda in där näringslivets ansvar sviktat.

Utskottet säger i sitt betänkande att man har förståelse för de synpunkter vi framför i vår motion och att frågan om de multinationella företagens roll inom svenskt näringsliv är viktig. Men efter detta konstaterande kommer, utan att man anför några sakskäl, den verkliga västgötaklimaxen: "När det gäller avgränsningen av de företagskategorier inom vilka försöksverksamhet med offentlig styrelserepresentation nu skall inledas finner utskottet departementschefens förslag väl avvägt." Jag delar utskottets ordförandes uppfattning att det är bra att man samlar in information om de multinationella företagen och att det är bra att en arbetsgrupp tillsättes som följer de multinationella företagens utveckling. Men detta, herr talman, leder inte till någon insyn i dessa företags verksamhet och än mindre till någon möjlighet att påverka de beslut som fattas i dessa företags styrelserum, beslut som får betydelse för svensk ekonomi och sysselsättning.

När utskottets ordförande säger att han förutsätter att åtgärder kommer att vidtagas, vill jag fråga herr Svanberg om han därmed menar att man kan vänta förslag om att samhället genom bl. a. styrelserepresentation eller på annat sätt kommer att beredas tillfälle till insyn och medbestämmanderätt i dessa för svensk ekonomi så betydelsefulla

företag.

Då jag inte är säker på att hans svar på min fråga blir jakande, vill jag till slut, herr talman, yrka bifall till motionen 1847, som innebär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att vårriksdagen 1973 föreläggs förslag om samhällsrepresentation i produktionsföretagens styrelser, varvid de multinationella företagen speciellt uppmärksammas.

I detta anförande instämde herrar Bergqvist, Persson i Karlstad och Palm, fru Theorin samt herrar Nordberg, Hellström, Gadd och Göransson (samtliga s).

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Det finns en gammal regel i svensk förvaltning, som dessutom är kodifierad i tjänsteinstruktionerna. Den regeln säger att en offentlig myndighet inte får göra skillnad på den ene medborgaren och den andre. De som begär förvaltningens tjänster eller upplysningar skall behandlas lika. I sina relationer med förvaltningen skall de ha samma rättigheter och samma skyldigheter. Vad som är tillgängligt för en skall vara tillgängligt för alla. Vad som är hemligt i det ena fallet skall inte lämnas ut i ett annat fall.

Det är visserligen sant att det alltid syndats på den här punkten. Var och en som känner praktiken vet att dessa regler bryts. På grund av objektiva maktförhållanden i samhället blir vissa individer och grupper rättsligt sämre ställda än andra. Också i den subjektiva behandlingen förekommer att vissa personer och intressegrupper gynnas. Men det sker i stillhet, och det strider faktiskt mot bestämmelsernas både bokstav och anda. Ingen regering och ingen riksdag har hittills vågat säga, att förvaltningen och dess tjänstemän skall behandla en grupp med större välvilja eller undanhålla somliga människor det som delges andra.

Men i lagförslaget nr 1 i propositionen 116 är det just vad man gör. Där föreskrivs att kapitalägare, vars företag är av viss storlek, två gånger årligen skall lämna vissa datauppgifter till länsförvaltningen. I gengäld skall uppgiftslämnarna få återinformation av län och kommuner rörande t. ex. kommande planåtgärder. De skall delta i utvärderingen av materialet och i realiteten få insyn i planeringsprocessens interna, förberedande stadier. Det insamlade datamaterialet föreslås belagt med 20-årig sekretess.

Detta är att ge en liten grupp kapitalägare speciella privilegier framför andra medborgare. Det som ges åt denna grupp nekas småföretagare, lönearbetare, fackorganisationer och opinionsgrupper. Detta kan aldrig vara förenligt med förvaltningsregeln att alla skall behandlas lika.

Det talas i dessa dagar mycket om jämlikhet och insyn. Men som vanligt skall kapitalägarna ha mera insyn och vara mera jämlika än andra. Jämlikheten är regeringens käraste slagord. Men när ordet blir kött -- då visar det sig innehålla nya privilegier åt redan privilegierade.

I sin iver att ge de större företagen privilegier är propositionen generande ologisk i sina resonemang. Återinformationen skall enligt propositionen vara till för att skapa balans mellan företagets rättigheter och skyldigheter. Det är ologiskt ur två synpunkter.

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelsrepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

För det första lämnar alla medborgare ingående uppgifter om sina personförhållanden till staten. Det sker i många olika sammanhang. Alla medborgare har den skyldigheten. Varför skulle då inte alla medborgare ha rättigheten att få insyn? Varför medför skyldigheten rättigheter bara för företagarna och inte för andra uppgiftslämnare?

För det andra föreslås i propositionen att myndigheterna skall ha skyldighet att ge återinformation även till sådana företagare som inte har lämnat uppgifter, nämligen om företaget har över 50 anställda. I sådana fall är det alltså inte någon balans mellan rättigheter och skyldigheter. Större företag får alltid återinformation, oavsett om de lämnar uppgift eller ej.

Utskottet vill över huvud taget inte se det här problemet i ögonen. Utskottet säger helt öppet, att någon favorisering av de större företagarna inte alls blir följden. Jag vill fråga: Om en lag ger en grupp företagare rätt att i speciell ordning erhålla upplysningar om det interna arbetet och utvärderingen av information inom förvaltningen, och samma särskilda rätt inte ges åt andra grupper -- är det inte en favorisering? Om jag får något som ingen annan får -- är det inte en favorisering? Om jag blir bättre ställd i något avseende än andra -- är det inte en favorisering? Om länsstyrelsen skickar särskilda skrivelser till en viss kategori eller i annan form kallar just denna grupp till särskild information och utesluter alla andra grupper från den informationen -- är det inte en favorisering?

Självklart är det en favorisering. Men varför skriver man då att "någon favorisering -- -- kommer den föreslagna informationsskyldigheten inte att leda till"? Jo, man skriver så för att man skäms för att erkänna att det är fråga om en privilegiering och för att man är generad över att behöva tillstå att man därmed bryter mot vad som annars gäller i offentlig förvaltning. Likhetsprincipen är kränkt, men man blundar, därför att man finner det obehagligt att erkänna det.

Kommunisterna vill inte vara med om denna favorisering och dessa principbrott. Vi yrkar bifall till reservationen 1, enligt vilken alla medborgare skall kunna få del av den information som enligt utskottet skall reserveras för en liten grupp.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Detta utskottsbetänkande har kritiserats både från kommunistiskt håll och av de borgerliga partierna. Kommunisterna menar att endast styrelserepresentation blir en alltför enskild företeelse, som inte kommer att medföra någon förändring i maktstrukturen. På de borgerligas sida menar man tvärtom att det förslag som har lagts om statliga styrelserepresentanter inte hör hemma i en diskussion om företagsdemokrati.

Det är emellertid mycket viktigt att se det här förslaget som en del av en större enhet. Styrelserepresentation för de anställda kan vara en isolerad åtgärd som inte leder till någonting väsentligt om den genomförs utan att andra förändringar vidtas samtidigt. Men denna styrelserepresentation måste ses tillsammans med de förslag om företagsdemokrati i det dagliga arbetet på verkstadsgolvet, som ju förbereds i en statlig utredning och där principen skall vara den som uttrycks i LO-kongressens och den

socialdemokratiska partikongressens beslut, att en rad områden som i dag inte är förhandlingsbara skall göras förhandlingsbara – att de fackliga organisationerna i det dagliga jobbet skall ha ett inflytande över besluten.

Det är när det finns en koppling mellan de beslut som fattas dag för dag och där löntagarna har ett inflytande och en minoritetsrepresentation i styrelsen som man kan säga att företagsdemokratin förs framåt. Vidtas den ena åtgärden isolerad från den andra, kommer ingenting att hända, utan de måste genomföras som en del av en enhet. Det är så förslaget har behandlats på både LO-kongressen och den socialdemokratiska partikongressen.

På samma sätt kan man säga att en renodlad företagsdemokrati, som enbart angår de enskilda företagen – och det är här som de borgerliga partiernas engagemang kommer in – kan urarta så att den leder till ett extremt liberalt samhälle med kraftiga regionala skillnader och stora inkomstklyftor. Om det å andra sidan enbart finns starka centrala statliga organisationer som fattar beslut, kan man få en hämmande byråkrati. Man kan få en hårdhänt centralisering, där kunskaperna om de problem som finns i verkligheten är ganska små. En av den ekonomiska demokratin svåraste men viktigaste uppgifter är just att finna en balans mellan det genomgripande ansvaret i hela samhället och ett lokalt inflytande på den egna arbetsplatsen, en balans som leder till ett sådant samspel att de frågor som är angelägna i det dagliga livet verkligen blir underlag för beslut, som får prägla hela samhället.

Styrkan i det program som läggs fram från socialdemokratin och från LO-kongressen är att det innehåller ett sådant samspel. Här finns hela kedjan av åtgärder, från demokratin på verkstadsgolvet över styrelserepresentationen och till en mer övergripande planhushållning, vari ingår statliga styrmedel och ett övergripande samhällsansvar.

Hela det paket som nu föreslås innebär inte annat än ett första steg, som det har sagts från alla håll under debatten. Det är ett första steg till en genomgripande förändring av det ekonomiska livet, och det är genomgripande därför att det omfattar hela kedjan. Brister en länk – genomför man bara en del av den, som kommunisterna å sin sida och de borgerliga å sin sida vill göra – faller också möjligheten av genomgripande förändringar. Men styrkan i vårt förslag är som sagt att varje länk i kedjan finns med.

Men på en punkt finns det enligt min mening en brist i det förslag som har lagts fram i propositionen och i utskottsbetänkandet – propositionen skiljer sig på denna punkt från de beslut som har fattats på den socialdemokratiska partikongressen nyligen – nämligen när det gäller styrelserepresentationen i produktionsföretag, framför allt i multinationella företag. Men det är väl en nyansskillnad; jag har fattat uttalandena både från utskottets föredragande och industriministern under debatten så att man har velat göra en prioritering. När man nu tar ett första steg skall man först inrikta sig på de frågor som ur maktsynpunkt är mest angelägna.

Om man skall göra en sådan prioritering, är det naturligtvis riktigt att i första hand gå in för stiftelserna och investmentbolagen, före ett allmänt insättande av offentliga styrelserepresentanter i produktionsföretag. Men

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

det är en brist när man prioriterar investmentbolag, stiftelser och förvaltningsbolag före vissa produktionsbolag, nämligen de multinationella företagen. Jag vill i detta sammanhang ta upp de multinationella företagen från en något annan utgångspunkt än herr Hugosson för en liten stund sedan gjorde.

Det finns för närvarande en tendens att betrakta debatten om de multinationella företagen som något av en modedebatt. Det sker inte – det vill jag säga – i vare sig propositionen eller utskottsbetänkandet, men man möter ofta den inställningen att det är fråga om ett slags debattvåg, en företeelse som kommer att vara övergående. Det är ett mycket farligt resonemang. Det är utan tvivel så att utländska företags uppköp av svenska företag ökar mycket snabbt. De siffror som brukar anges på hur många människor som är anställda i multinationella företag i Sverige är rätt gamla. Det finns siffror som visar att enbart förra året mellan 8 000 och 10 000 löntagare befann sig i företag, som plötsligt hade övergått i utländsk ägo.

Den tendensen kommer att fortsätta. Vi kommer inte i framtiden att kunna påvisa att Sverige har en så mycket mindre andel multinationella företag än andra länder. Det är en trend som går igenom hela världen, där den internationella handeln och exporten blir allt mindre betydelsefull när det gäller att sälja produkter utomlands och där i stället produktion utomlands blir det allt mer dominerande sättet – och för USA och EEC-länderna redan är det – att försälja varor utomlands.

Vi vet alla hur de problem ser ut som de multinationella företagen skapar. De är planekonomier i viss mån. De bestämmer själva sysselsättning, priser samt in- och utflöde av kapital på ett sätt som andra företag inte kan göra, och de försvårar staternas planering. De försvårar för staterna att genomföra i demokratisk ordning fattade beslut när det gäller skattepolitik, kapitalpolitik och kanske också företagsdemokrati. Och de försvårar definitivt för de fackliga rörelserna att genomföra strejkaktioner och annat fackligt arbete som dessa organisationer normalt kan utföra gentemot andra företag.

Det är intressant att se hur de som är berörda reagerat inför de multinationella företagen. Framför allt har fackföreningsinternationalerna arbetat hårt på att ta upp den här frågan. Det är uppenbart att det första steget, det som man ser som det absolut nödvändiga inom de fackliga internationaler som har behandlat problemen med de multinationella företagen, är att få inflytande över informationen. Metallinternationalen har bildat utskott för olika företag, där spridningen av information till medlemmarna i olika länder är det väsentliga. Kanske ännu viktigare är att man på allvar inom vissa internationaler har diskuterat möjligheten av internationella kollektivavtal. En fackföreningsinternational skulle alltså sluta ett kollektivavtal med ett multinationellt bolag. Men det kollektivavtalet skulle inte röra löner, arbetsvillkor eller annat som kan skilja mellan olika länder och världsdelar, utan ett sådant avtal skulle vara ett kollektivavtal om information från företaget.

Som så viktig har alltså fackföreningsrörelsen betraktat möjligheten att få information från de multinationella företagen. Skall vi attackera de problem som de multinationella företagen medför i Sverige, måste det

första steget vara att vi skaffar oss information. Därmed skaffar vi oss inte makt över företagen, självfallet inte, men det är ett första nödvändigt steg, om samhällsinflytandet skall kunna förstärkas.

På den här punkten sägs det i utskottsbetänkandet ingenting som är relevant med tanke på de förslag som har framlagts i t. ex. herr Hugossons motion. Utskottet säger att frågan om multinationella företag behandlas i andra sammanhang, att det finns en arbetsgrupp som tillsatts av regeringen och som skall följa frågan samt att koncentrationsutredningen har fått i extra uppdrag att ta upp den. Ja, men det blir ju ett informationssamlade utifrån. Det blir en värdering av utredningar och annat, det blir kanske intervjuer och hearings med olika människor, men man kommer på den vägen icke att få något grepp över beslutsmekanismerna i de multinationella bolagen, och man kommer heller inte att fortlöpande kunna samla information från de multinationella företagen — hur de i Sverige betar sig dag för dag, hur deras prissättning påverkar den svenska skattepolitiken, vilken sysselsättningsplanering de har, om de överväger att använda sina svenska företag mera för att skaffa sig en marknadsföringskedja än för att producera, om de planerar nedläggning av produktionen men avser att behålla marknadsföringen, osv.

Här gäller det den statliga politiken, möjligheten för staten att genomföra i demokratisk ordning fattade beslut, likaväl som det gäller för fackföreningsrörelsen att hävda sina intressen. Här finns alltså både ett fackligt intresse och ett statligt intresse. Enda sättet är då att staten går in med styrelserepresentanter i de viktigare multinationella bolagen — och det av två skäl: både för att samla den fortlöpande information som är nödvändig men också för att lära sig hur beslutsmekanismerna ser ut i dessa bolag. Kan företagsdemokrati genomföras i bolaget eller sitter såväl den statlige som den facklige representanten i bolagets styrelserum mera så att säga tillsammans med en telefonsvarare, vars meddelanden talats in i Paris eller New York, än med en beslutsfattare? Talar man i det svenska dotterbolagets styrelserum med en beslutsfattare eller fattas besluten någon annanstans? De beslutsmekanismerna känner vi alltför litet till, och det tror jag gäller hela det svenska samhället, såväl de fackliga organisationerna som staten. De mekanismerna kommer vi inte åt på annat sätt än genom att gå in i bolagens styrelser.

Jag anser att utvecklingen för närvarande går så snabbt att det är bråttom att detta sker, och därför vill jag yrka bifall till herr Hugossons motion, som innebär att den här frågan skall tas upp till snabb omprövning.

I detta anförande instämde herr Hugosson (s).

Herr HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill rätta till ett kanske medvetet missförstånd.

Herr Hellström säger att vi kritiserar förslaget därför att det inte går tillräckligt långt. Det är en felaktig vinkling. Vi tycker inte att man alls skall vara med i en bolagsstyrelse om man inte har makt bakom sig. Det är den avgörande frågan. Vi vill att folket på verkstadsgolvet skall ha en större makt.

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresenta-
tion för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Herr Hellström säger vidare att man skall se detta förslag som en del av en helhet. Vi har just blivit tilldelade en skrift om arbetsmiljön. Är det en del av helheten att man skall kunna bli bötfälld eller få betala skadestånd därför att man avbryter arbetet?

Är det en del av helheten att § 32-utredningen tar bort strejkrätten, det enda påtryckningsmedel som arbetarna har? Herr Hellström sade att de anställda skulle få förhandla i ett större antal frågor utan att ha makt att ta till.

Som en illustration till utvecklingstakten och till talet om helheten kan man se fackföreningsrörelsens uttalande att reformtakten kan te sig väl maklig och att valet av styrelserepresentation som den inledande åtgärden knappast lär framstå som ett kraftprov som visar vad som skall komma längre fram.

Det kanske säger något om vad t. o. m. LO:s organ Fackföreningsrörelsen tycker.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg frågar vilken helhet detta förslag är en del av.

Om man läser och försöker sätta sig in i LO-kongressens handlingar blir det klart vad som menas med den helheten. Där finns förslag om styrelserepresentation kopplade till en demokrati på verkstadsgolvet, kopplade till ett inflytande över arbetsmiljön. Det är just den kedjan jag har försökt beskriva.

Den helheten, uttryckt på LO-kongressen, går vänsterpartiet kommunisterna nu emot.

Herr HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om helheten betyder att t. ex. arbetare som avbryter ett hälsofarligt arbete kan bli bötfällda, vill man inte ge mycket för helheten i det fallet. Det är innebörden av det utredningsförslag som skall gå ut på remiss.

Herr tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion nr 1851. Jag kan försäkra att jag inte gör det för att förlänga eller blåsa nytt liv i debatten utan för att särskilt markera den stora betydelse som jag tillmäter formerna för tillsättandet av styrelserepresentanter i enskilda företag.

Att utskottsmajoriteten underkänner min argumentering är inte överraskande. Däremot bekymrar det mig något att de borgerliga reservanterna inte har ansett sig kunna ställa sig bakom det kvalifikationskrav, som jag har fogat till lagförslaget genom att förorda att den som skall representera de anställda i arbetsgivarens styrelse inte bara obetingat personligen skall vara anställd i företaget utan dessutom ha varit knuten till arbetsplatsen under minst ett år.

Torsdagen den
14 december 1972*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Herr talman! Om man verkligen syftar till positiva reaktioner ute i arbetslivet, dvs. om man vill lägga en god grund för ett förtroendefullt samarbete mellan parterna och om man ser frågan mer ur praktisk än ur akademisk synvinkel -- och givetvis ignorerar vissa kommunisters ytterligt pinsamma debattinlägg om klasskamp -- är det ett minimikrav som jag framfört i min motion. Jag är annars rent principiellt mycket positiv till industriministerns initiativ, vilket tillgodoser gamla liberala önskemål.

Herr Hugosson var inne på frågan om multinationella företag i allmänhet och de i Göteborg i synnerhet. Om jag inte minns fel motionerade herr Hugosson till den socialdemokratiska partikongressen i ungefär samma ärende. Av det svar som industriministern gav herr Hugosson den 4 oktober, vill jag minnas att det var, på kongressen drar jag den slutsatsen att inte heller partistyrelsen hade några konkreta förslag att glädja herr Hugosson med. I stället kan ju herr Hugosson glädja sig åt att den engelska regeringen av nationella skäl och med kraft hindrade SKF att för några år sedan lägga under sig en del av den brittiska kullagerindustrin. Det hade säkert inte skadat om vi här i landet hade haft en liknande interventionsmöjlighet för att hindra monopolisering av hela branscher. Det gäller enligt min mening oavsett om makten koncentreras inom landet eller på utländska händer.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! I motionen 1854 har sju socialdemokratiska motionärer hemställt att riksdagen skall uttala att länsstyrelserna i anslutning till lagen om uppgiftsskyldighet anmodas infordra information även om det industriella avfallet, dess sammansättning, omfattning och hantering. Sådan information till samhället är *inte* obligatorisk i dag.

Utskottsordföranden anförde tidigare i debatten att utskottet delar motionärernas synpunkter på att industriavfall och dess hantering är ett väsentligt problem men menade att det var angeläget att fastställa vem som skall omhänderta det industriella avfallet och hur detta skall ske. Mot detta har vi naturligtvis ingenting att invända.

Beträffande *vem* som skall ta hand om det industriella avfallet anförde vi i motionen 1298 i januari månad att slutbehandlingen av kemiskt och annat miljöfarligt avfall bör ligga på ett samhällsdominerat företag med tillräckliga resurser för uppgiften, inte minst mot risken av att enskilt vinstintresse i annat fall i alltför hög grad kommer att styra utvecklingen på avfallshanteringssidan. Vi reagerade i motionen mot principen om fri konkurrens vid behandlingen av oljeavfall och kemiskt avfall, då risk finns att de minst kostnadskrävande produkterna med högt återvinningsvärde kommer att bli intressantast att syssla med. De mer svårbehandlade avfallsprodukterna, som kräver avancerad och dyrbar teknik, kommer i sista hand.

Det näringspolitiska program som den socialdemokratiska partikongressen antog i år slår också fast att samhället i princip skall ha huvudansvaret för all avfallsdestruktion och avfallskonvertering för att undvika att privata företag tar hand om enstaka mycket lönsamma delar av återvinningen, samtidigt som de mindre lönsamma och förlustbringande delarna överläts på samhället.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

För att bedöma *hur* det industriella avfallet skall tas om hand är det enligt motionärernas mening nödvändigt för samhället med kunskap om det industriella avfallets art, dess sammansättning, omfattning och inte minst dess nuvarande hantering. Som det nu är – och detta påpekade utskottsordföranden – kan visserligen hälsovårdsnämnd införa i den lokala hälsovårdsordningen en befogenhet för hälsovårdsnämnd att ålägga företag anmälningsskyldighet beträffande avfall, men vi motionärer menar i vår motion att det är klart otillräckligt, då det finns risk för att många kommuner av olika skäl underlåter att ta in bestämmelsen i den lokala hälsovårdsordningen eller underlåter att besluta om den berörda anmälningsskyldigheten. Företagen bör enligt vår mening inte enbart ha en allmän upplysningsplikt om de blir tillfrågade utan ha en generellt verkande deklareringsplikt, som lämpligen kan infogas i företagets interna redovisningsrutiner. Därmed blir den knappast ekonomiskt betungande för företagen. Uppgiften bör naturligtvis åläggas företagen och inte belasta den lokala hälsovårdsnämndens hårt ansträngda resurser och personal. Detta är anledningen både till motionen 1854 och till den motion 1298 som vi väckte i januari månad med begäran om förslag om obligatorisk deklareringsplikt av det industriella avfallet.

Jag vill i anslutning till detta också betona att det är oerhört viktigt att informationsplikten blir obligatorisk och omfattar allt avfall och inte bara det som vid första anblicken kan bedömas som besvärligt att destruera, som exempelvis kemiskt avfall eller hälso- och miljöfarligt avfall – detta mot bakgrund av att det är det *sammantagna* avfallet och dess miljöeffekter som kommunerna måste kunna bedöma. I och för sig är det avfall som går ut när Pripps bryggerier tvättar sina cisterner kanske inte att betrakta som hälso- och miljöfarligt, men effekten blir att pH-värdet åker upp i höjden och påverkar hela det biologiska systemet. Inte heller utsläppen från exempelvis Mjölkkentralen kan betraktas som miljöfarliga, men de återverkar genom att "avliva" mikroorganismerna.

Riksdagen beslöt på förslag av jordbruksutskottet att vår motion från januari månad med begäran om förslag om obligatorisk deklareringsplikt skulle överlämnas till utredningen rörande omhändertagande och behandling av kemiskt avfall med hänvisning till att utredningen har att undersöka det eventuella behovet av lagstiftning. Näringsutskottet tillägger nu att man förutsätter att utredningen också tar upp frågan om industriellt avfall och att motionärerna därmed i stort skulle ha nått syftet med sin motion.

Att motionärerna nu återkommer är främst betingat av att vi finner det naturligt, när ett informationssystem utformas mellan näringsliv och samhälle, att industrin också får skyldighet att lämna uppgifter om sitt avfall. Också detta krav har förankring i det näringspolitiska program som antogs vid den socialdemokratiska partikongressen. Därtill kommer att samhället skulle vinna både erfarenhet och framför allt *tid*, om i den treåriga försöksverksamheten med uppgiftsskyldighet till länsstyrelserna industrin också redovisade avfallets omfattning, sammansättning och hantering.

Industriavfallshanteringen har enligt vår mening - det framgår av vad jag tidigare har sagt - betydelse för samhällsplaneringen och kommer att kräva åtgärder från samhällets sida. Inte minst mot bakgrund av vad

departementschefen har anfört om att informationen från företagen skall gälla sådant som kan tänkas ha betydelse för samhällsplaneringen eller påkalla någon form av åtgärder från samhällets sida vore det naturligt med ett uttalande att också information om det industriella avfallet skulle infordras till länsstyrelserna.

Herr talman! Det vore naturligtvis av intresse att höra industriministerns uppfattning om värdet av en sådan information från företagen även om det industriella avfallet och dess sammansättning, omfattning och hantering.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i den här debatten. Jag vill bara säga att utskottet har förväntat att en del av de här problemen kan klaras genom den informationsverksamhet som vi bygger upp, och jag räknar med detsamma. Frågan kommer att läggas på utredningen, och därmed hoppas jag att också de förväntningar som fru Theorin hyser skall kunna förverkligas.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Tillåt mig att under ett par minuter röja upp bland de missförstånd beträffande kommunisternas position som tydligen har uppstått hos en del socialdemokratiska talare.

Det är inte så att vi är motståndare till det här förslaget av det skälet att det ger för litet inflytande åt arbetarna. Det är egentligen inte alls där som problemet ligger. Vi hade i och för sig gärna stött ett förslag, även om det bara hade givit ett minoritetsinflytande åt arbetarna om det verkligen hade varit så utformat, att det i allvarlig mening hade varit ägnat att föra arbetarnas klasspositioner framåt gentemot kapitalet. Det är alltså inte att det är för litet inflytande som är kärnfrågan för oss, utan det är att det är fel typ av s. k. inflytande – ett inflytande som ges på kapitalets villkor och som därmed också är ett skenbart inflytande.

Jag skall försöka beskriva vad som är bakgrunden till de här farhågorna. Det har nämligen i alla tider funnits borgerliga ideologer och intressepolitiska företrädare för kapitalet som har velat ge de anställda skilda former av skeninflytande och skenpositioner för att därmed på olika sätt tränga tillbaka deras självständiga klassmedvetande och binda upp dem vid kapitalets intressen. Vi anar ett sådant syfte bakom det här förslaget, inte minst när vi ser vilken rörande enighet om huvudprincipen – denna hela samarbetsprincip -- som i näringsutskottet har rått mellan alla ledamöter från socialdemokraterna till moderaterna undantagandes kommunisterna. I princip är de givetvis eniga kring samarbetsideologin.

Vi kommer osökt att tänka på vilken roll som just den här typen av samarbetsideologi och minoritetsrepresentation, med avsikt att knyta upp olika grupper med motstridiga intressen till kapitalintressena, har spelat under långa historiska perioder i olika konservativa ideologers och storkapitalisters tänkande. Just de här idéerna med minoritetsrepresentation i vissa organ som en skenlösning kommer igen hos konservativa textilbaroner som Philipson och Wahren. Och folkpartisten Sven Wedén har ju varit en av pionjörerna på detta område.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Kejsar Wilhelm II av Tyskland har i ett berömt tal också tagit upp den här idén, som han såg som ett led i skapandet av en nationell enighet – på den tyska överklassens villkor, givetvis. Det fanns en gång en engelsk ideolog som hette Sir Alfred Mond som åkte land och rike runt, vars idéer bl. a. togs upp av de konservativa här i Sverige i slutet av 1920-talet under den Lindmanska ministären och som hade precis samma idé om samarbete och medinflytande på styrelsenivå. Men syftet var naturligtvis att binda upp arbetarnas representanter och försöka få dem bort från den självständiga klasspositionen. Det är heller ingen tillfällighet, utan att vi skall dra parallellen alltför långt, att just den här typen av idéer också har kommit in i de korporativa staterna under mellankrigstiden – Tyskland, Italien och Japan – och ännu i dag spelar en betydande roll i den japanska storkapitalistiska företagarideologin.

Vi ser ju hur resultatet har blivit i det borgerliga Västtyskland, där man sedan snart 25 år har den här typen av minoritetsrepresentation. Man kan väl svårligen säga att det har märkts någon reducering av de stora västtyska monopolkoncernernas makt eller något ökat inflytande för arbetarna i gemen på grund av det faktum att man på detta sätt har inrättat vissa välbetalda styrelseposter för ett litet skikt av människor, som i regel har agerat helt på kapitalets villkor.

Vad vi menar är att det finns en oförsonlig motsättning, som inte går att överbrygga, mellan arbetarklass och kapitalister. Det är ett objektivt förhållande som man aldrig kan blunda för, och det är att försvaga arbetarklassens medvetande att skapa en sorts sken av falsk solidaritet mellan dessa två oförenliga parter. Det döljer de verkliga motsättningarna i samhället, det skapar illusioner och det ökar både psykologiskt och politiskt det härskande skiktets makt över den behärskade minoriteten. Denna kvalitativa aspekt på problemet är kanske för oss mycket mer avgörande i vårt ställningstagande än det faktum att det här bara är fråga om en minoritetsrepresentation. Hade det som sagt varit fråga om en minoritetsrepresentation, som dock hade medfört ett verkligt framflyttande av de lönarbetandes klasspositioner, då hade vi självfallet varit beredda att diskutera en positiv inställning.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag har valt att inte gå upp i repliker efter de olika anförandena, utan jag vill nu helt kort kommentera några saker som har sagts här under den senare delen av debatten.

Det var egentligen fru andre vice talmannen Cecilia Nettelbrandt som uppkallade mig när hon sade att jag hade sagt att de anställda och företagarna hade gemensamma intressen enligt den borgerliga propagandan. Jag sade inte att det har stått i någon motion, och jag tänkte kanske inte då så mycket på fru Nettelbrandt. Vad jag mest tänkte på i det sammanhanget – och det borde ha framgått – var herr Fälldins gröna, som den brukar heta, som sprids på arbetsplatserna, och där man talar mycket om samma känslor hos företagare och anställda. Jag skulle vilja säga till fru Nettelbrandt att har man kommit i dåligt sällskap så är det risk för att ens rykte blir försämrat – det är inte annat med det här. Just då tänkte jag som sagt inte på folkpartiet. Men jag tror, om vi skall skapa

balans, att centern inte behöver ha några stora samvetskval för att ha komprometterat folkpartiet – jag tror de är ungefär lika goda kälsupare på det här området.

Herr Hagberg hade ett fantasifullt inlägg. I det sammanhanget vill jag bara säga att kan man åstadkomma ett sådant anförande, måla en sådan vrångbild av svensk demokratisk arbetarrörelse, åstadkomma en förvrängning av alla fakta på det sättet, då har man antingen levat i en annan värld än vad vi andra har levat i eller också är man inte ute för att tala fakta utan för att sprida något slags underlig predikan, som man hoppats att folk skall tro på. Jag vill inte kommentera det vidare än genom att konstatera att det nog inte finns många här i landet som känner igen svensk arbetarrörelse och dess arbete för sina medlemmars intressen i den skildring herr Hagberg gav.

Jag skulle vilja säga några ord till herr Hugosson. Han talar om motionen beträffande multinationella företag. Utskottet har ingenting emot hans idéer – vi har sagt i betänkandet att det finns mycket här som är betydelsefullt och värdefullt. Men, säger vi, det skall pågå ett par utredningar rörande de multinationella företagen. Och jag kan kanske förklara varför vi har behandlat motionen på så sätt att vi besvarat herr Hugossons fråga. Herr Hugosson undrade om jag tycker att det snart bör skapas medbestämmanderätt i multinationella företag -- någonting i den stilen var det. Ja, det tycker jag visst, men jag tror knappast att det kan ske på det här sättet. Frågan om de jättestora multinationella företagen håller på att bli ett internationellt problem – det är ett problem för stater som i vissa sammanhang är mindre än dessa multinationella företag – och jag tror att många av de här frågorna om insyn och medverkan där kanske måste lösas internationellt. Därför anser jag det vara mycket väsentligt att man får grepp på detta, får en information om vad som händer med de multinationella företagen. Då kan man mycket väl gå in med styrelserepresentanter, men att just nu ta med det tycker jag inte är det väsentligaste.

Jag kan i långa stycken sympatisera med vad herr Hellström sade om dessa saker. Det är helt riktigt. Jag tror emellertid inte att ni åstadkommer vad ni verkligen vill nå genom att just yrka bifall till motionen 1847. Det är väl ingen riksolycka om motionen bifalls, men jag tror inte att den leder till målet. Vår inställning i utskottet är minst lika positiv till de här problemen.

Jan Bergqvist yrkar bifall till sin motion och är inte nöjd med utskottets skrivning. Han säger att vi har inte stött den här frågan. Men, herr Bergqvist, först konstaterar vi ju från utskottets sida att LO och TCO i sina remissyttranden över förslaget till ny aktiebolagslag har framfört synpunkter som i stort överensstämmer med motionärernas förslag, och så kommer en mening som lyder på följande sätt: "Utskottet utgår därför från att frågan om behovet av en ytterligare översyn av aktiebolagslagen blir föremål för en ingående prövning i samband med denna beredning."

Jag kan väl medge att meningen kunde vara litet stringentare, litet bättre stilistiskt formulerad, men det är ändå inte en tvist om ord vi skall ha här. Det kan inte råda något tvivel om att utskottet menar att man

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

ställer sig bakom det hela. För vad är det den reservation vill som herr Bergqvist yrkar bifall till? Jo, reservanterna vill ha en utredning, och en utredning tillsätts väl inte med uppgift att föreslå det och det, utan en utredning skall undersöka behovet av det och det – den formuleringen använder vi.

Jag kan inte förstå att man skall behöva hänga upp sig på det här. Det liknar mest de medeltida teologernas tvister om vissa ord – de kunde hålla på i århundraden och tvista om det stod så eller så när det gällde ett alldeles bestämt ord.

Fru Theorin tog upp sin motion. Låt mig säga att fru Theorins anförande ytterligare bevisade att utskottets beslut är det helt riktiga. Hon talade hela tiden om att man måste – och där är jag helt överens med henne – skapa en destruktionsanläggning. Någon skall ta hand om avfallet, det bör ske i ett samhällsdominerat företag osv. Jag är alltså helt överens med fru Theorin på den punkten. Men det är ju detta som måste klaras ut först, och vi förutsätter att utredningen i samband därmed tar upp deklaraionsplikten, för deklaraionsplikten är ju meningslös om det inte finns någon som är skyldig att ta hand om avfallet. Det är alltså inte bara deklaraionsplikten i och för sig som är väsentlig. Jag tror att vi egentligen menar precis samma sak, men man skall också ha det formulerat på ett visst sätt.

Jag skulle kanske säga ett par ord till Jörn Svensson, även om jag inte vill locka upp honom till något nytt anförande. Låt mig bara säga att nog ritar han hin på väggen i jätteformat för att få piska honom. Han talar här om att detta är socialdemokratisk jämlikhet i sin prydno, att storföretagarna får information som andra inte får, och han frågar: Varför kan inte alla få de här informationerna?

Ja, det där låter väldigt bestickande, om man inte tänker sig in i problemet. Man kan ju fråga sig: Varför tillkommer det här stadgandet om att man skall ha en informationsplikt dels från företagen till länsstyrelse och kommun, dels från länsstyrelse och kommun till företagen? Jo, det har ju tillkommit för att man vill skapa en samplanering mellan näringsliv och samhälle – det är ett praktiskt arrangemang för att planeringen skall kunna samordnas, så att inte samhället planerar på ett sätt och företagen på ett annat. Det är ju fråga om att rapportskyldigheten skall leda till att rapporteringen går bägge vägarna. Att den sedan inte utsträcks till de allra minsta enheterna hänger väl samman med att det i stadgandet står att informationen inte behöver ges från företag som har mindre än 50 anställda. Det går kanske att få till stånd försöksverksamhet på den kanten och så småningom få med även småföretagen. Det är inte någon illvilja som legat bakom här, när man konstruerat propositionen, att skapa ojämlikhet. Det är ett rent praktiskt arrangemang.

Jörn Svensson sade att det är ett demokratiskt krav att alla får rätt till samma information; alla skall ha lika mycket information. Ja, det kan man säga när det gäller vissa väsentliga frågor. Men hur är det, får inte Jörn Svensson i sin tjänst en mängd information som andra inte får? Och får inte vi som riksdagsmän mycket information som inte går ut till allmänheten? Är det inte för vissa yrkesgrupper nödvändigt att på

speciella områden få information, som inte alla får? Och skall detta då betraktas som någon form av ojämlikhet eller något sådant?

Det där är rent nonsens. Frågan är vem som behöver informationen och vilket syfte den skall tjäna. Sådan information som rör våra dagliga arbetsförhållanden och liknande skall naturligtvis gå ut till alla, men här gäller det ett praktiskt arrangemang för att skapa en samplanering mellan näringsliv och samhälle. Krångligare än så är det inte.

Herr talman! Med detta yrkar jag, efter denna mammutdebatt, än en gång bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av vad herr Svanberg sade i början, nämligen att folkpartiet har en viss uppfattning — jag har här tidigare påvisat att den är oss fullständigt främmande — och sedan sade herr Svanberg att det egentligen inte var oss han menade. Man irriterar bara en redan ansträngd kammare, om man tillvitar en motståndare beskyllningar för att få en debatt där den inte bör ligga.

Jag har många gånger anledning att tala om de icke-socialistiska partiernas gemensamma uppfattning, men om det finns delade meningar mellan socialdemokrater och kommunister, så har jag verkligen ingen anledning att klumpa er tillsammans för att få till stånd en skendebatt.

Jag hoppas att herr talmannen håller mig räkning för att jag inte fortsätter debatten om ståndpunkter som inte finns.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Inte heller jag skall förlänga debatten så mycket.

Jag använde uttrycken "från borgerligt håll" och "de borgerliga", men jag tänkte faktiskt då i första hand på centern. Om fru Nettelbrandt nu vill mäla sig ur det sammanhanget och anse det farligt, så må det vara hänt. Jag tänkte inte speciellt på folkpartiet. Men i det här fallet är väl skillnaden ändå härfin!

Låt mig emellertid säga att just det yttrande jag fällde nästan ordagrant var taget från centern.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Man kan ju inte föra en meningsfull debatt om man använder olika formuleringar så slarvigt. Uttrycket borgerlig är enligt min mening inget särskilt bra uttryck. Det vore riktigare att säga icke-socialistisk. Men säger man borgerlig måste det avse de tre icke-socialistiska partierna, och om det inte gäller en gemensam ståndpunkt kan man inte använda det uttrycket.

Herr talman! Jag tänker inte ta upp kammarens tid med att bemöta fler inlägg av liknande slag.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara ytterligt kort konstatera att fru Nettelbrandt tydligen inte godtar ordet borgerlig. Hon skäms för det uttrycket. Det hedrar henne!

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelsrepresentation
för de anställda i
aktiebolag och
ekonomiska föreningar, m. m.*

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! När förslaget att arbetarna skulle få sitta med i företagsstyrelserna först presenterades var det en stor fråga. Men i dagens debatt har vi kommit fram till att det är en dellösning. Snart är det väl bara en del; det är ingen lösning heller för socialdemokratin.

Från socialdemokratiskt håll har det i dag sagts att vi med den föreslagna ordningen skulle få medinflytande. Eftersom industriministern sade att det som nu föreslås är en uppföljning av företagsnämndernas verksamhet, så redovisade jag vad företagsnämnderna har som första mål, nämligen ökad produktivitet – men då sade näringsutskottets ordförande att det var en vrångbild jag gav. Och när jag sedan redogjorde för att denna ökade produktivitet enligt SAF betyder att detta inte är någon demokratiseringssträvan, så var det också en vrångbild. Herr Svanberg vill tydligen inte gå in i någon riktig diskussion om vad arbetarna egentligen skall arbeta efter i styrelserna.

Det är anmärkningsvärt att sådana frågor som ökad produktivitet och arbetstillfredsställelse skall vara huvudmålsättningar, när arbetarrepresentanterna skall sitta i en bolagsstyrelse – och dessutom utan makt bakom sig.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att utskottets ordförande inte har någonting emot den socialdemokratiska motionen. Han säger att det här pågår en hel del aktiviteter som har anknytning till de multinationella företagen, och det är riktigt. Det sker en fortsatt utredning, man försöker få fram en bättre statistik, och en särskild arbetsgrupp skall tillsättas för att närmare studera de multinationella företagen. Allt detta är bra.

Till herr Levin vill jag säga att den arbetsgrupp som nu tillsätts bl. a. är ett resultat av motioner som jag har väckt till den socialdemokratiska partikongressen.

Men detta är ju ändå bara att samla information så att säga utifrån. Genom att sätta in samhällsrepresentanter i de multinationella företagens styrelser får man, menar jag, en helt annan informationskanal; man kommer in i själva beslutsprocessen, som också herr Hellström tidigare påpekade. Det är väl utomordentligt värdefullt för samhället att få kunskap om vilka värderingar och motiveringar som ligger bakom besluten hos svenska multinationella företag att inskränka verksamheten här i Sverige och därigenom åstadkomma arbetslöshet samtidigt som de bygger ut i andra länder.

Jag menar att det skulle vara utomordentligt värdefullt att få information och kanaler för information inifrån också. De andra aktiviteterna som pågår är utomordentligt värdefulla.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Herr Svanberg säger: Låt oss inte som medeltida teologer tvista om ord! Och så framhåller han att det inte kan råda någon tvekan om att utskottet ställer sig bakom kravet i motionen 921.

Både herr Svanberg och jag har bakom oss den socialdemokratiska

partikongressen, och jag hyser ingen tvekan om grundinställningen hos de socialdemokratiska ledamöterna i näringsutskottet i frågan om den ekonomiska demokratin. Men jag beklagar att man mot bakgrund av den inställningen inte nu passat på tillfället att ge ett klart stöd åt den uppfattning som både Landsorganisationen och TCO fört fram.

Nu ställs vi vid voteringen inför valet mellan å ena sidan reservationen, där det klart sägs ut att det finns ett dokumenterat behov av en genomgripande översyn av aktiebolagslagen och den övriga företagsrätten i riktning mot ökad ekonomisk demokrati, och å andra sidan utskottsmajoritetens uttalande att det finns anledning att pröva om det finns behov av en ytterligare översyn.

Vi skall inte tvista om ord, men man kan väl ändå kräva att utskottet uttrycker sig redigt och klart på ett grundläggande sätt, och det kan jag inte finna att man har lyckats med i detta fall.

Här finns dessutom en klar och mycket stark skiljelinje i remissyttrandena; å ena sidan har vi de tre löntagarorganisationerna, som tillstyrker motionen, och å andra sidan har vi Arbetsgivareföreningen, Svenska företagares riksförbund, SHIO och Sveriges industriförbund, som avstyrker motionen.

Om de socialdemokratiska ledamöterna hade uttryckt sig klarare på denna punkt, är det då alldeles säkert att även moderater och representanter för dessa industriorganisationer i näringsutskottet hade anslutit sig till utskottets betänkande på denna punkt?

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Herr Svanberg menar att jag med mitt tidigare inlägg bevisade att utskottet haft rätt i sin bedömning och att det inte räcker med enbart en deklarationsplikt utan att man först måste göra klart för sig vem som skall ta hand om avfallet. Motiven för industriministerns lagförslag kan, herr Svanberg, inte tolkas på annat sätt än jag har gjort. Departementschefen säger nämligen att informationen från företagen skall gälla sådant som kan tänkas ha betydelse för samhällsplaneringen eller påkalla någon form av åtgärder från samhällets sida.

Jag anser att man först måste få information om vilket avfall industrierna har, dess omfattning och sammansättning, för att kunna bedöma vad det är möjligt att göra med det. Detta måste man veta innan man bestämmer vilka anläggningar som behövs för att ta hand om avfallet och vilka åtgärder som krävs från samhällets sida för att planera för industriella destruktionsanläggningar.

Detta stämmer också väl med vad den socialdemokratiska partikongressen har sagt. Kongressen förordade nämligen att industrin får fortlöpande skyldighet att lämna uppgifter beträffande avfall till samhällets organ och att detta byggs in i ett kommande informationssystem.

Men eftersom vi är eniga i sak, om jag hörde rätt, kanske herr Svanberg i januari månad kan vara med på en motion med krav på samhällsliga destruktionsanläggningar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Tillåt mig att helt kort granska den Svanbergska teologin.

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

Jag sade i mitt första anförande att återinformationen till företagen, sådan den är föreslagen, är ett privilegium, eftersom den inte skall ges åt någon annan än just företagen. Herr Svanberg svarar då att det finns så många andra privilegier i samhället — folk som får mer information än andra. Sedan tar han detta faktiska konstaterande som utgångspunkt för att det bör inrättas ännu fler privilegier för en grupp som redan är privilegierad. Jag må då säga att det är en underbar teologi.

Sedan påpekar herr Svanberg att jag på grund av min tjänst är privilegierad; jag får så mycket planeringsinformation. Det var bra att han tog upp den saken. Det ger mig anledning att exemplifiera vad hela denna fråga handlar om. Om det här förslaget går igenom skall jag, när jag återinträder i min tjänst, vara skyldig att skriftligen eller i form av muntliga föredragningar ge återinformation åt en viss begränsad krets av företagare. Men jag skall inte få lov att inom ramen för min tjänst ge samma information åt hyresgäströrelsen, fackföreningar, miljögrupper, byalag och andra opinionsgrupper.

Jag finner detta demokratiskt motbjudande, men jag konstaterar att herr Svanberg anser att det är fullständigt i sin ordning.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Innan debatten slutar skulle jag i korthet vilja kommentera något av vad utskottets ordförande sade.

Han ville gärna tala om centerns broschyr "Centern på arbetsplatsen". Han menade att vi inte önskade att fördelningen av produktionsresultaten skulle bestämmas vid löneförhandlingar utan att vi skulle vilja ha något slags speciell enhet mellan företagare och arbetare.

Han säger sedan att hans angrepp på folkpartiet egentligen inte avsåg folkpartiet utan centern. Men tidigare hade herr Svanberg sagt att centern var enig med utskottsmajoriteten beträffande lagförslaget som vi nu behandlar och i fråga om företagsdemokratin.

Jag vill i alla fall citera något ur denna lilla skrift som herr Svanberg var artig nog att nämna. Den ger klarhet beträffande dessa förhållanden. Där står ordagrant: "Fackföreningarna är kamporganisationer. De har tillkommit för att tillvarata arbetstagarnas intressen när det gäller att påverka sina arbetsförhållanden och fördela produktionsresultaten."

På ett annat ställe heter det: "Lönerna är en förhandlingsfråga — och då är arbetsgivare och anställda naturligtvis motparter. Som löntagare måste vi ha starka fackorganisationer för att kunna hävda oss. Den socialdemokratiska näringspolitiken har inte gett oss det bästa produktionsresultatet att slåss om. Centerns politik är att vi alla skall samarbeta för bästa möjliga produktionsresultat."

Jag har velat säga detta eftersom herr Svanberg kom med en del ordvändningar beträffande centern som var litet svårförklarliga.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Jag begärde replik då herr Hugosson upplyste mig om att den av industriministern aviserade arbetsgrupp som skall studera de multinationella företagen var att betrakta som ett resultat av hans motion till partikongressen.

Det är gott och väl med arbetsgrupper och information, men jag tror det var den 26 maj, när vi diskuterade här i kammaren med anledning av en proposition från inrikesdepartementet, som jag föreslog att man skulle tillföra samhället en direkt möjlighet att intervensera för att förhindra monopolisering av hela branscher och för att förhindra exempelvis utländska företag att köpa upp svenska industrier t. o. m. i syfte att lägga ned dem. En sådan möjlighet anser jag vore bra mycket bättre än alla arbetsgrupper och all information. Men när det gäller de konkreta tingen, herr Hugosson, får vi kanske vänta tills vi får en icke-socialistisk regering.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	294
Nej	–	15
Avstår	–	2

Herr Björck i Nässjö (m) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 146
Avstår - 1

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Andersson i Örebro och Rydén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Rydén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Andersson i Örebro och Rydén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Rydén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 252
Nej - 48
Avstår - 11

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 5 a av herrar Andersson i Örebro och Rydén samt 3:o) reservationen nr 5 b av herrar Hovhammar och Fridolfsson i Stockholm, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Hovhammar begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hovhammar begärt votering även beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 6 antar reservationen nr 5 a av herrar Andersson i Örebro och Rydén röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 5 b av herrar Hovhammar och Fridolfsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 60
Nej — 42
Avstår — 208

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 6 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 a av herrar Andersson i Örebro och Rydén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Rydén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 222
Nej — 49
Avstår — 39

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 6 a av herr Börjesson i Glömminge m. fl. samt 3:o) reservationen nr 6 b av herrar Hovhammar och Fridolfsson i Stockholm, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Hovhammar begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hovhammar begärt votering även beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 7 antar reservationen nr 6 a av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 6 b av herrar Hovhammar och Fridolfsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresentation
för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 116
Nej - 41
Avstår - 153

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 a av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Rydén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148
Nej - 113
Avstår - 50

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1847 av herr Hugosson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 9 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 14
Avstår - 1

Punkten 10

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 8 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. samt 3:o) motionen nr 1851 av herr Levin, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Hovhammar begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 159
Nej — 146
Avstår — 5

Punkten 12

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 177
Nej — 113
Avstår — 19

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Styrelserepresenta-
tion för de an-
ställda i
aktiebolag och
ekonomiska för-
eningar, m. m.*

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

Styrelserepresentation för de anställda i aktieföretag och ekonomiska föreningar, m. m.

Punkterna 14 och 15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Rydén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Rydén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	194
Nej	—	114
Avstår	—	2

Punkten 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 17 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	207
Nej	—	83
Avstår	—	17

Punkten 18

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 punkten 19 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	242
Nej	—	64
Avstår	—	3

Punkten 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herrar Andersson i Örebro och Rydén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 21 och 22

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herrar Andersson i Örebro och Rydén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 24

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 14 Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 65 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:145 med förslag till lag om ändring i taxeringsförordningen (1956:623), m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Skatt på spel, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 66 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:128 med förslag till förordning om skatt på spel, m. m. jämte motioner.

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Skatt på spel,
m. m.*

Torsdagen den
14 december 1972

*Skatt på spel,
m. m.*

- I propositionen 1972:128 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 10 november 1972, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till
1. förordning om skatt på spel,
  2. lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207),
  3. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
  4. lag om ändring i lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.,
  5. förordning om ändring i förordningen (1928:376) om särskild skatt å vissa lotterivinster,
  6. förordning om ändring i stämpelskatteförordningen (1964:308).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att skatt införs på det spel som bedrivs på automater (s. k. enarmade banditer) och på rouletter. Vidare föreslås en omläggning av beskattningen av bingospelet.

Skatten på automat- och roulettspelet föreslås få formen av en fast avgift. Denna föreslås i fråga om automatspelet utgöra 500 kronor per apparat och månad. I fråga om roulettspelet föreslås avgiften utgöra 2 000 eller 3 000 kronor per speltillstånd och månad, beroende på antalet speldagar per vecka. I fråga om bingospelet föreslås att nuvarande system med lotterivinstskatt och stämpelskatt ersätts med en generell skatt om 5 % på spelinsatserna.

Vidare föreslås att skattepliktigt spel får bedrivas endast efter särskilt tillstånd. Sådant tillstånd skall kunna meddelas för automat- och roulettspel på restaurang med utskänkningsrättighet, i nöjespark och liknande samt i vissa samlingslokaler. Bingospel föreslås även i fortsättningen vara förbehållet välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål. Härjämte föreslås att högsta insats för automatspel får vara 1 krona och högsta vinst vid roulettspel 30 gånger insatsen samt att förbudet mot inlösen av vinst i pengar i dessa spel slopas.

Spelskatten liksom de ändrade reglerna beträffande villkoren för bedrivande av skattepliktigt spel föreslås träda i kraft den 1 april 1973. Statens inkomster av spelskatten beräknas bli ca 50 miljoner kronor för år räknat.”

I detta sammanhang hade behandlats
dels de med anledning av propositionen väckta motionerna
1972:1884 av herr Andersson i Örebro (fp),

1972:1885 av herr Börjesson i Falköping (c),

1972:1886 av herr Hörberg (fp) vari hemstälts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådana regler att seriös nöjespark, driven av kommun eller i vilken kommuns engagemang utgjorde en väsentlig förutsättning för parkens fortsatta drift, kunde erhålla befrielse från eller nedsättning av skatt på automatspel,

1972:1887 av herr Mattsson i Lane-Herrestad (c),

1972:1888 av herr Norrby i Gunnarskog m. fl. (c) vari hemställdt att riksdagen beslutade

1. att spelautomater med en högsta insats av 25 öre fick användas utan tillstånd och undantas från beskattning,

2. att skatten på bingospel utformades så att ett grundbelopp på 15 000 kronor per år och tillståndsinnehavare skulle undantas från beskattning i enlighet med vad som anförts i motionen,

1972:1889 av herr Rydén m. fl. (fp) vari hemställdt att riksdagen vid behandling av propositionen 1972:128 beslutade om undantag från beskattning av bingospel som bedrevs av föreningar och där hela vinsten oavkortat tillföll ideell verksamhet,

dels den vid riksdagens början väckta motionen 1972:155 av herr Larsson i Umeå m. fl. (fp) vari hemställdt att riksdagen beslutade

1. att, i avvaktan på ett slutligt ställningstagande till användandet eller beskattningen av spelautomater där vinsten utgjordes av penningar, en provisorisk licensavgift infördes på 5 000 kronor per apparat och år samt att för rouletter, som var uppställda på allmän plats såsom i restauranger och dylika lokaler och där vinsterna utgjordes av polletter som berättigade till inköp, en tillfällig licensavgift infördes på 20 000 kronor per roulett och år, samt

2. att hos Kungl. Maj:t hemställa om utfärdande av bestämmelser.

Utskottet hemställde
att riksdagen

A. med avslag på motionerna 1972:1884, 1972:1885, 1972:1887 och 1972:1889 i vad de avsåg ändringar i propositionen 1972:128 och med anledning av motionerna 1972:155, 1972:1886 och 1972:1888 samt propositionen 1972:128 skulle anta de vid propositionen fögade förslagen till

1. förordning om skatt på spel med den ändringen att 10 § erhöll av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att skatten per månad för 25-öresspel skulle utgå med 100 kronor per automat och att spelskatten på roulettspel skulle utgå med 3 500 kronor per månad för tillstånd som innebar rätt till spel minst tre dagar varje vecka och med 1 500 kronor för annat tillstånd.

2. lag om ändring i lotteriförordningen med den ändringen att 1 § och 1 a § erhöll av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att även rätt till fortsatt spel skulle anses som vinst samt att automatspel som normalt erbjöd vinst endast i form av ett frispel på automaten skulle få anordnas utan tillstånd,

3. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),

4. lag om ändring i lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.,

5. förordning om ändring i förordningen (1928:376) om särskild skatt å vissa lotterivinster,

6. förordning om ändring i stämpelskatteförordningen (1964:308)

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Skatt på spel,
m. m.*

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Skatt på spel,
m. m.*

B. att riksdagen skulle avslå motionerna

1. 1972:155,
2. 1972:1884,
3. 1972:1885,
4. 1972:1886,
5. 1972:1887,
6. 1972:1888,
7. 1972:1889,

i den mån de inte kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt under A.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Olof Johansson i Stockholm (c), Hörberg (fp) och Söderström (m), vilka ansett att utskottet under A 1 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av propositionen 1972:128 samt motionerna 1972:1888 och 1972:1889 beslutade att 10 § i förordningen om skatt på spel skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse, innebärande att vid annat bingospel än s. k. automatbingo, som anordnades av ideell förening under medverkan endast av föreningens medlemmar, ägde den skattskyldige rätt till grundavdrag med 15 000 kronor för varje kalenderår.

Herr SUNDKVIST (c):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande nr 66 grundar sig på Kungl. Maj:ts proposition nr 128 och på ett antal i anledning av denna proposition väckta motioner. I propositionen föreslår man att skatt skall införas på spel, som bedrivs på s. k. enarmade banditer och rouletter, och vidare att skatt skall införas på bingospelet.

Det är en helt ny beskattningsform som föreslås och som riksdagen nu har att ta ställning till, och man kan väl något skämtsamt göra den anmärkningen att vi ju inte är särskilt förtjusta i nya beskattningsformer men att man inte desto mindre kan konstatera, att det just kring denna skatt nog kan bedömas vara en ganska bred uppslutning i riksdagen. Orsakerna till den breda politiska uppslutningen kring denna skatt är flera. Naturligtvis är man väl tacksam för att det kommer in litet pengar till statskassan, men det är ändå inte det väsentliga, utan det är att man samtidigt som man inför skatt på de nämnda formerna av spel kan införa tillståndsvång och på den vägen kan få en kontroll av den verksamhet som nu skall beskattas.

De slag av spel som vi nu ämnar beskatta har växt fram i allt snabbare takt under senare år. Det gäller de enarmade banditerna, roulettspelet och för all del även bingospelet. En del av de former som denna spelverksamhet bedrivs under är ingalunda särskilt trevliga, och därför kan man med tillfredsställelse hälsa att det nu kanske blir en viss kontroll och en viss ordning i detta sammanhang.

Det gäller en mycket svårhanterad materia, och skatteutskottet har diskuterat frågan mycket grundligt för att försöka komma fram till en så vettig lösning som möjligt. Men ändå vill i varje fall inte jag uttala att det

som nu föreslås kommer att bli bestående. Låt mig i stället göra den gissningen att riksdagen relativt snabbt återigenom får lov att ingripa för att rätta till en del saker i denna beskattningsform.

Det har under utredningsarbetet – dock inte i motionerna utan på annan väg – här i riksdagen framförts tankar och önskemål om att man för att komma till rätta med denna verksamhet antingen skulle helt förbjuda den eller monopolisera den. Utskottet har ansett det vara svårt eller omöjligt att förbjuda verksamheten. Man har däremot i slutet på sitt betänkande sagt att man inte är helt främmande för tanken på monopolisering i statlig eller kommunal regi. De stora spelområdena penninglotteriet, tipsverksamheten osv. är som bekant redan tidigare monopoliserade, och det skulle kanske i och för sig så småningom vara möjligt att införa monopol även på detta avsnitt.

Vi har i utskottet blivit helt överens beträffande de s. k. enarmade banditerna och roulettspelet men har gjort smärre justeringar i förhållande till propositionen.

Utskottet har konstaterat att det finns både stora och små enarmade banditer. Vissa är avsedda för spel med enkronor och andra för 25-öringar. Vi har så till vida ändrat finansministerns proposition att de små banditerna med 25-öresinkast föreslås slippa undan med 100 kronor i skatt per månad som de används, under det att enkronasbanditerna får kosta ägaren 500 kronor som finansministern har föreslagit. Också i fråga om rouletterna har utskottet gjort en smärre justering av skattesatserna. Det har dragits en gräns vid om roulettspel förekommer tre gånger i veckan eller mindre. Tidigare var skattesatsen 3 000 kronor per månad för rouletter där det spelas mer än tre gånger i veckan och 2 000 kronor för rouletter med spel i mindre omfattning. Det är ingen tvekan om att en skatt på 3 000 kronor kunde bli för låg för en del, medan 2 000 kronor kunde bli för mycket för andra. Vi har därför ändrat siffrorna till 3 500 respektive 1 500 kronor. Om detta har vi varit helt eniga i utskottet. Däremot har vi inte kunnat bli eniga om skatten på bingo. I en reservation har jag tillsammans med några andra ledamöter följt upp en motion av herr Norrby i Gunnarskog och en av herr Rydén och sagt att vi vill ha ett visst skattefritt grundbelopp för de ideella föreningar som själva sköter bingoverksamheten. Vi har föreslagit ett grundbelopp på 15 000 kronor.

Vi vet att många idrottsföreningar i dag i rätt stor utsträckning ekonomiserar sin verksamhet med bingospel. Man gör det på olika sätt. I vissa fall bedriver medlemmarna själva bingospelet. Det är då ett helt ideellt arbete som föreningens medlemmar lägger ner för att den vägen ta in pengar till föreningen. Då anser vi att det är berättigat med ett skattefritt grundbelopp på 15 000 kronor. Men om föreningen bara hyr ut sitt namn till en privat arrangör som anordnar automatbingo eller liknande, då anser vi att det privata vinstintresset står i förgrunden i så hög grad att det skattefria grundbeloppet inte bör medges.

Förslaget om ett skattefritt grundbelopp på 15 000 kronor har alltså tillkommit därför att vi vet att så många idrottsföreningar den vägen skaffar pengar till sin ideella verksamhet bland ungdomar och andra. Utskottets majoritet har emellertid sagt att den inte kan gå med på

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

*Skatt på spel,
m. m.*

förslaget på grund av kontrollsvårigheter. Jag kan inte förstå att det kan finnas några sådana svårigheter. Vi har i dag på bingospelet en stämpelskatt, och där finns just ett grundbelopp på 15 000 kronor undantaget. För redovisningen finns speciella blanketter, som naturligtvis med bara en enkel ändring kan användas även i fortsättningen. Vill man inte använda det systemet, kan man begagna restitutionsförfarandet. Ville man ge idrottsrörelsen och annan ideell verksamhet det stöd reservanterna föreslår, skulle man kunna göra det. Det är bara viljan det är frågan om. Jag kan inte se att svårigheterna är så stora.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid skatteutskottets betänkande.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Fru talman! Att spela på lotteri är den fattiges poesi – sanningen i den gamla ramsan är i dag mera giltig än någonsin förr. Svenskarna har blivit ett spelande folk. Vi satsar årligen omkring 3 000 miljoner kronor bara på legalt spel. Omfattningen av allt illegalt spel går av naturliga orsaker inte att beräkna, men uppskattningsvis uppgår den summan till ungefär samma belopp som för det legala spelet.

De spelformer som har den största omsättningen är totospelet med 725 miljoner kronor, tippningen med 600 miljoner kronor och penninglotteriet med 450 miljoner kronor. Bingospelet har numera brett ut sig alltmer och beräknas för närvarande ha en omsättning av ungefär 500 miljoner kronor, medan spel på roulett och spelautomater beräknas omsätta ungefär 200 miljoner kronor vardera.

I dag behandlar vi tre olika slags spel, spelautomater, främst s. k. enarmade banditer, samt rouletter och bingo. Jag skulle vilja hänföra banditerna och rouletterna till en klass för sig och bingospelet till en annan klass.

När det gäller enarmade banditer och rouletter är de i hög grad föremål för illegalt intresse – de lockar till lättförtjänta inkomster, och detta utnyttjas på olika sätt. De senaste åren har ju också visat skrämmande resultat, när man vid razzior avslöjat vad som döljer sig bakom till synes oskyldiga fasader. Oklara ägarförhållanden, väl utvecklade bulvansystem, påfallande många utländska intressen inblandade, mycket vanligt att personer som straffats för förmögenhetsbrott är inblandade, klubbar som varit centraler och täckmantel för annan organiserad brottslighet, och syndikat med internationell räckvidd, mycket sådant kommer i dagen, då polisen lyckats avslöja någon illegal spelhåla.

I punktskatteberedningens betänkande kan vi läsa att en spelklubb uppgivit att insatserna i varje omgång under bästa speltid kunde uppgå till mellan 40 000 och 50 000 kronor. Eftersom man hinner med ca 20 omgångar per timme, kan omsättningen vissa dagar uppgå till miljonbelopp. Vinsten till spelbanken har enligt samma beräkningar uppskattats till ca 30 miljoner kronor om året.

När det gäller rouletterna har ju utskottet enhälligt ändrat på departementschefens förslag till beskattning och ansett att de som har många speldagar per vecka borde betala mera, medan de som har ett fåtal dagar borde slippa lindrigare undan. Här är det inte omöjligt att erfarenheterna så småningom kommer att visa att man kanske borde ha haft en särskild klass för nattklubbarna och att vi i så fall borde ha haft tre olika skattesatser.

Vad sedan de enarmade banditerna beträffar har de efter hand blivit både mera tekniskt fulländade och därmed också penningslukande. Den senaste nyheten — de s. k. återspelsapparaterna — torde vara de socialt sett farligaste. De ger möjligheter till ända upp till 9 999 frispel, som registreras på ett räkneverk. När spelaren sedan avbryter spelet får han motsvarande betalning genom lokal innehavaren eller genom dennes ombud. Utan att dessa vinstmöjligheter fanns, hade den här typen av spel inget som helst intresse. Vitsen med konstruktionen är ju att den ur skattesynpunkt inte går att kontrollera eller i varje fall är mycket svårkontrollerbar, men den luckan i lagen blir numera tilltäppt genom det nya lagförslag som utskottet har förordat.

I USA, där man haft stora problem med gambling, har man sedan början av 1960-talet löst möjligheterna att lagstifta mot spelautomater genom en s. k. "ad-hoc-politik", varmed avses att man från fall till fall avgör, om en automat är avsedd för gambling eller enbart är att anse som förströelse. En spelautomat anses i USA vara av gamblingtyp, om den är "designerad och tillverkad huvudsakligen för användning vid gambling, och som när den spelas kan som resultat av en chans erbjuda spelaren rätt att erhålla vinst i form av pengar eller egendom".

Enligt ett uttalande från justitiedepartementet i USA 1967 har man inte haft några svårigheter att använda denna lag för att identifiera apparater av gamblingtyp. Ej heller har det medfört några svårigheter att skilja de här apparaterna från s. k. förströelseapparater, som inte berättigar till någon vinst.

Skatteutskottet har ju i någon mån kommit in på sådana här svårigheter vid behandlingen av skrivelser från Folkparkernas centralstyrelse och motioner med liknande innehåll. Det fanns en allmän sympati för den situation, i vilken folkparkerna m. fl. kunde tänkas komma, om propositionsförslaget genomfördes. Skatteutskottet delade den uppfattningen att de spelautomater som där förekom kunde anses såsom närmast av förströelsetyp med låg insats. Därför har utskottet enats om ett från propositionen avvikande förslag som innebär att skattesatsen för dessa spelautomater skall fastställas till 100 kronor, dvs. bara 20 procent av skatten på andra spelautomater.

Bingospellet skiljer sig på ett mycket fördelaktigt sätt från de andra spelformerna. Utredningen ansåg att bingospel liksom förut borde få anordnas för visst ideellt ändamål, för partipolitisk verksamhet eller till understöd eller uppmuntran åt svenska konstidkare. Anledning saknades att förbjuda eller inskränka möjligheterna att anordna bingospel. Som vi alla vet har bingospelet en stor utbredning och är den vanligaste inkomstkällan för idrottsrörelsen i dag. Den beräknade nettoeffekten för dess del är ungefär 50 miljoner kronor om året. Staten har samtidigt en

Torsdagen den
14 december 1972

*Skatt på spel,
m. m.*

inkomst på ungefär 7 miljoner kronor. Som jämförelse kan nämnas att varken Norge eller Danmark beskattar bingospelet.

I propositionen har utredningens tankegångar i huvudsak följts, och utskottet har också delat den uppfattningen att bingospelet skall vara förbehållet välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål.

Utskottet har inte lyckats bli helt enigt i sitt betänkande. Enligt min uppfattning beror detta på en inkonsekvens hos utskottsmajoriteten. Vi har alla ömmat för allmännyttan hos folkparker och liknande och låtit dem få en skattelättnad på 80 procent mot propositionens förslag. Men när det gäller bingon -- som helt är förbehållen välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål -- vill utskottsmajoriteten inte vara med längre. Vi reserverar oss endast att den bingo som bedrivs i mindre skala och i egen regi av ideella organisationer skall få komma i åtnjutande av ett grundbidrag vid beskattningen. Här bör påpekas att det finns ett grundbidrag redan i den nuvarande beskattningen. För alla små föreningar som kämpar för sin existens skulle detta vara en uppmuntran i deras värdefulla arbete, som jag tycker att staten borde kunna kosta på sig.

Jag ber, fru talman, med detta att få yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Fru talman! Det ärende som vi nu behandlar gäller en företeelse som en längre tid har ingivit allvarliga betänkligheter. Det förhållandevis oskyldiga spelet på enkla automater har i många fall utvecklats till ren hasard, och allvarliga skadeverkningar har uppstått på grund av att lagen tillåtit spel tämligen fritt. Automatspel, roulett och bingo har i stort sett varit skattebefriade, vilket naturligtvis har stimulerat personer att utveckla formerna för dessa spel. Direkta avarter har dessutom förekommit. Vore inte dessa spelformer redan etablerade skulle man ju helst velat säga nej till alltsammans. Huruvida man kommer till rätta med problemen genom de förslag som nu föreläggs riksdagen får framtiden visa, men man bör nog vara beredd att mycket snabbt ingripa för att stävja de missförhållanden som kan uppstå. Det är förunderligt vilken jättelik uppfinningsrikedom det finns inom denna bransch för att utveckla spelet -- framför allt gäller det de enarmade banditerna. Jag är inte alls övertygad om att det föreliggande lagförslaget kommer att vara tillräckligt, men vi får väl se vad som händer. Säkerligen kommer också skärpt övervakning att erfordras, så att inte olagligt spel förekommer.

Utskottet har i vissa delar avvikit från propositionen och försökt eliminera möjligheterna att kringgå lagbestämmelserna. Andemeningen i betänkandet är dock densamma som i propositionen; vi är sålunda helt överens om att en beskattning skall införas och att möjligheterna att bedriva spel på ett icke tillfredsställande sätt skall avlägsnas.

Jag tycker det är bra att vi har fått det här förslaget. Man kunde ha önskat att det hade kommit tidigare, men det har väl funnits omständigheter som har gjort det omöjligt. Genom den beskattning som nu föreslås kan ju åtminstone spelets vidare utveckling delvis stävjas, så att det inte får alltför stora sociala skadeverkningar.

Utskottet har ändrat på vissa detaljer i propositionen för att -- som

herr Söderström tidigare har framhållit – täppa till möjligheterna att kringgå bestämmelserna. Allra viktigast är kanske två av bestämmelserna. Den första är att man inte får använda polletter som ger rätt till återspel. Där har funnits en direkt möjlighet till missbruk. Det är inte alls säkert att polletterna kostar 25 öre, utan folk som inte är så noga med bestämmelserna kan naturligtvis höja priset upp till avsevärda belopp, och då blir följden ett riskabelt hasardspel. Den andra bestämmelsen innebär att kryphålet med räkneverken täpps till. Vi vet att man under de senaste åren har börjat införa räkneverk som tillåter mycket högt spel på de s. k. enarmade banditerna.

Utskottet är i stort sett enigt om de förslag som föreligger. I vad gäller skärpningarna finns det en klart uttalad önskan att söka stoppa möjligheterna att kringgå lagen. Den enda avvikande meningen gäller bingospelet. Man kan naturligtvis säga att 5 procents beskattning inte är så våldsamt mycket, men det betyder i alla fall 750 kronor för de föreningar som håller sig kring maximalt 15 000 kronor. Då man vet att det gäller rent ideella småföreningar som kämpar för sin existens, borde man kunna vara litet generös och liksom tidigare befria dem från skatt när de rör sig med så små belopp. När det blir tal om högre summor blir det naturligtvis framför allt idrottsrörelsens inkomster som påverkas, men det finns ju litet mer att ta av där.

Bingospelet har också en viss trivselkaraktär, åtminstone när det bedrivs i mindre omfattning. På landsbygden är det kanske många gånger ett trivsamt bynöje, och samtidigt vet folk att man genom att leka litet hjälper den lilla idrottsföreningen eller ideella föreningen på orten.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid utskottets betänkande.

Herr BRANDT (s):

Fru talman! Som det har framgått har vi varit i stort sett eniga inom utskottet, och frågan är om vi inte är eniga också när det gäller bingospelet när allt kommer omkring. Som kammaren redan hört av dem som har uppträtt tidigare hade utskottet helst velat stoppa hela den här spelverksamheten, men vi har nöjt oss, som ett provisorium, med att begränsa den.

Eftersom man redan har redogjort för vad förslaget innebär skall jag korta av min tid och bara säga några få ord. Jag vill understryka att det har varit vår strävan inom utskottet att begränsa spelet på automater utan att folkparker och liknande anläggningars ekonomi avsevärt försämrats. Men det har inte varit något lätt problem, om man samtidigt vill undvika diskriminering av andra anläggningar som drivs utan stöd från det allmänna. Vi har gjort en ingående prövning. Vi har diskuterat med experter, vi har talat med utredningsmannen, vi har haft en delegation och vi har försökt penetrera frågan på alla möjliga sätt för att finna en lösning och komma ur dilemmat när det gäller att tillgodose dessa allmänna inrättningar utan att på något sätt differentiera och därmed åstadkomma något ännu värre och krångligare. Vi har sökt lösa problemet på det sättet att månadsskatten på 25-öresspel skall – som här redan har sagts – utgå med 100 kronor i stället för, som föreslagits i

Torsdagen den
14 december 1972

*Skatt på spel,
m. m.*

propositionen, 500 kronor per apparat. Men i övrigt skall tillståndsgivningen och skattereglerna gälla precis enligt propositionen. Vi anser att vi med detta tillgodoser folkparkernas önskemål så långt det har varit möjligt utan att krångla till det hela mer än nödvändigt. Vi har också föreslagit den förändringen beträffande roulettspelet att man skall ha en lägsta gräns på 1 500 kronor och en högsta på 3 500 i stället för respektive 2 000 och 3 000 kronor. Jag förmodar att departementschefen accepterar dessa ändringar.

Jag sade att vi helst skulle vilja stoppa hela spelet på automater, som herr Larsson i Umeå också framhöll. I övrigt är ju spel monopoliserade – lotterierna, Tipstjänst osv. Vi anser att vad som nu föreslås är ett provisorium och att man vid det fortsatta utredningsarbetet om lotteri och spel skall överväga om man inte också skall monopolisera spelet på automater så att antingen staten eller kommunerna övertar det och man får en riktig kontroll över det hela.

I fråga om bingo vill jag erinra om att departementschefen i propositionen säger – och det är ganska betydelsefullt – att ”endast spelverksamhet som anordnas i förvärvssyfte omfattas av tillstånds- och skatteplikten”. Reservanterna säger: ”I fråga om bingospelet har det föreliggande utredningsförslaget accepterats i sina huvuddrag av såväl remissinstanserna som departementschefen. — — För närvarande är ett visst grundbelopp undantaget från beskattning i samband med bingospel. Utskottet anser att ett motsvarande grundavdrag bör bibehållas beträffande bingospel, där hela vinsten går till ideell verksamhet.”

Jag har redan citerat vad departementschefen har sagt om detta. Men jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att beskattningsförslaget enligt propositionen och enligt majoriteten innebär att man tar bort den nuvarande lotterivinstskatten, som erläggs av arrangörerna. Jag vet inte om reservanterna har uppmärksammat denna kompensation för det nuvarande grundavdraget. Nu finns det ju en stämpelavgift på 5 procent över 15 000 kronor, men arrangörerna slipper i fortsättningen hela lotterivinstbeskattningen, och det blir plus minus noll.

Jag ber med detta, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNDKVIST (c) kort genmäle:

Fru talman! Beträffande reservationen är det väl fullt klart att vi har observerat det som nu herr Brandt säger – att det är fråga om att ersätta denna skatt med en annan form av skatt. Det är ju på detta som motionerna bygger. I reservationen har vi både i motiveringen och i författningstexten utgått från att det är de ideella föreningar som i egen regi arbetar med den här verksamheten som skall kunna få detta grundbelopp. Det kommer i första hand att bli idrottsföreningar som får chansen att köra relativt blygsamt bingospel helt skattefritt, och det blir naturligtvis en skattelättnad även för föreningar som bedriver bingospel i något större utsträckning.

Herr Larsson i Umeå sade i sitt anförande att det här betyder 750 kronor. Man kan naturligtvis säga att det är inte så mycket. Man kan också, som herr Brandt gör, påstå att det ersätter något annat – han har

fullt rätt i det. Men jag tycker att dessa 750 kronor som man den här vägen har möjlighet att ge idrottsföreningarna betyder i varje fall för de små idrottsföreningarna förfärligt mycket. Vi vet att ungdomsverksamheten inom idrottsrörelsen slukar stora pengar. Idrottsrörelsen får också stora både statliga och kommunala bidrag – det skall jag gärna erkänna – men dessa bidrag räcker inte, utan ledarkrafterna får offra sin tid på att lägga ihop pengar för att rörelsen skall gå ihop. Då tycker jag att man åtminstone kunde ge föreningarna chansen att få det här grundbeloppet skattefritt – det skulle betyda en del.

Herr SÖDERSTRÖM (m) kort genmäle:

Fru talman! Utöver vad herr Sundkvist sagt vill jag bara komplettera med en sak.

Jag nämnde att omsättningen på bingo för närvarande är ungefär 500 miljoner kronor om året, och staten har en inkomst på ungefär 7 miljoner kronor av spelet. Om vi räknar med den föreslagna skatten och oförändrad omsättning, så innebär ju det att staten skulle få en inkomst på 25 miljoner kronor. Det innebär med andra ord att utgifterna för arrangörerna kommer att bli tre eller fyra gånger större.

Även om man bortser från den inkomst som finns i dag blir alltså utgifterna tre eller fyra gånger större också för de små idrottsföreningarna enligt propositionens förslag.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Fru talman! Om man hade sagt ut klart och tydligt att man vill ha en lättnad i beskattningen av bingo, så hade jag förstått det. Men i reservationen skriver ni ju: "Ett ökat uttag av skatt försvårar sålunda möjligheterna – – –." Detta skriver ni alltså trots att propositionen innebär att man tar bort lotterivinstbeskattningen. Det finns inte möjlighet att läsa ut det på annat sätt. Jag skulle förstå er om ni sade: Det vet vi, men vi vill ha en ytterligare lättnad.

Herr SUNDKVIST (c) kort genmäle:

Fru talman! Det är ju väldigt svårt att jämföra den här skatten med lotteriskatten, som är utformad på ett helt annat sätt. Den här skatten tas ut i form av 5 procent på gjorda spelinsatser, medan lotterivinstbeskattningen är utformad så att de föreningar som bedriver bingospel i mycket blygsam omfattning kan slippa lotterivinstbeskattningen helt och hållet, därför att där är det lotterivinstens storlek som är avgörande för om det över huvud taget utgår skatt. Man kan måhända lägga upp ett sådant system att en del av vinstsumman blir beskattad men största delen blir obeskattad.

Det går alltså inte att göra de jämförelser som herr Brandt anser att vi borde ha gjort.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Fru talman! Det blir naturligtvis svårare att bedriva illegal verksamhet i fortsättningen, och på det viset kanske man får betala skatt som man nu inte betalar. Det är vi medvetna om, men det är syftet med hela förslaget.

Torsdagen den
14 december 1972

*Skatt på spel,
m. m.*

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Fru talman! Det var rätt intressant att lyssna på både reservanternas talesmän och utskottets ordförande. Det framgick att egentligen vill man inte ha den här lagen om skatt på spel – man skulle helst ha sett att förslaget avslagits.

Det inger självfallet betänkligheter att nu legalisera detta spel, som vi egentligen inte vill ha och som vi har fått på grund av att man från samhällets sida har visat en otrolig släpphänthet och underlåtit att vidta åtgärder som borde ha vidtagits för länge sedan, när man såg hur kurvan över importerade spelautomater steg allt brantare och snabbare. Det ligger verkligen stora kapital i dessa spelautomater. Från 1967 till 1971 importerade vi sådana apparater för 69,4 miljoner, och apparater för andra spel importerade vi för drygt 50 miljoner kronor. Det är alltså ganska betydande belopp det rör sig om.

Men det mest beklagliga i föreliggande lagförslag är att enskilda människor skall få bedriva spel i vinstsyfte. Därmed går vi ifrån vår tidigare princip att enskilda inte i vinstsyfte skall få anordna lotterier. Samtidigt vill jag emellertid säga att första och andra paragraferna i den lotteriförordning vi tidigare haft blev helt meningslösa efter hovrättsutslag i Skåne 1964, som innebar att polletter inte jämställdes med pengar. Det är det som gjort att vi har fått denna utbredning av spelet. Jag hälsar med tillfredsställelse att begreppet spel för allmänheten nu har tagits bort i propositionen och i utskottets betänkande. Det har varit ett av de stora kruxen när det gällt att komma till rätta med de illegala spelhålorna. Riksdagen gjorde som bekant förra året en beställning om att tillståndstvång skulle införas för enarmade banditer, och den saken har nu tagits med i propositionen. Detta är glädjande.

Den amerikanska spelform vi haft här i landet tidigare satte vi stopp för på 1930-talet genom den lotteriförordning som infördes 1939. Fram till dess hade folk åkt omkring med Harley Davidson-motorcyklar med sidovagn, där man hade en trälåda i vilken man skyfflade in 25-öringarna. Sedan skaffade man "gorillor" som åkte omkring och inkasserade slantarna i plasthinkar, som det gick 8 000 kronor i. De bolag som ligger bakom spelet här i landet har sitt ursprung från det stora landet i väster, och med den förgrening som spelet fått hos oss har man gjort stora förtjänster. Dessa förhållanden har kartlagts ganska bra av utredningen rörande tillsynen över lotteriverksamhet, som framlade sitt betänkande 1970. Jag tycker att riksdagen borde ha fått ta ställning till det betänkandet i ett tidigare skede. Det fyller de krav man kan ställa för att bringa ordning i den spelverksamhet vi har här i landet.

Nu kan vi emellertid konstatera att utskottsmajoriteten har ändrat på propositionens förslag så till vida att folkparker och nöjesfält skall få bedriva spel med 25-öringar. Jag tycker att det är bra att det har ordnats på det sättet, ty överskottet från verksamheten i s. k. allmännyttiga företag av typen folkparker och nöjesfält går ju till ungdomsarbete och annat ideellt arbete, som bör få det stöd man där behöver.

Nå, nu får vi väl i fortsättningen räkna med att enarmade banditer kommer att kläda restaurangväggarna – eller rättare sagt att det kommer att inrättas särskilda rum med sådana apparater på vissa restauranger, där

det kommer att spelas mycket. Denna spelverksamhet kommer då att koncentreras till sådana restauranger som har tillstånd att utskänka spritdrycker enligt rusdrycksförsäljningsförordningen. Men jag tycker ändå – och det har också framgått av vad tidigare talare sagt – att det på något sätt är ett misstroendevotum mot samhället självt, när man accepterar denna amerikanska spelform. Även om trenden med samhällsliga eftergifter har gjort att hasardspelet – the gambling – förlorat sin chockverkan och av vissa accepterats, borde vårt sociala värdeomedvetande säga stopp till de enarmade banditerna. Inkomster för statskassan borde inte vara vägledande när det gäller att parera intåget av den nordamerikanska spelkulturen i Sverige. Nu har spelet fått en utbredning här och nu får vi acceptera det och försöka komma till rätta med det. Vi har från samhällets sida tidigare på ett mycket enkelt sätt kunnat stoppa den ohämmade importen, och polisen och sociala myndigheter har mycket väl känt till det under hela detta utvecklingsskede här i landet.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Fru talman! Tillåt mig att säga några ord med anledning av föreliggande utskottsbetänkande.

När jag först läste utskottets betänkande tyckte jag det var negativt. Jag fann det förvånande att man inte på ett mera radikalt sätt ville försöka komma till rätta med rådande missförhållanden på detta område. Men sedan jag lyssnat till utskottets talesman, herr Brandt, som sade att detta är ett provisorium, tycker jag ändå att jag kan skönja att man tar ganska allvarligt på denna osunda verksamhet.

Det bör vara välkänt för alla att den spelverksamhet som jag har påtalat i motionen 1885 under de senaste åren ökat på oroväckande sätt. Enorma penningbelopp omsätts i illegala spelhålor, och andra avarter av spel har gång efter annan avslöjats. En beskattning av det i propositionen förordade slaget kan *måhända* i viss mån sanera förhållandena, men jag är övertygad om att missförhållandena kommer att bestå. På det här området torde *mindre* nogräknade personer ha stora möjligheter att utan större avbräck i form av skatt fortsätta med sin asociala verksamhet.

Det är inte utan att man har en känsla av att utskottet med sitt avstyrkande av min motion har velat blunda för de mycket allvarliga sociala konsekvenser som den ökade spelverksamheten redan lett till och som man kan räkna med att den framgent kommer att leda till. Jag skall inte dramatisera men jag skulle kunna ta fram exempel på tragedier som är en följd av den form av spelverksamhet, som vi här diskuterar. Jag vill upprepa min uppfattning att samhället lagstiftningsvägen borde försöka komma till rätta med missförhållandena när det gäller det omfattande automat- och roulettspellet.

Jag vill inte, fru talman, ställa något särskilt yrkande. Men med hänsyn till de sociala konsekvenserna av all osund spelverksamhet avser jag att vid senare tillfälle återkomma till mina tidigare förslag om ett större samhälleligt ansvar i fråga om denna verksamhets sociala konsekvenser. Men jag tar ändå fasta på vad utskottet säger i sitt betänkande, nämligen:

”Utskottet finner en sådan mera genomgripande reform på längre sikt vara den effektivaste åtgärden för att komma till rätta med de problem

Torsdagen den
14 december 1972

*Skatt på spel,
m. m.*

som återopas i motionerna 1972:1884, 1972:1885 och 1972:1887 men anser att riksdagen bör avvakta erfarenheterna av de i propositionen föreslagna åtgärderna med de av utskottet förordade jämkningarna.”

Jag tar fasta på detta uttalande av utskottet och hoppas att åtgärder kommer att vidtas i syfte att komma till rätta med denna osunda verksamhet.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Fru talman! Ordet ”förbud” har nämnts här av olika talare.

Låt mig deklarerat att jag tror att det är principiellt felaktigt med förbud. Ett sådant skulle bara skapa mer illegalt spel, och det har vi redan tillräckligt av. Erfarenheten av tidigare förbud på olika områden manar väl inte heller till efterföljd.

Vad vi nu möjligen kan åstadkomma är en minskning av det illegala spelet, och därmed tar vi ett steg i rätt riktning.

Vi har samtliga i våra fack fått en skrivelse från konditorierna. Den är rubricerad ”Om tråkigheten på landsbygden”. Man ställer frågan hur många välskötta konditorier som kommer att försvinna på grund av propositionen. Jag tror att vi kan lugna alla konditorier med att inget behöver försvinna av den anledningen. Även om de inte får använda enarmade banditer har de ändå möjligheter att använda andra typer av automater. Det står klart utsagt i propositionen att s. k. automater av förstrelsetyp inte faller under skattelagarna. Tråkigheten på landsbygden behöver alltså inte öka. Jag ställer mig också frågan om det skall vara så förtvivat roligt att spela på enarmade banditer. Det kan väl vara diskutabelt.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 66 punkten A röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 156
Nej — 146
Avstår — 5

Punkten B

Utskottets hemställan bifölles.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 16 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 147 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m.

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 17.43.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 142

Torsdagen den
14 december 1972

---

*Skatt på spel,
m. m.*